मोहन्याल गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
खिमडी, कैलाली
सुदूपश्चिम प्रदेश, नेपाल

प्रतिवेदन पेश गरिने :

मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग योजना तर्जुमा तथा भू-उपयोग वर्गीकरण

परामर्शदाता :

अईका रिर्सच एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.

धनगढी, कैलाली

मिति : २०८० बैशाख

विषयसुची

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ भूमि, भू-उपयोग र भू-उपयोग योजना..१
१.२ भू-उपयोग योजना तर्जुमाका विधिहरु..२
१.३ भू-उपयोग योजनाको आवश्यकता..३
१.४ भू-उपयोग योजनामा सरोकारवालाहरु..३
१.५ चुनौती तथा अवसर..४
१.६ कानुनी/नीतिगत प्रावधानहरु..६
१.७ स्थानीय भू-उपयोग परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार..७
१.८ उद्देश्य..८

परिच्छेद २ : विधि

२.१ विज्ञ समूह गठन..१०
२.२ स्थानीय सरोकारवालाहरुसँगको छलफल..१०
२.३ वर्तमान भू-उपयोगको नक्शांकन..१२
२.४ अनुगमन तथा मुल्याङ्कन..१३

परिच्छेद ३ : गाउँपालिकाको संक्षिप्त विवरण

३.१ गाउँपालिकाको परिचय..१४

परिच्छेद ४ : वर्तमान भू-उपयोगको अवस्था र प्रक्षेपण

४.१ वर्तमान भू-उपयोग..१९
४.२ गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था..१९
४.३ गाउँपालिकाको अगामी १०/१५ वर्षको भू-उपयोगको वडागत भू-उपयोग योजना....................३७

परिच्छेद ५ : निश्कर्ष

नक्शा :

नक्शा नं.१ : हालको भू-उपयोग वर्गीकरणका लागि भू-उपग्रह..१६
नक्शा नं.२ : गाउँपालिकाको प्रशासनिक विभाजन नक्शा..१७
नक्शा नं.३ : गाउँपालिकाको DEM नक्शा..१८
नक्शा नं.४ : गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान नक्शा..२२
नक्शा नं.५ : वडा नं. १ को भूउपयोग..२४
नक्शा नं.६ : वडा नं. २ को भूउपयोग..२६
नक्शा नं.७ : वडा नं. ३ को भूउपयोग..२८
नक्शा नं.८ : वडा नं. ४ को भूउपयोग..३०
नक्शा नं.९ : वडा नं. ५ को भूउपयोग..३२
नक्शा नं.१० : वडा नं. ६ को भूउपयोग..३४
नक्शा नं.११ : वडा नं. ७ को भूउपयोग..३६
नक्शा नं.१२ : मोहन्याल गाउँपालिकाको आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..३९
नक्शा नं.१३ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. १ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..४१
नक्शा नं.१४ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. २ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..४३
नक्शा नं.१५ : मोहन्याल गाउँपालिकाका वडा नं. ३ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..४५
नक्शा नं.१६ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. ४ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..४७
नक्शा नं.१७ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. ५ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..४९
नक्शा नं.१८ : मोहन्याल गाउँपालिकाका वडा नं. ६ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..५१
नक्शा नं.१९ : मोहन्याल गाउँपालिकाका वडा नं. ७ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण..५३
नक्शा नं.२० : मोहन्याल गाउँपालिकाको जोखिम नक्शा..५५

वृत्तचित्र :

वृत्तचित्र नं.१ गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......२०

वृत्तचित्र नं.२ :वडा नं. १ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......२३

वृत्तचित्र नं.३ :वडा नं. २ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......२५

वृत्तचित्र नं.४ :वडा नं. ३ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......२७

वृत्तचित्र नं.५ :वडा नं. ४ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......२९

वृत्तचित्र नं.६ :वडा नं. ५ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......३१

वृत्तचित्र नं.७ :वडा नं. ६ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......३३

वृत्तचित्र नं.८ :वडा नं. ७ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था......३५

वृत्तचित्र नं.९ : मोहन्याल गाउँपालिकाको को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......३७

वृत्तचित्र नं.१० : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. १ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......४०

वृत्तचित्र नं.११ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. २ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......४२

वृत्तचित्र नं.१२ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. ३ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......४४

वृत्तचित्र नं.१३ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. ४ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......४६

वृत्तचित्र नं.१४ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. ५ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......४८

वृत्तचित्र नं.१५ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. ६ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......५०

वृत्तचित्र नं.१६ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं. ७ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण......५२

तालिका

तालिका १ : गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था २०
तालिका २ : वडाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था........ २१
तालिका ३ : वडा नं. १ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था........ २३
तालिका ४ : वडा नं. २ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था २५
तालिका ५ : वडा नं. ३ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था........ २७
तालिका ६ : वडा नं. ४ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था........ २९
तालिका ७ : वडा नं. ५ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था........ ३१
तालिका ८ : वडा नं. ६ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था........ ३३
तालिका ९ : वडा नं. ७ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था ३५
तालिका १० : मोहन्याल गाउँपालिको आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण ३७
तााालिका ११ : वडागतको आगामी १० - १५वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ३८
तााालिका १२ : वडा नं. १ को आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ४०
तााालिका १३ : वडा नं. २ को आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ४२
तााालिका १४ : वडा नं. ३ को आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ४४
तााालिका १५ : वडा नं. ४ को आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ४६
तााालिका १६ : वडा नं. ५ को आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ४८
तााालिका १७ : वडा नं. ६ को आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ५०
तााालिका १८ : वडा नं. ७ को आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण........ ५२

१.१ भूमि, भू-उपयोग र भू-उपयोग योजना

सामान्यतया पृथ्वीको धरातलमा रहेको प्राकृतिक अवस्थिति जस्तै पानी, माटो, खनिज, वनजंगल आदिलाई भूमि भनिन्छ । भूमि सुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित शब्दकोष अनुसार भूमि शब्दकोशले भूमि शब्दलाई "जग्गा, माटो, पृथ्वी, स्थल भाग, धर्ती, ठाउँ, स्थान आदि भएको सबै किसिमको जग्गा" भनेर जनाएको छ (श्रोतः भूमि सुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित शब्दकोष) । यसै भूमिलाई मानव जातिले विभिन्न उपयोगमा ल्याउने गर्दछन् । भूमि मानव जीवन यापनका हरेक चरणहरुमा अनोन्याश्रीत रुपमा सम्बन्ध भएको प्राकृतिक स्वरुप हो जसलाई मानवले विभिन्न तरिकाले उपभोग गर्दछन ।

विश्व वातावरण परिवर्तनको एक प्रमुख कारक तत्व मध्ये भूमि तथा भू-उपयोगमा आएको परिवर्तन पनि एक हो । पारिस्थितिकीय प्रणालीमा देखिने परिवर्तन, जलवायु परिवर्तन तथा जैविक विविधतामा आउने ह्रास आदि जस्ता घटनाहरुलाई प्रभाव पार्ने विविध तत्वहरु मध्ये पनि भू-उपयोगमा आउने परिवर्तन प्रमुख रहने गरेको छ। विश्वको जनसंख्या वृद्धिसँगै शहरी क्षेत्रको विस्तार र कृषियोग्य जमिनको क्षेत्रमा हुने संकुचन तथा जंगल, सिमसार, पानीले ओगटेको क्षेत्रहरुमा मानवीय प्रभाव वृद्धि हुने हुँदा जैविक तथा प्राकृतिक वातावरण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्न एवं दिगो स्रोत व्यवस्थापन पनि चुनौतिको रुपमा देखा परिरहेको अवस्था छ । विशेष गरी अविकसित तथा अल्पविकसित मुलुकहरुमा तीव्र जनसंख्या वृद्धि, जथाभावी बस्ती विकास र अव्यवस्थित शहरीकरण व्याप्त छ ।

भू-उपयोग भन्नाले मानिसले जीवनयापन, उत्पादन, विकास तथा व्यवस्थापन गर्ने सन्दर्भमा पृथ्वीको सतहमा गरिने क्रियाकलाप र त्यसबाट सिर्जित परिणाम तथा असरलाई बुझिन्छ । भू-उपयोगले सिमीत मात्रामा रहेको यस पृथ्वीको सतहलाई वर्तमान आवश्यकताहरु पूरा गर्दै भावी समय सम्मका लागि सन्तुलित र सुरक्षित राख्दै प्रयोग गर्ने योजनावद्ध पद्धतिलाई बुझाउँछ । भू-उपयोग योजना अन्तर्गत भूमि तथा भूमि श्रोतको उपयोग, योजनाबद्ध प्रयोगको खाका, आवश्यक निर्णय तथा क्षमता विकास सम्मका कुरालाई समेटेको हुन्छ । दीर्घकालीन र वैज्ञानिक किसिमको भू-उपयोग योजनाले प्राकृतिक श्रोत र साधनको सन्तुलित प्रयोग तथा समुदायको सर्वाङ्गीण विकासको लक्ष्य लिएको हुन्छ । पछिल्ला दशकमा बढदो जनसंख्या सँगै भूमिमा अत्याधिक दबाब परिरहेको छ। यससँगै भू-उपयोग योजनाको आवश्यकता पनि थप महशुश गरिएकोछ । सिमित श्रोतबाट असीमित लाभ लिनका लागि भू-उपयोगका निश्चित सिद्धान्तहरु रहेका छन् । जसमध्ये जर्मन विकास नियोग (GIZ) ले निर्धारण गरेका भू-उपयोग योजनाका सिद्धान्तलाई प्रस्तुत गर्न सान्दर्भिक ठानिएको छ :

- भू-उपयोग योजना व्यावहारिक कार्यान्वयन योग्य र सहभागीतामूलक हुनुपर्छ ।
- भू-उपयोग योजना समावेशीकरण, सहभागितामूलक तथा प्रतिनिधित्व गर्न सक्ने हुनुपर्छ ।
- भू-उपयोग योजना दीगो तथा सन्तुलित सर्वाङ्गीण विकासको लक्ष्यमा आधारित हुन्छ ।
- भू-उपयोग योजना सरोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा तयार पारिने दस्तावेज हो ।
- सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि, पारदर्शी र दूरगामी प्रभाव राख्ने हुनुपर्छ ।

- भू-उपयोग योजना भौगोलिक विशेषतामा आधारित, कार्यन्वयनयोग्य तथा आर्थिक श्रोत र बजेट व्यवस्थापनसँग समन्वयात्मक किसिमको हुनुपर्छ ।

१.२ भू-उपयोग योजना तर्जुमाका विधिहरु

FAO 1976 ले भू-उपयोगको Framework तथा विभिन्न निर्देशिका तयार पारेको छ जसलाई विभिन्न विकसित एवं विकासोन्मुख मुलुकले सन्दर्भ सामग्रीका रुपमा लिएको एवं अवलम्बन गरेको पाइन्छ । यस Framework अनुसार FAO Framework for land management ले भू-उपयोगको सन्दर्भमा भौतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा संस्थागत पक्ष तथा योजना निर्माणका चरणहरुमा सरोकारवालाहरुको सक्रिय सहभागिता हुनु पर्ने पक्षलाई समेटेको छ । यस Framework ले भूमिलाई सीमितता (Limitation) का आधारमा अति उपयुक्त (Highly suitable), मध्यम उपयुक्त (Moderately suitable), न्यूनतम उपयुक्त (Marginally उपयुक्त) र अनुपयुक्त जमिनलाई हालका लागि अनुपयुक्त, दिर्घकालका लागि अनुपयुक्त एवं संरक्षण क्षेत्र भनी विभाजन गरेको छ । भू-उपयोग योजना तर्जुमाका विविध विधिहरु हुन्छन् जसमध्ये Top-down, bottom-up र सहभागितामूलक विधिलाई यहाँ उल्लेख गरिएको छ ।

Bottom-up approach

Bottom-up approach बाट तर्जुमा गरिएका योजनाहरु कम सैद्धान्तिक तथा बढी व्यवहारिक किसिमका हुन्छन् । यस अनुरुप योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय तथा सरोकारवालासँग गहन छलफल गरी स्थानीय भावना तथा आवश्यकतालाई सम्बोधन हुने किसिमले योजना बनाइन्छ । यस्ता विधिमा आधारित योजनाहरु कार्यान्वयन गर्न सहज तथा मितव्ययी एवं व्यवहारिक भए पनि वैज्ञानिक अवधारणा, विज्ञका तर्कहरु तथा सैद्धान्तिक कुरासँग मेल नखाने हुनाले फितलो तथा असफल हुने हुन्छन् भनी आलोचना गर्ने पनि गरिन्छ ।

Top-down approach

To-down approach बाट भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा विभिन्न विधाका विज्ञहरु, सैद्धान्तिक पक्ष र अवधारणालाई प्राथमिकतामा राखिएको हुन्छ । यस्ता योजनाहरु सैद्धान्तिक हिसाबले मजबुत देखिएता पनि स्थानीयस्तरका भावना तथा आवश्यकतालाई सम्बोधन नगर्ने किसिमका हुन्छन् भनी आलोचना गरिन्छ । साथै सरोकारवाला तथा स्थानीय आवश्यकता तथा आर्थिक पक्षबाट पनि मितव्ययी नहुने हुनाले यिनीहरु दस्तावेजमा मात्र केन्द्रित हुन्छन् ।

Participatory approach

यस विधिमा विज्ञहरुले सैद्धान्तिक एवं वैज्ञानिक तथ्य, सूचना तथा विधिहरुलाई आत्मसाथ गर्दै योजनाको खाका तयार गर्ने गर्दछन् जसलाई स्थानीय सरोकारवाला समक्ष छलफलका लागि प्रस्तुत गरी राय, सुझाव, सल्लाह संकलन गरिन्छ । यसपछि स्थानीय स्तरमा रहेका निकायहरु मार्फत ऐन, नियम, निर्देशिका आदि आवश्यक दस्तावेज तयार गरी कानुनी प्रक्रिया पूरा गरी पारित गर्दै लागु गरिन्छ । यस विधिबाट निर्माण भएका योजनाहरुमा स्थानीय सरोकारवालाका जनभावना, आवश्यकता समेटिएका हुनाले स्थानीय स्तरमा स्वामित्व अनुभव हुने र कार्यान्वयन गर्न सहज हुने एवं योजनाहरु दीर्घकालीन रुपमा प्रभावकारी हुने हुन्छ । जर्मन सहयोग नियोग (GIZ) सहभागितामूलक भू-उपयोग योजनाका केही मूलभूत विशेषता उल्लेख गरेकोछ जसलाई निम्न अनुसार पेश गरिन्छ :

- भू-उपयोग योजना निर्माण गर्न प्राविधिक तथा विज्ञको सैद्धान्तिक ज्ञान महत्वपूर्ण छन् यसका साथै स्थानीय भू-उपयोगको प्रचलन, सम्भाव्यता, उपयुक्तता, भौगोलिक, भौगर्भिक अवस्था, मौसम, माटो, चुनौती तथा अवसरको ज्ञान हुनु उत्तिकै जरुरी हुन्छ ।
- सहभागिता मूलक भू-उपयोग योजनाहरु सामाजिक रुपले न्यायपूर्ण, आर्थिक हिसाबले सम्भाव्य, प्राविधिक रुपमा उपयुक्त र वातावरणीय र सांस्कृतिक रुपमा दीर्घकालीन हुनुपर्छ ।
- सहभागितामूलक भू-उपयोग योजनाको कार्यान्वयन पनि एक महत्वपूर्ण पाटो भएकाले स्थानीय जनशक्ति, साधन र श्रोत तथा प्रविधिलाई विशेष ध्यान दिइनु पर्छ ।
- त्यसैगरी माटोको उर्वरता, माटोको गुण अनुरुप बालीको उपयुक्तता, बाली नाली छनोट, नक्शांकन, आदि कुरामा विज्ञका सुझाव तथा सैद्धान्तिक ज्ञान उपयुक्त हुन्छ । यी सम्पूर्ण कुराहरु स्थानीय सूचना, जानकारी, आवश्यकता तथा सफल/असफल प्रयोग तथा प्रयास एवं परम्परागत ज्ञान र सीपलाई समेत समावेश गर्न सक्नु पर्छ ।
- आपसी सहयोग, संवाद र छलफलमा आधारित, पारदर्शी, समावेशी, बहु आयामिक, सरल, सामान्य र कार्यान्वयन गर्न सकिने किसिमको हुनुपर्छ ।
- सहभागितात्मक भू-उपयोग योजना प्रक्रियामुखी, अपरिवर्तनीय र कठोर प्रकृतिको नभई परिवर्तनशील, समयानुकुल, लचक र परिमार्जन गर्न सकिने किसिमको हुनुपर्छ । कार्यान्वयनका क्रममा सुधार र संशोधन गर्नुपर्ने भएमा सजिलै गर्न सकिने किसिमको हुनुपर्छ ।

१.३ भू-उपयोग योजनाको आवश्यकता

दक्षिण एशियामा अवस्थित नेपालमा पनि केही दशक यता तीव्र रुपमा शहरीकरण शहरी जनसंख्या वृद्धि भईरहेको छ । विशेष गरी प्रमुख शहरी केन्द्र, व्यापारिक क्षेत्रहरु तथा मुख्य सडक आसपास एवं तराई भेगमा शहरीकरण एवं जनसंख्या वृद्धि तीव्र छ (Rimal et al 2019)। विशेष गरी तराई, पूर्व पश्चिम राजमार्गको आसपासका भेगहरुमा व्यापक रुपमा बस्ती विस्तार भएका छन् ।

नेपालको तराई भेग तथा मुख्य शहरी क्षेत्रमा शहरी किरणको विभिन्न आर्थिक-सामाजिक, राजनैतिक, नीतिगत तथा भौतिक कारणहरु रहेका छन् । शहरी केन्द्रहरुमा व्यवसायिक तथा रोजगारी, शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात, सञ्चार लगायतका समस्त क्षेत्रहरुमा सेवा सुविधा तथा अवसरहरु बोकेको हुनाले ग्रामीण भेग एवं पहाडी भेगका मानिसहरु शहरी केन्द्र तथा सो आसपासका क्षेत्रहरुमा बसाइँ सरेर जाने क्रम बढ्दो छ । साथै जनसंख्याको प्राकृतिक वृद्धि साथै बसाइँसराइको कारण ती भेगको जनसंख्या बढिरहेको छ भने तीव्रतर रुपमा बढिरहेको जनसंख्याहरु कृषियोग्य जमिनमा नयाँ बस्तीहरुमा व्यवस्थापन भईरहेका छन् । जसका कारणले ठूला ठूला खेतीयोग्य जमिनमा बस्ती विस्तार भईरहेका छन् । खेती योग्य जमिनको खण्डीकरणले उत्पादन र उत्पादकत्वमा ह्रास आएको छ भने खाद्यान्न संकटको जोखिम पनि बढ्दो छ ।

१.४ भू-उपयोग योजनामा सरोकारवालाहरु

मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा मुख्य सरोकारवालाहरुका रुपमा स्थानीय जग्गाधनी, विभिन्न जातजाति, वर्ग, लिङ्ग, एवं समुदायका व्यक्तिहरु, नागरिक समुदाय,सरकारी/गैरसकारी संघ संस्थाहरुका प्रतिनिधिहरु हुन् । त्यसैगरी गाउँपालिका स्तरीय नापी कार्यालय, मालपोत, कृषि विकास कार्यालय, सडक , शिक्षा, खानेपानी, स्वास्थ्य आदि सँग सम्बन्धित कार्यालयहरु पनि सरोकारवालाको रुपमा लिन सकिन्छ । गाउँपालिकाको भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा, स्थानीय जनप्रतिनिधि, टोल विकास समिति सदस्य, बुद्धिजीवी, अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सरकारी कर्मचारी आदि बीच छलफल गरिएको छ। सोही सरोकारवालाहरुसँगको छलफल र अद्याधिक गरिएका डाटाबेस नै भू-उपयोग योजना तर्जुमाको मुख्य आधार हो ।

१.५ चुनौती तथा अवसर

मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग योजनाको मुख्य चुनौती भनेको बढ्दो जनसंख्याको प्रवाहलाई व्यवस्थित गर्नु, कृषि योग्य जमिनको खण्डीकरणलाई नियन्त्रण गर्नु र विस्तारित बस्ती एवं शहरहरुलाई व्यवस्थित गर्नु नै हो । सहभागितामूलक भू-उपयोग योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि फरक फरक विचारधारा तथा मत राख्ने स्थानीय सरोकारवाला तथा प्रतिनिधिहरु बीचबाट सबैको अपेक्षालाई सम्बोधन हुने किसिमको योजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयन आफैमा थप चुनौती हो । यस चुनौतीलाई सामना गर्न गाउँपालिकाले स्थानीय भू-उपयोग योजना बनाई भाविष्यमा विस्तार हुनसक्ने शहरी क्षेत्र, व्यवसायिक क्षेत्र, कृषि पकेट क्षेत्र, वन क्षेत्र, खोलानालाले ओगटेको र औद्योगिक क्षेत्र एवं सार्वजनिक उपयोगका क्षेत्र छुट्याई भू-उपयोग योजना बनाइएको छ । स्थानीय स्तारमा निर्माण गरिएको यस भू-उपयोग योजनालाई गाउँपालिकाले आगामी दिनमा एक अवसरको रुपमा लिई विविध दीर्घकालीन एवं प्रभावकारी योजनाहरु निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ । योजनाको लक्ष हासिल गर्नकालागि जमिनको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु, भू-क्षमता तथा प्रकारको आधारमा खेतीवाली पहिचान, छनोट गरी बढीभन्दा बढी लाभ लिन सक्ने क्षमता विकास गर्नु आवश्यक छ।

१.६ कानुनी/नीतिगत प्रावधानहरु

तीव्र जनसंख्या वृद्धि, बसाईसराईका कारणले हुने अव्यवस्थित बसोबास, शहरी विस्तार कृषि योग्य जमिनको निरन्तर घट्दो अवस्था, वनजंगल, नदी नाला, ताल तलैया सांस्कृतिक पुरातात्विक एवं सार्वजनिक जग्गा जमिनमाथिको दबाब आदि कुराहरु सन्तुलित एवं दीगो सर्वाङ्गीण सामाजिक एवं वातावरणीय विकासकालागि प्रत्युत्पादक हुने भएकाले पछिल्ला दशकमा भू-उपयोग योजनालाई प्राथमिकता एवं महत्वपूर्ण विषयमा राखिएको छ। सीमित मात्रामा रहेको भूमिकाको समुचित उपयोग, व्यावस्थापन र त्यसबाट हुने लाभको न्यायोचित वितरण गर्दै सन्तुलित तथा विकसित वातावरण र सन्तुलित दिगो विकासलाई वैज्ञानिक भू-उपयोग योजनाले मद्दत गर्ने गर्दछ । स्थानीय स्तरका योजनाहरु स्थानीय जनताको लाभ र हानीसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने भएकाले सहभागिता मूलक भू-उपयोग योजना आजको आवश्यकता हो । यसर्थ सरकारी तवरबाट पनि भू-उपयोग योजनालाई विभिन्न प्रावधानका साथ प्राथमिकीकरण गरेको छ ।

- राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति २०६९ जारी गरी सो नीति कार्यान्वयनका लागि भू-उपयोग कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका २०६९ जारी भएको छ ।

- भू-उपयोग नीति २०७२ र भूमि तथा भूउपयोग कार्यान्वयनका सम्बन्धमा भूउपयोग नीति २०७२ नै मूल नीति हुनुपर्ने उल्लेख गरेको छ साथै कार्यान्वयनका लागि भूउपयोग सम्बन्धी ऐन, कार्याविधि, मापदण्ड, नियमावली, निर्देशिका तर्जमा गरी लागू गरिने कानूनी व्यवस्था छ । त्यसै गरी, कार्यान्वयनको संस्थागत व्यवस्थाको सन्दर्भमा भूउपयोग व्यवस्थापन विभाग र मातहतमा डिभिजन कार्यालय स्थापना गरिनेछ भने संधीय, प्रादेधिक र स्थानीय तहमा कार्यान्वयन तथा समन्वय समिति गठत गरिनेछ।
- भू-उपयोग योजनाको कार्यान्वयनका लागि भूमि व्यवस्थापन सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय संचालित छ । जसमा राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना क्रियाशील छ । यस योजनाले जिल्ला तथा स्थानीय स्तरमा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि भू-उपयोग नक्सांकन, माटो, भूक्षमताको नक्सांकन, भू-उपयोग क्षेत्र वर्गीकरण र समग्र श्रोतको डाटाबेस तयार गर्ने कार्य गरिरहेको छ । जसका आधारमा स्थानीय निकायले अद्यावधिक स्थानीय भू-उपयोग योजना निर्माण गर्न सक्छन् । त्यसैगरी नेपाल सरकारले भूमि व्यवस्थापनका सन्दर्भमा पनि महत्वपूर्ण संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ ।
- भू-उपयोग योजनाको स्थानीय निकायबाट हुने कार्यान्वयनका लागि स्थानीय स्वाायत्त शासन ऐन २०५५ का नियमहरुमा आवश्यक समयानुकुल समायोजन भएको छ ।
- भू-उपयोग ऐन २०७६ ले जमीनलाई १० वटा क्षेत्र- कृषि क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र, व्यावसायिक क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र, खानी तथा खनिज क्षेत्र, वन क्षेत्र, नदीनाला तथा ताल तलैया क्षेत्र, सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र, सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक क्षेत्र र अन्य क्षेत्र गरी विभाजन गरेको छ ।
- सोही ऐनको दफा १८ ले स्थानीय भू-उपयोग परिषद्को गठन गर्न सक्ने व्यवस्था गरेकोछ ।
- सोही ऐनको दफा ६ ले स्थानीय सरकारले आवश्यकता बमोजिम भू-उपयोग योजना निर्माण गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ ।

नेपालको संविधान २०७२

नेपालको संविधान, २०७२ ले स्थानीय निकायले नीति कानुन योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्न, कार्य विभाजन एवं सम्पादन सम्बन्धी नियम बनाई लागू गर्न, स्थानीय सेवाको गठन र संचालन गर्न, संविधान र कानुनको परिधिमा रही कर लगाउन सक्ने लगायतका व्यवस्था गरेको छ साथै संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई संघीय एकाइको रुपमा परिभाषित गरी निश्चित अधिकारहरु तय गरेको छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अन्तर्गत स्थानीय गाउँपालिका/न.पा.ले तथ्याङ्क संकलन तथा अभिलेख संकलन, व्यवस्थापन अद्यावधिक गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था यस ऐनको दफा ११ को उपदफा २(च), २(ड) र २(ध) मा व्यवस्थित गरेको छ । यही व्यवस्था अनुसार नगरपालिका वा गाउँपालिकाको जनसंख्या, प्राकृतिक, सांस्कृतिक, भौतिक, रोजगारी, प्रतिव्यक्ति आय, कृषि आदि यावत विषयसम्बन्धी तथ्याङ्क भू-उपयोग योजना निर्माण गर्ने आधारहरु हुन् । उपरोक्त सम्बन्धित सङ्कलित तथ्याङ्कलाई व्यवस्थापन र प्रशोधन गरी पार्श्वचित्र, नक्सांकन तथा अभिलेखनका क्रियाकलापहरुलाई गाउँपालिका/गाउँपालिकाको कर्तव्य तथा अधिकार क्षेत्रभित्र राखिएको छ ।

स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ अनुसार गाउँ वा गाउँपालिकाले वार्षिक योजना ताथ बजेट तर्जुमा पूर्व स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक एवं पूर्वाधारको विवरण अद्यावधिक गरी सार्वजनिक गर्नुपर्ने उल्लेख छ ।

भू-उपयोग नीति २०७२

भू-उपयोगको सन्दर्भमा भू-उपयोग नीति नै प्रमुख नीति रहने व्यवस्था जस भित्र रहेर भू-उपयोग सम्बन्धी ऐन कार्यविधि, मापदण्ड, नियमावली निर्देशिका तर्जुमा गरी लागू गर्न सक्ने व्यवस्था छ । कार्यान्वयनको संस्थागत व्यवस्थाका लागि भू-उपयोग व्यवस्थापन विभाग र मातहतमा डिभिजन कार्यालय स्थापना गरिने र संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यान्वयन समन्वय समिति रहने व्यवस्था छ । त्यसैगरी राष्ट्रिय भूनीति २०७५ स्थानीय स्तरमा भू-उपयोग योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा अवलम्बन गर्ने विधिहरुको व्यवस्था गरेको छ ।

भू-उपयोग ऐन २०७६

यस ऐनले भने भूमिको वर्गीकरण, शुद्धीकरण, उचित उपयोग र व्यवस्थापनको व्यवस्था गरेको छ । भू-उपयोग सम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन (भू-उपयोग ऐन २०७६) अनुसार प्रत्येक स्थानीय तहमा एक भू-उपयोग परिषद् रहने छ । गाउँ वा नगर कार्यपालिकाले स्थानीय भू-उपयोग परिषदको रुपमा काम गर्ने तथा भू-उपयोग परिषद्को बैठक आवश्यकता अनुसार बस्ने, कार्य सम्पादनलाई विज्ञको सेवा लिन सक्ने तथा वैठक सम्बन्धी कार्यविधि आफैं निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

भू-उपयोग नियमावली २०७९

भू-उपयोग ऐन २०७६ कार्यान्वयनका लागि भू-उपयोग नियमावली २०७९ जारी भएको छ । यस नियमावली अनुसार जग्गाको वर्गीकरण भू-क्षमता, वनोट, जमिनको उपयुक्तता र आवश्यकताका आधारमा गरिनु पर्ने उल्लेख छ । भू-उपयोग नक्सांकन वर्गीकरणको आधार, क्षेत्रफल र मापदण्डको तय स्थानीय निकायले गर्नेछ ।

प्रमुख विशेषता

- जग्गाको खण्डीकरणलाई निरुत्साहित तथा एकीकरणलाई प्रोत्साहन गरेको । जग्गालाई तोकिएको मापदण्डभन्दा सानो टुक्रामा विभाजन गर्न पाइने छैन । कृषि योग्य जमिन ५०० वर्ग मि. भन्दा सानो गरी टुक्र्याउन नपाउने, आवसीय जग्गा १३० व.मि. भन्दा कम गरी टुक्र्याउन नमिल्ने ।
- बस्ती विकास, जग्गा एकीकरण, सामुहिक तथा सहकारी खेती सम्बन्धी आधार तथा मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिएको छ भने स्थानीय तहलाई भने कृषिको यान्त्रिकीकरण, व्यवसायिकरण, सामुहिक खेती, आदिका लागि जग्गाधनीको सहमतिमा जग्गा एकीकरण गर्न पाउने अधिकार दिएको छ ।
- जग्गाधनी लालपुर्जा अद्यावधिक गर्ने । सो वखतमा जग्गाको वर्गीकरण गरिने ।
    - कृषि
    - आवास
    - व्यावसायिक

    - औद्योगिक
    - खानी तथा खनिज
    - वनजङ्गल
    - नदी तथा ताल तलैया
    - सार्वजनिक उपयोग
    - सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्व
    - अन्य
- भू-उपयोग नियमावली कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना तयार गरी लागू गरिनेछ ।

१.७ स्थानीय भू-उपयोग परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार

यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त स्थानीय भूउपयोग परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

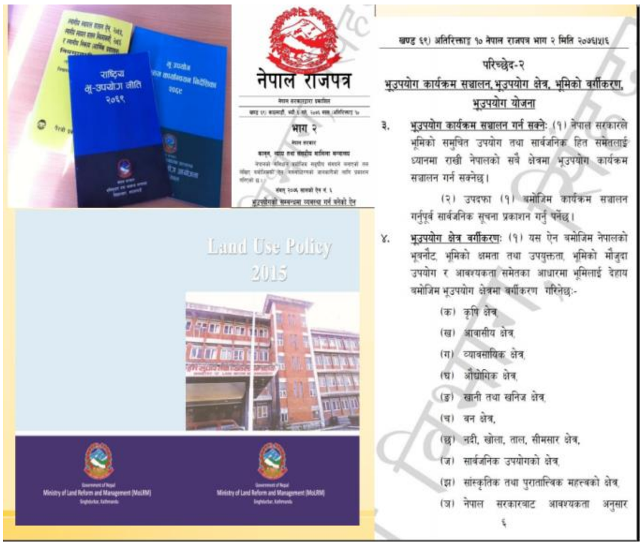

(क) स्थानीय भूउपयोग योजना स्वीकृत गर्ने,

(ख) भूमिसम्बन्धी लगत संकलन, विश्लेषण र उपयोग गर्ने,

(ग) आफ्नो तहको भू-उपयोग क्षेत्र नक्सा अद्यावधिक गराउने,

(घ) आवश्यकता अनुसार आफ्नो तहको भूउपयोग उपक्षेत्र वर्गीकरण गर्ने,

(ङ) भूउपयोग क्षेत्र वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना तोकिए बमोजिम सरोकारवालाको पहुँचमा पुऱ्याउन स्थानीय भू-उपयोग कार्यान्वयन समितिलाई निर्देशन दिने,

(च) स्थानीय तहको भूउपयोग योजना कार्यान्वयनका प्रक्रिया र मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने,

(छ) भू-उपयोग योजना कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने,

(ज) भू-उपयोग परिवर्तनको लागि स्पष्ट आधार र कारण सहित सिफारिस गर्ने,

(झ) तोकिएको उपयोगभन्दा फरक उपयोग गरेकोमा कारबाही गर्ने,

(ञ) भू-उपयोगमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने व्यक्ति, परिवार वा संस्थालाई पुरस्कृत गर्ने,

(ट) धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक, सार्वजनिक, सामुदायिक स्थलहरुको संरक्षण गर्ने ।

(ठ) आफ्नो तहको भू-उपयोग सम्बन्धी आवश्यक नीतिहरु तुर्जमा गरी पारित गर्ने ।

कार्यान्वयन समिति: स्थानीय भूउपयोग परिषद्को कार्यमा सहयोग गर्न प्रत्येक स्थानीय तहमा देहाय बमोजिमको एक भूउपयोग कार्यान्वयन समिति रहनेछ:

(क) सम्बन्धित गाउँ कार्यपालिका वा नगर कार्यपालिकाको अध्यक्ष वा प्रमुख - अध्यक्ष

(ख) सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष - सदस्य

(ग) स्थानीय तहका कृषि, वन, भूमि, सहरी विकास र भौतिक पूर्वाधारसँग सम्बन्धित शाखाका प्रमुखहरु - सदस्य

(घ) सरोकारवालामध्येबाट स्थानीय भूउपयोग परिषद्ले तोकेको दुई जना महिला सहित चार जना - सदस्य

(ङ) सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्यसचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिम तोकिएका सदस्यहरुको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ ।

१.८ उद्देश्य

यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य भूउपयोग योजना तर्जुमा गर्नु हो । यसको विशिष्ट उद्देश्य स्थानीय भूमिलाई आवश्यकता र उपयुक्तताको आधारमा, शहरी क्षेत्र कृषि, बसोबास, व्यावसायिक, औद्योगिक, वन जंगल र सार्वजनिक उपयोगका क्षेत्रहरुमा वर्गीकरण गरी गाउँपालिकाले निर्धारण गरेका भू-उपयोग वर्गका आधारमा कृषि योग्य जग्गाको संरक्षण गरी उत्पादन वृद्धि, सुरक्षित र व्यवस्थित बसोबास, व्यावसायिक र औद्योगिक क्षेत्र, वातावरणीय सन्तुलन, जैविक विविधताको संरक्षणको लागि आवश्यक वन जंगल क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन र उच्चतम सार्वजनिक हितको लागि सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र सुनिश्चित गर्ने रहेको छ ।

यस भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितमूलक विधि अपनाएर तर्जुमा गरिएको छ। योजना तर्जुमाको विधिलाई समष्टिगत रुपमा **प्रारम्भिक चरण, सुझाव सङ्कलन र अन्तिम मस्यौदा** चरणमा प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

प्रारम्भिक चरण : यस चरणमा विज्ञहरुको टोलीले भू-उपयोग योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको छ । तथ्याङ्क सङ्कलन अन्तर्गत कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित वडास्तरीय तथा गाउँपालिकाको सूचना, नक्सा तथा अन्य सम्बन्धित सूचना सङ्कलन गरिएका छन् । सङ्कलित नक्सा तथा तथ्याङ्का आधारमा गाउँपालिकाको आधार नक्सा तयार पारियो । आधार नक्सामा मुख्यतया बस्ती, बस्तीहरू जोड्ने सडक सञ्जाल, खोलानाला, नदीहरू साथै अन्य भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधारहरू देखाइएको छ । सम्बन्धित ऐन, कानुन तथा नियमावलीहरू सङ्कलन गरी तिनीहरूको अध्ययन गरिएको छ । जस अन्तर्गत विभिन्न शीर्षकहरूमा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

सुझाव सङ्कलन : यस चरणमा विज्ञ टोलीले तयार पारेको प्रारम्भिक मस्यौदामाथि स्थानीय सरोकारवालाहरु बीच छलफल तथा अन्तरक्रिया पश्चात् सल्लाह, सुझाव तथा प्रतिक्रिया सङ्कलन गरिएको छ ।

अन्तिम मस्यौदा : स्थानीय सरोकारवालाहरुबाट प्राप्त सुझावलाई समावेश गरी भू-उपयोग योजनालाई अन्तिम रुप प्रदान गरिएको छ ।

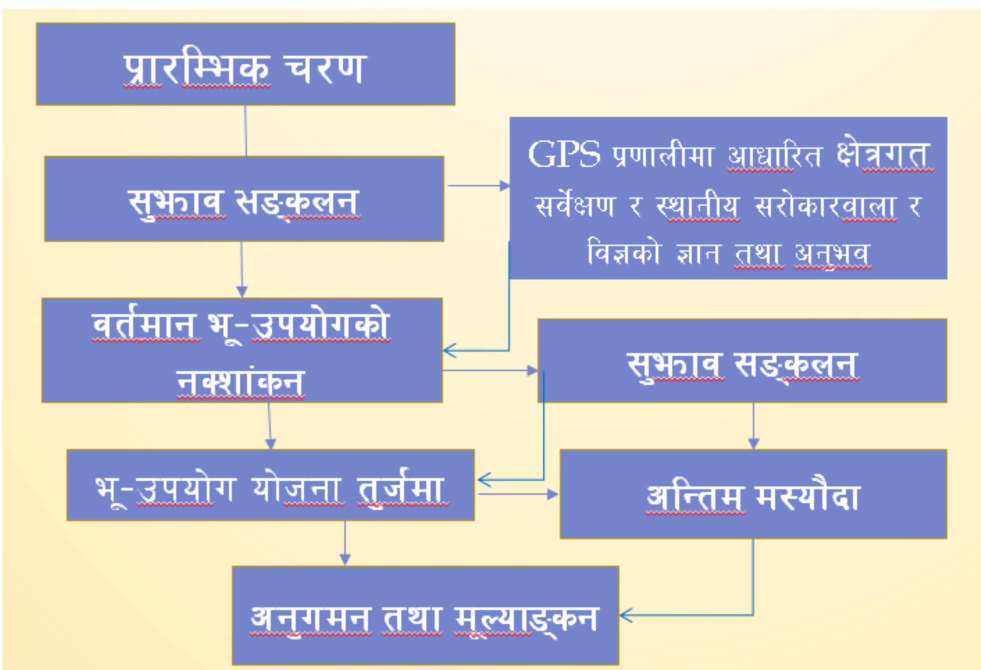

चित्र १. भू-उपयोग योजना तर्जुमा विधि

२.१ विज्ञ समूह गठन

स्थानीय स्तरको आवश्यकता र सम्बोधनलाई सुनिश्चित हुने गरी स्थानीय स्तरमा भू-उपयोग, नाप नक्सा, भू-सूचना प्रविधि, कृषि, वन, शहरी विकास तथा सामाजिक एवं आर्थिक क्षेत्रलाई समेट्ने क्षमतावान् विज्ञहरुको गठन गरिएको छ ।

२.२ स्थानीय सरोकारवालासँगको छलफल

गाउँपालिकाको भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा गाउँपालिकाले बनाएको guideline, भू-उपयोग ऐन २०७६, भू उपयोग योजनाविद्, स्थानीय जनप्रतिनिधि, टोल विकास समिति सदस्य, बुद्धिजीवी, मेयर, उपमेयर, सरकारी कर्मचारी आदि बीच छलफल गरिएको छ । यसका साथसाथै स्थानीय सूचना तथा डाटाहरु संकलनको कार्यलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ ।

गाउँपालिकाका भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय स्तरमा रहेका सडक, खोलानाला, धार्मीक, सामानिक, सांस्कृतिक, औद्योगिक, पुरातात्विक, शैक्षिक, सामुदायिक, व्यवसायिक, कृषि पकेट क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र एवं सार्वजनिक महत्व लगायतका क्षेत्र तथा तिनका मापदण्डमाथि छलफल गरिएको छ ।

सरोकारवालाहरुसँग छलफलका झलकहरु

प्राथमिक डाटाका रुपमा भूमिको सम्भावित उपयोग, सम्भाव्यता तथा सीमाहरुलाई समेट्ने किसिमका डाटा संकलन गर्नका लागि स्थलगत भ्रमण, स्थानीय जनतासँगका छलफल, अन्तरक्रियाहरु जस्ता विधि अपनाइयो । आर्थिक, जनसांख्यिक लगायतका डाटाहरु गा.पा. स्थित स्थानीय निकायहरुबाट संकलन गरिएको छ (**अनुसुची १** र २) ।

२.३ वर्तमान भू-उपयोगको नक्शांकन

भू-उपयोगको हालको अवस्थाको वर्गीकरणका लागि भू-उपग्रह चित्र सहायता लिइएको थियो भने क्षेत्रगत डाटाको संकलनका लागि भने GPS प्रणालीमा आधारित क्षेत्रगत सर्वेक्षण र स्थानीय सरोकारवाला र विज्ञको ज्ञान तथा अनुभवको प्रयोग गरिएको थियो। प्रत्येक वडामा अवस्थित विद्यालयहरू, स्वास्थ्य संस्था, वडा कार्यालय, मठमन्दिर, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक स्थलहरू, खानेपानीका टयाङ्की, कोट, पार्क तथा सडक आदिको स्थलगत सर्वेक्षण गरी आधार नक्सा तयार गरियो। यी सम्पूर्ण विधिबाट संकलित भौगोलिक तथा भू-उपयोग सम्बन्धित जानकारीहरुको प्रशोधन पछि यसलाई गाउँपालिकाले निर्धारण गरेका भू-उपयोग वर्गका आधारमा १० वटा वर्गमा विभाजन गरिएका छन् ।

- कृषि क्षेत्र
- आवास क्षेत्र
- व्यवसायिक शहरी क्षेत्र
- औद्योगिक क्षेत्र
- खानी तथा खनिज क्षेत्र

- जंगल क्षेत्र
- नदी ताल तलैया क्षेत्र
- सार्वजनिक क्षेत्र
- सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक क्षेत्र
- अन्य क्षेत्र

भू-उपयोग ऐन २०७६ ले निर्धारण गरेका मापदण्डहरु तथा विज्ञ टोली तथा स्थानीय सरोकारवालाको संयुक्त प्रयासबाट बनाइएको हालको भू-उपयोगको आधारमा आगामी १०-१५ वर्षमा हुने गाउँपालिकाको भू-उपयोगको अवस्थालाई प्रक्षेपण गरियो । हालको भू-उपयोग तथा आगामी १०- वर्षको भू-उपयोगको आधारमा स्थानीय सरोकारवालाको राय सुझाव तथा विज्ञको रायलाई समायोजन गरी भू-उपयोग योजनाको मस्यौदा तयार गरियो ।

यसरी तयार गरिएको मस्यौदालाई एक पटक पुनः सरोकारवालाहरुको माझमा लगी छलफल गरी आम सरोकारहरुको राय सुझाव, जानकारी एवं छलफलका लागि पेश गरियो । यस पश्चात् सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुबाट प्राप्त राय, सल्लाह, सुझाव तथा टिप्पणीहरुलाई सम्बोधन गरी भू-उपयोग योजनालाई अद्यावधिक गरियो । यसरी गाउँपालिकास्तरमा निर्माण गरिएको सहभागितात्मक भू-उपयोग योजनालाई एक औपचारिक समारोहका बीच हस्तान्तरण गरियो । जसलाई उपस्थिति सबै सरोकारवालाहरुले पूर्ण पालना एवं कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता जनाएसँगै पूर्ण रुपमा योजना तर्जुमा सम्पन्न गरियो ।

२.४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

भू-उपयोग योजनाको उद्देश्य, लक्षित उपलब्धि, हासिल उपलब्धि तथा हासिल गर्न बाँकी उपलब्धि समेतलाई समय समयमा स्वमूल्याङ्कनले गरिनेछ । भू-उपयोग योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन स्वमूल्याङ्कन र अनुगमनका आधारमा गरिने छ । कार्यक्रमका प्रभाव, आवश्यक संशोधन, सुधार र समायोजनका सन्दर्भमा भने सरोकारवालाबीच छलफल, बहस, अन्तरक्रियालाई माध्यम बनाइने व्यवस्था छ । यसरी तर्जुमा गरिएको भूउपयोगका आगामी परिवर्तनहरुलाई गाउँपालिकास्तरका प्राविधिकहरुका सहयोगमा अद्यावधिक गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद ३ : गाउँपालिकाको संक्षिप्त विवरण

३.१ गाउँपालिकाको परिचय

नेपाल अधिराज्यको संघिय व्यवस्था भएअनुगसार मोहन्याल गाउँपालिका सुदूरपश्चिम प्रदेशको कैलाली जिल्लामा अवस्थित छ । यो गाउँपालिका साविकका मोहन्याल, पण्डौन र सुगरखाल गाविसहरु मिलेर बनेको यो गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ६२६.९५ वर्ग कि.मि. रहेको छ । यो गाउँपालिकाको सिमाना पूर्वमा सुर्खेत जिल्ला, पश्चिममा चुरे गाउँपालिका, उत्तरमा डोटी र सुर्खेत जिल्ला, दक्षिणमा गौरीगंगा न.पा. घोडाघोडी न.पा., लम्कीचुहा न.पा. र बर्दगोरिया गा.पा.सँग जोडिएको छ । देशकै बढि जनसंख्या भएको जिल्लाहरुको अग्र पंक्तिमा पर्ने यो कैलाली जिल्लामा रहेको यस गाउँपालिकामा भने जनघनत्व एकदम कम रहेको पाइन्छ । वि.स.२०६८ को जनगणना अनुसार यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या २२०५३ रहेको छ । समुन्द्र सतहबाट ११०० मिटर देखि चुरे पर्वत फैलिएको स्थान १७०० मिटरको उचाईमा यो गाउँपालिका अवस्थित छ । यस गाउँपालिकामा जम्मा ७ वटा वडाहरु रहेका छन् ।

शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात लगायत विकासका पूर्वाधारहरुको प्रयाप्त संरचना नभई सकेको यस गाउँपालिकामा गैह्र सरकारी संस्थाको उपसिति भने एकदमै न्यून रहेको छ । वन सम्पदाको हिसाबले यो गाउँपालिका कैलाली जिल्लामा पर्ने अन्य गाउँपालिकाहरु भन्दा अग्र पंत्ति,मा रहेको पाइन्छ । उष्ण देखि समशितोष्ण हावापानी पाइने यस गाउँपालिकामा औसत तापक्रम १९ देखि ३७ डिग्री सेल्सियसको बिचमा रहेको छ । यस गाउँपालिकामा देखिएका समस्याहरु सामधान गर्नका लागि स्थानीय सरकार लागि परेको छ । स्थानीय सरकारले जनमुखी कार्यक्रम लागु गरेपछि हरेक वडामा सडक पुगेको छ । जनताको आवश्यकता अनुसारको सलर्भ नभएपनि विगत र अहिलेको अवस्थामा निकै ठुलो परिवर्तन देख्न सकिन्छ । सडक नभई पैदल हिड्नुपर्ने ठाउँहरुमा अहिले मोटरबाईक लगेर हिडन सकिने भएको छ । पर्यटनको हिसाबले पनि मोहन्याल गाउँपालिका महत्वपुर्ण रहेको छ । यस गाउँपालिकामा धार्मिक स्थलहरु पनि रहेका छन् ।

यो गाउँपालिकाको सामाजिक संरचनामा विविधिता रहेको छ । यहाँका जातजातिहरुमा ब्राह्मण, क्षेत्री, यादव, गुप्ता, साउँद, मगर, लोहार, दमाइ, कामी, कुर्मी, उपाध्याय आदि छन् । यो गाउँपालिाकामा हिन्दू, मुस्लिम, धर्मबलम्बीहरु बसोबास गर्दछन् । यो क्षेत्रमा मातृभाषाका रुपमा पहाडिमूलका जातिहरुले नेपाली र तराईमूलका जातिहरुले भोजपुरी, थारु तथा अवधी भाषाको प्रयोग गर्दछन् ।

यो गाउँपालिकाका मानिसहरु विभिन्न पेशामा संलग्न छन् । यहाँका आदिवासीहरु अधिकाशं कृषि पेशामा संलग्न छन् । धेरैजसो साना कृषकहरु छन् जो परम्परागत रुपमा खेतिपाती गर्दछन् भने केहि कृषकहरुले आधुनिक कृषि प्रणालीको शरुवात गरेका छन् । यो क्षेत्रमा धान, गहु, मकै जस्ता खाद्यान्न बाली, रहर, मसुरो, मास, तोरी, आलस जस्ता दलहन तथा तेलहन बाली लगाएका छन् । केहि कृषकहरुले नगदेबालीका रुपमा तरकारी खेती, केरा खेति गरेका छन् भने अधिकांश कृषकले घरयासी प्रयोजनका लागि आलु, काउली, प्याज, लौका, फर्सी, बोडी, सिमी, बन्दा, घिरौला, लहसुन जस्ता तरकारी र कागती, आप, मेवा, कटहर, लिची, अम्बा, जस्ता फलफुलहरु लगाएका छन् । परम्परागत खेतिका साथ साथै डिमाण्ड चार्ज बढी हुनाले यहाँका अधिकांश कृषकहरु लाभान्वित हुन सकेका छैनन् । केही कृषकहरुले कुखुरापालन,

पशुपालन व्यवसाय संचालन गरेका छन् । जीवन निर्वाहमुखी खेतिका कारण कतिपय कृषकहरु कृषिका साथसाथै ज्याला मजदुरी गरी जीवन यापन गरिरहेका छन ।

स्वदेशी वस्तुहरुको उपभोगमा प्राथमिकता दिने र स्थानीय उत्पादनलाई प्रवर्धन गर्ने खालका साना तथा मझौला उद्योग धन्दा तथा व्यापार व्यवसायहरु संचालन गर्न स्थानीय तहबाट पहल शुरु गरिएको छ । यहाँ स्थानीय तहमा सहकारी संस्थाहरु, महिला तथा कृषक समूहहरुको गठन गरी आर्थिक, सामाजिक र उत्पादनमूलक कार्यहरुमा सहभागिता वृद्धि गर्ने प्रयास भएका छन् । विभिन्न वडाहरुमा कृषि सहकारी संस्था, महिला समूह, बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, बहुउद्देशीय सहकारी संस्था, साना किसान, दुग्ध सहकारी संस्था, युवा समूह आदि गठन गरी आर्थिक तथा सामजिक सुधारका गतिविधीहरु संचालन गर्दै आएका छन् ।

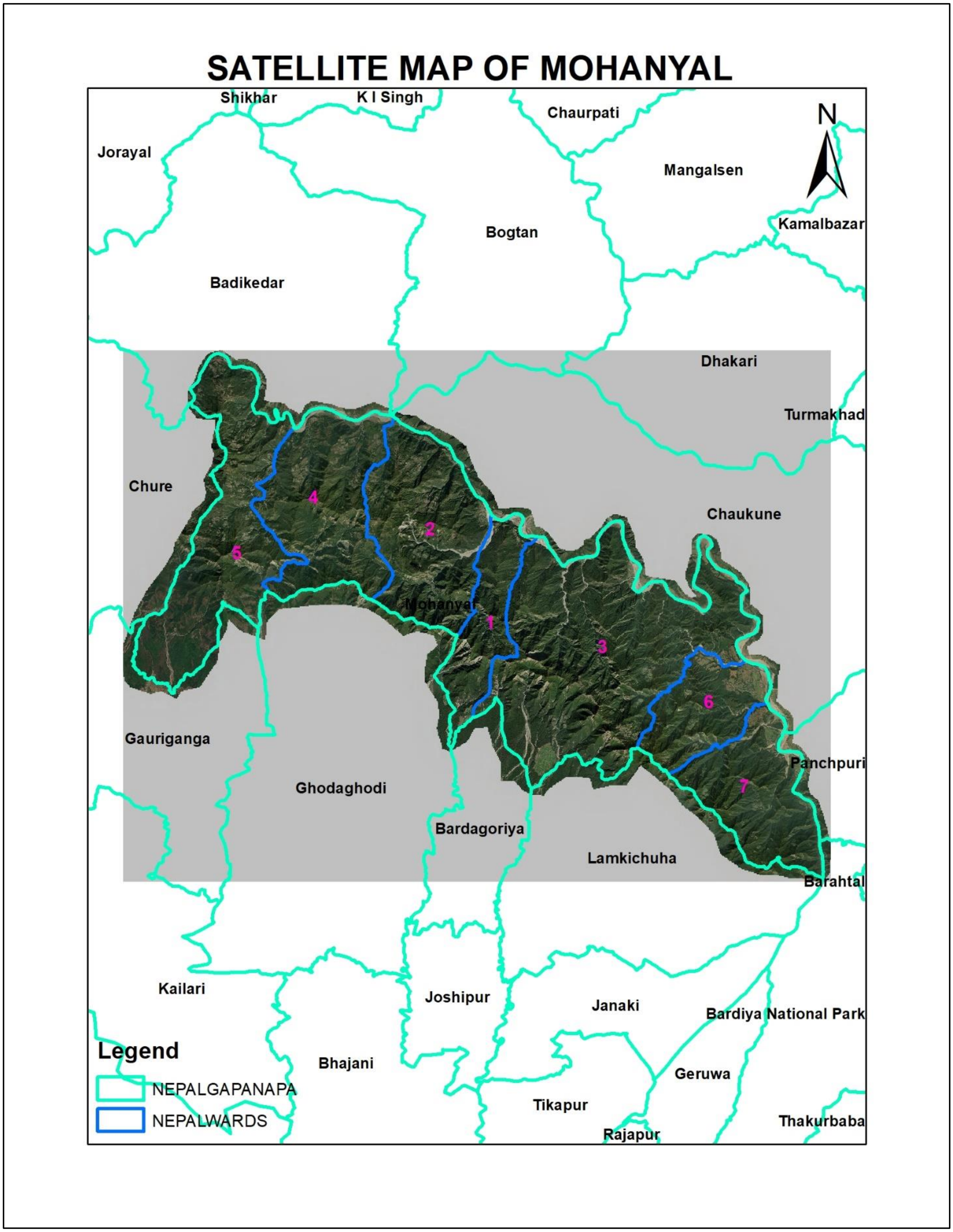

नक्शा नं.१ : हालको भू-उपयोग वर्गीकरणका लागि भू-उपग्रह चित्रक

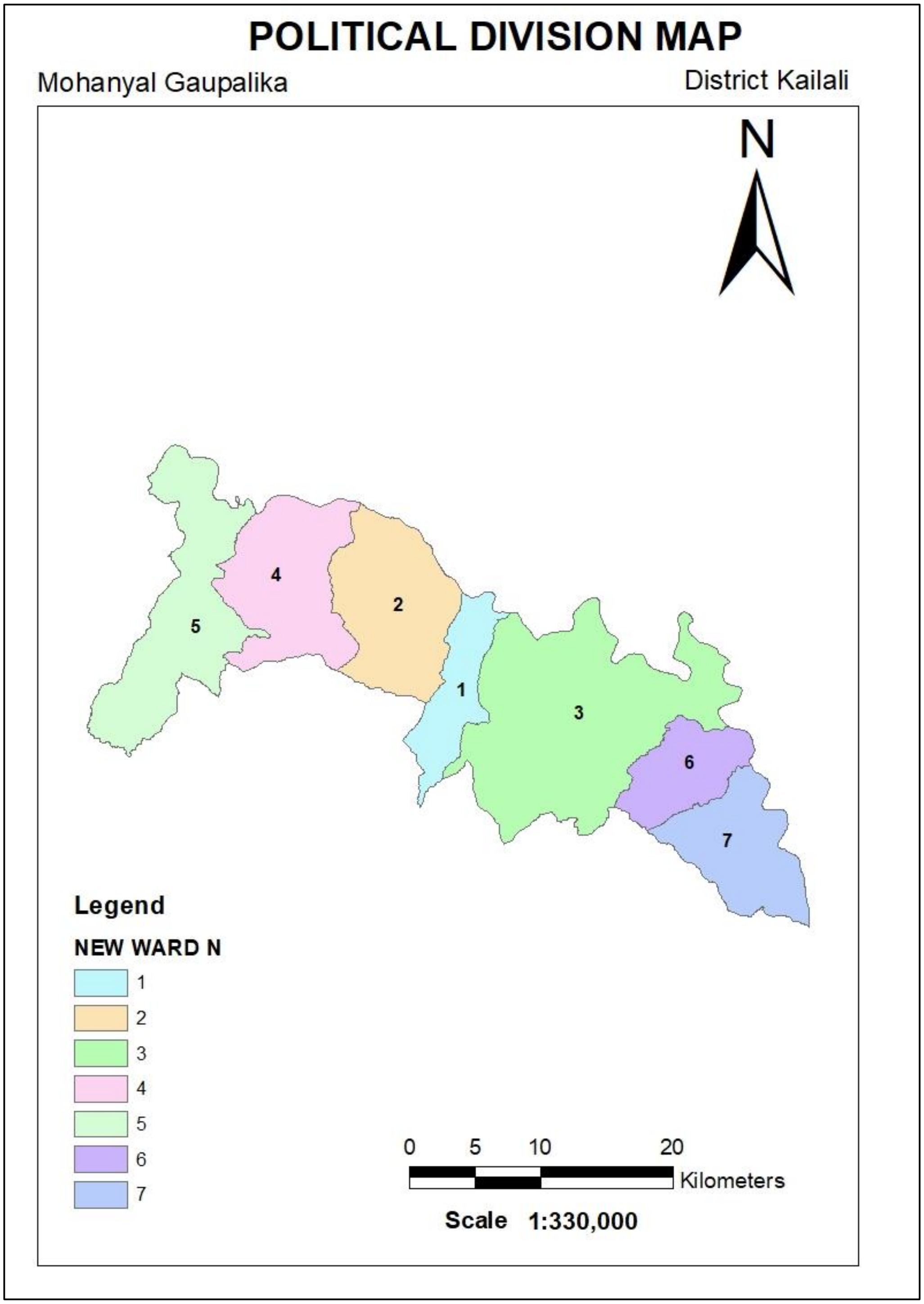

नक्शा नं.२ : गाउँपालिकाको प्रशासनिक विभाजन नक्शा

मोहन्याल गाउँपालिकाको प्रत्येक वडाको अध्ययन गर्दा वडा नं.३, र ५ वडाहरु प्रशासनिक आधारमा ठुला छन् भने वडा नं.१,२,४,,६, र ७ वडाहरु साना रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको प्रशासनिक विभाजन लाई माथि दिइएको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

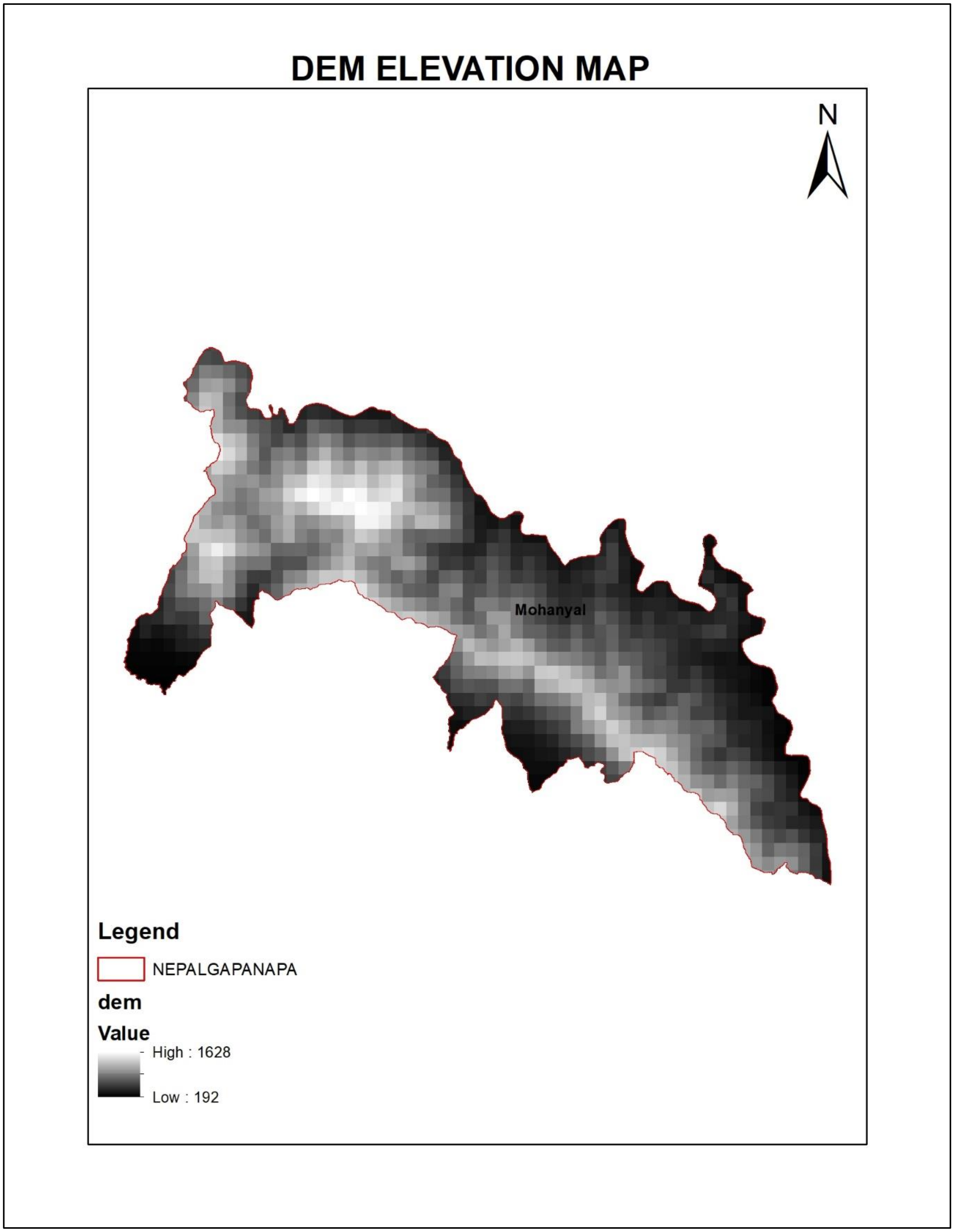

नक्शा नं.३ : गाउँपालिकाको DEM नक्शा

यस गाँउपालिका मध्यय तराईमा पर्ने हुदा अधिकांश भू-भागहरु सम्थल रहेका छन्।यस गाँउपालिकाको उचाइ १६२८ मिटर देखि १९२ मिटरमा अवस्थित छन्।

४.१ वर्तमान भू-उपयोग

गाउँपालिकाको भू-उपयोगलाई जम्मा १० वटा वर्गमा वर्गीकरण गरेर व्याख्या गर्न सकिन्छ :

- कृषियोग्य क्षेत्र
- आवास क्षेत्र
- व्यवसायिक क्षेत्र
- औद्योगिक क्षेत्र
- खानी र खनिज क्षेत्र
- वन तथा वनस्पती क्षेत्र
- नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र
- सार्वजानिक क्षेत्र
- धार्मीक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र
- अन्य क्षेत्र

४.२ गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

मोहन्याल गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ६२५६७.२१हे. रहेको छ। जस मध्ये कृषि क्षेत्रले ८.७९%, आवास क्षेत्रले ०.२४%, व्यवसायिक क्षेत्रले ०.००%., वन तथा बनस्पती क्षेत्रले ८४.५८%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्रले ५.३६%, क्षेत्रफल ओगटेको छ । त्यस्तै सार्वजानिक क्षेत्रले ०.१९% ओगटेको छ धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्रले ०.००% भने अन्य क्षेत्र ०.८३%, ओगटेको छ ।

यस गाउँपालिकाको भू-उपयोगको सन्दर्भमा बढी क्षेत्रफल ओगटेको भू-उपयोगको वर्ग भनेको वन तथा वनस्पती क्षेत्र हो यस क्षेत्रले ८४.५८% ओगटेको छ । वन तथा वनस्पति पछिको बढी क्षेत्रफल कृषिले ओगटेको छ । यस गाउँपालिकाको अन्य महत्वपूर्ण भू-उपयोग वर्ग भनेका आवास क्षेत्रले र नदी तथा ताल तलैयाले क्षेत्र हुन् । जसले गाउँपालिका भूभागको ०.२४% र ५.३६% भूभाग ओगटेका छन । गाउँपालिका अद्यावधिक भू-उपयोग योजनाको विवरणलाई तलको तालिका १ मा देखाइएको छ । यस गा.पा.को भू-उपयोगको वडागत विवरण तालिका २ मा देखाइएको छ ।

तालिका १ : मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

मोहन्याल गाउँपालिका		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	५५००.०३	८.७९
आवास क्षेत्र	१५०.३९	०.२४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.२२	०.००
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५२९२०.२१	८४.५८
नदि तथा ताल तलैया	३३५२.२७	५.३६
सार्वजानिक क्षेत्र	१२०.१०	०.१९
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	१.०५	०.००
अन्य	५२०.२६	०.८३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६२५६७.२१	१००.००

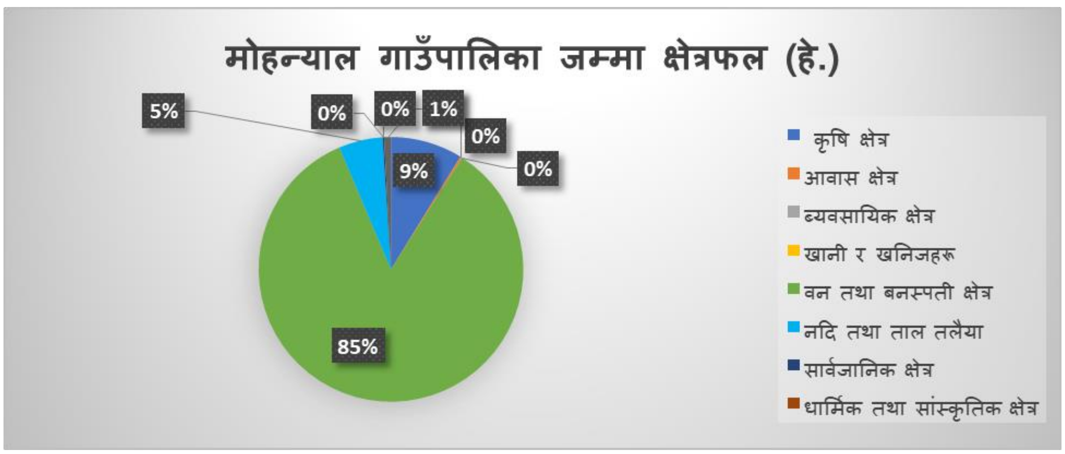

वृतचित्र नं.१ : गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

तालिका २ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडागत भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

भूउपयोग वर्गिकरण	वडा नं - १	वडा नं - २	वडा नं - ३	वडा नं - ४	वडा नं - ५	वडा नं - ६	वडा नं - ७
कृषि क्षेत्र	१७३.०४	१७३४.१३	८८९.८९	६४२.२८	८३६.८७	६५७.८०	५६६.०२
आवास क्षेत्र	६.६४	२५.७१	३५.३५	१४.८५	२०.८५	२६.९४	२०.०४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.१०	०.९६	०.०२	०.००	०.००	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३६५५.६३	६५९०.६३	१६८१७.३०	७५७६.७०	९३९५.३३	३४४१.६०	५४४३.००
नदि तथा ताल तलैया	२६०.२५	३८४.९७	११६०.३९	३६८.६२	४२२.९५	३००.५८	४५४.५०
सार्वजानिक क्षेत्र	६.६६	३०.९८	१९.२८	१२.३९	१७.०५	१५.२१	१७.६३
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	९६.१०	०.४७	०.३१	०.१६	०.००	०.०५	१५.२२
अन्य	९६.१०	९४.१४	११६.००	८०.४६	७७.१९	४१.१५	१५.२२
जम्मा क्षेत्रफल .हे.	४१९८.३३	८८६१.१३	१९०४२.०९	८६९५.४९	१०७७०.२३	४४८३.४२	६५१६.५१

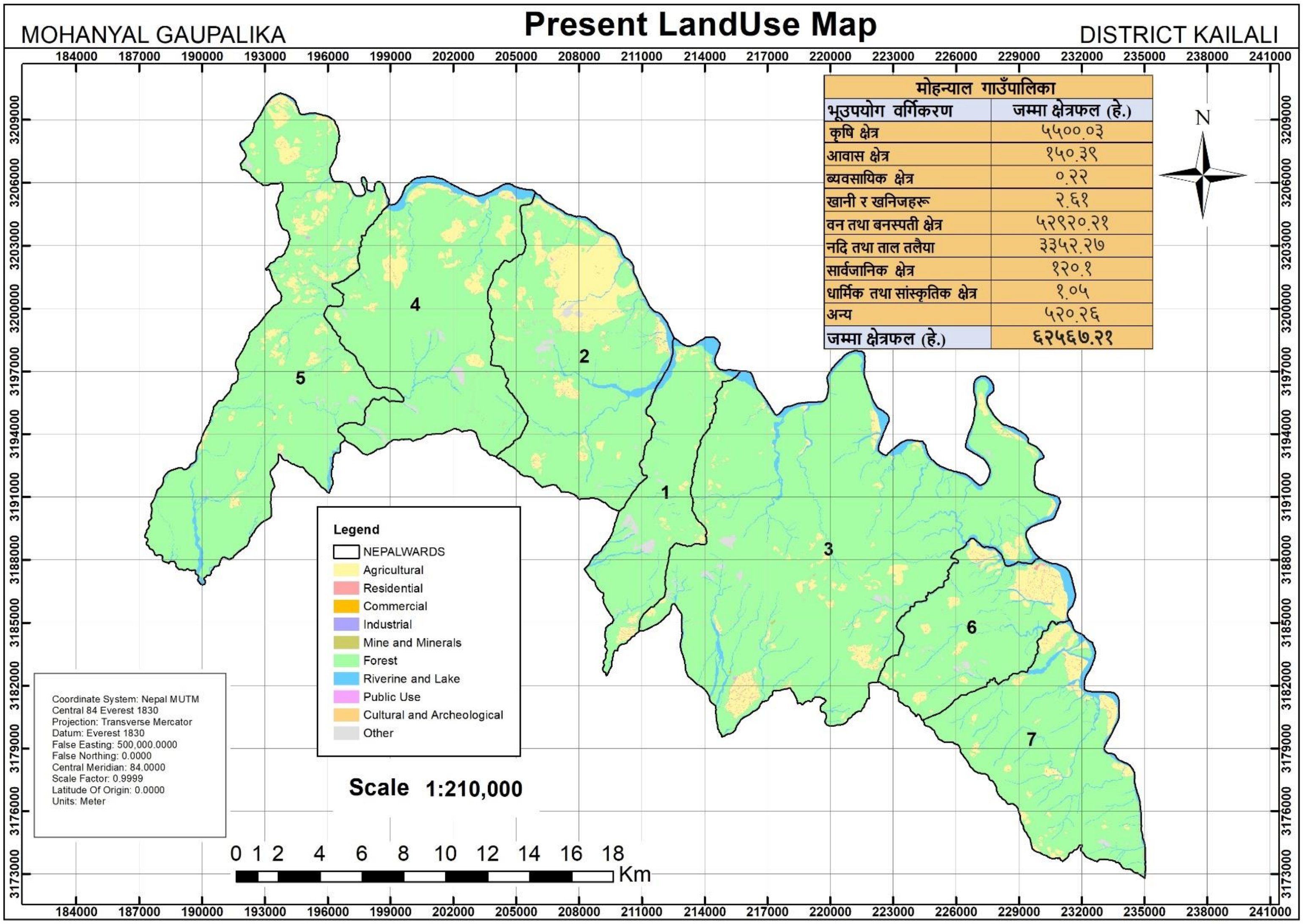

नक्शा नं.४ : गाउँपालिकाको भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं. १

भू-उपयोग वर्गीकरणको आधारमा अध्ययन तथा अवलोकन अनुसार मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं. १ को जम्मा क्षेत्रफल ४१९८.३३ हे. रहेको छ। जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ४.१२%, आवास क्षेत्र ०.१६ %, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८७.०७%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.१६%, नदी तथा ताल तलैया ६.२०%, रहेको छ भने अन्य क्षेत्र २.२९% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ।

तालिका ३ : वडा नं. १ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं - १		
भूउपयोग वर्गिकरण	**जम्मा क्षेत्रफल (हे.)**	**क्षेत्रफल (%)**
कृषि क्षेत्र	१७३.०४	४.१२
आवास क्षेत्र	६.६४	०.१६
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३६५५.६३	८७.०७
नदि तथा ताल तलैया	२६०.२५	६.२०
सार्वजानिक क्षेत्र	६.६६	०.१६
अन्य	९६.१०	२.२९
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	**४१९८.३३**	**१००.००**

यस गाउँपालिकामा रहेका नदीनाला तथा ताल तलैया , वन तथा बनस्पति क्षेत्र, खेतीपाती, धार्मिक सार्वजनिक क्षेत्र, सांस्कृतिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुको बारेमा तलको वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

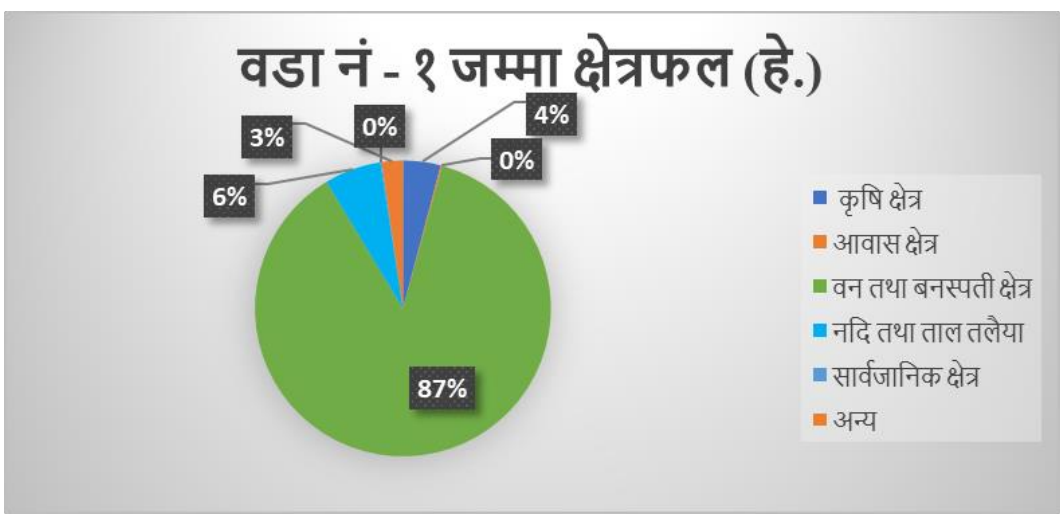

वृत्तचित्र नं.२ : वडा १ भु-उपयोगको वर्तमान अवस्था

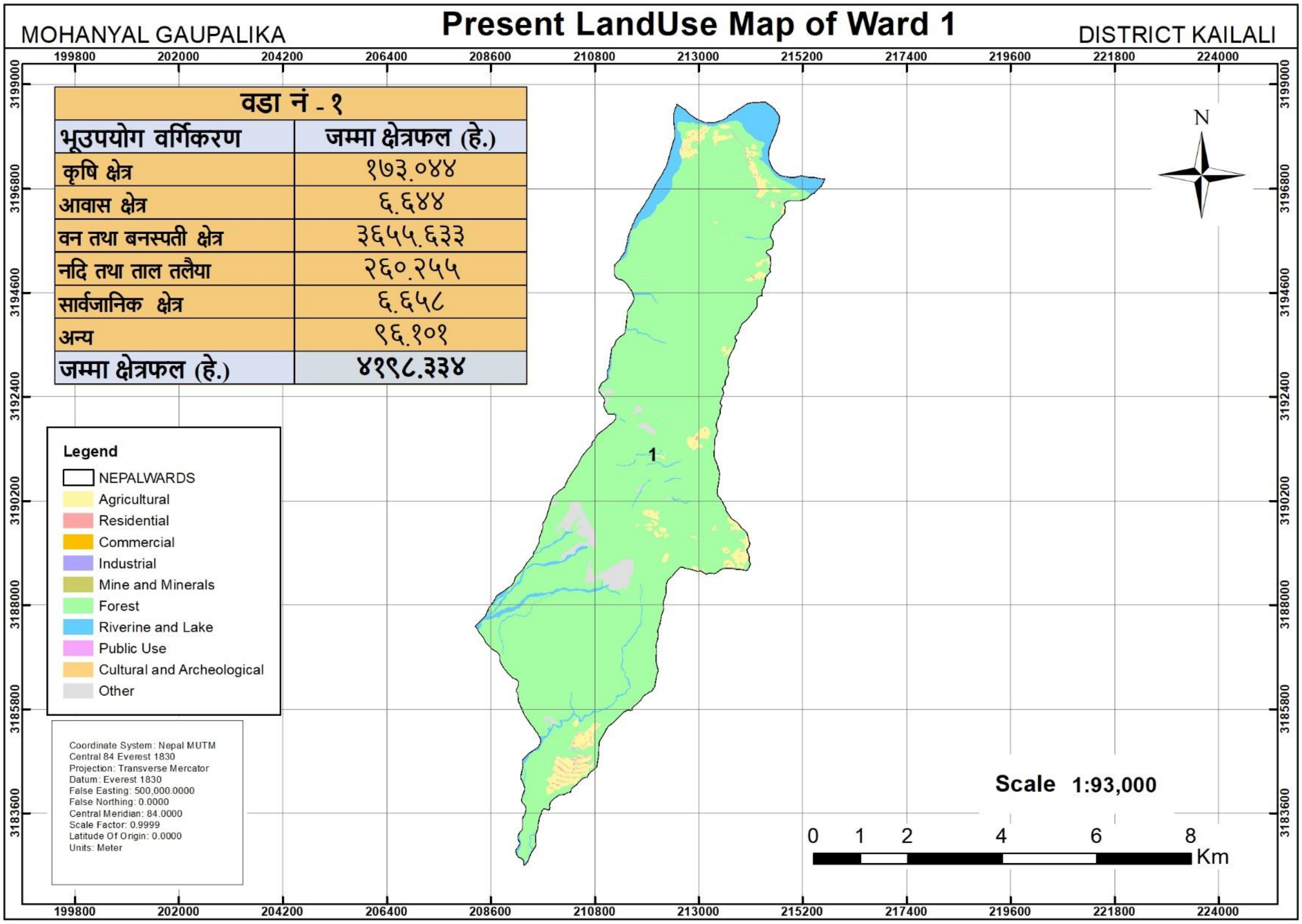

नक्शा नं.५ : वडा नं. १ को भूउपयोग

वडा नं. २

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.२ को जम्मा क्षेत्रफल ८८६१.१३हे. रहेको छ। जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग १९.५७%, आवास क्षेत्र ०.२९%, व्यावसायिक क्षेत्र ०.००%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ७४.३८%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ४.३४%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.३५%,धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र ०.०१% रहेको छ भने अन्य क्षेत्र १.०६% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ।

तालिका ४ : वडा नं.२ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं - २		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	१७३४.१३	१९.५७
आवास क्षेत्र	२५.७१	०.२९
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.१०	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	६५९०.६३	७४.३८
नदि तथा ताल तलैया	३८४.९७	४.३४
सार्वजानिक क्षेत्र	३०.९८	०.३५
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.४७	०.०१
अन्य	९४.१४	१.०६
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८८६१.१३	१००.००

यस गाउँपालिकामा रहेका नदीनाला तथा ताल तलैया , वन तथा बनस्पति क्षेत्र, खेतीपाती, धार्मिक सार्वजनिक क्षेत्र, सांस्कृतिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुको बारेमा तलको वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

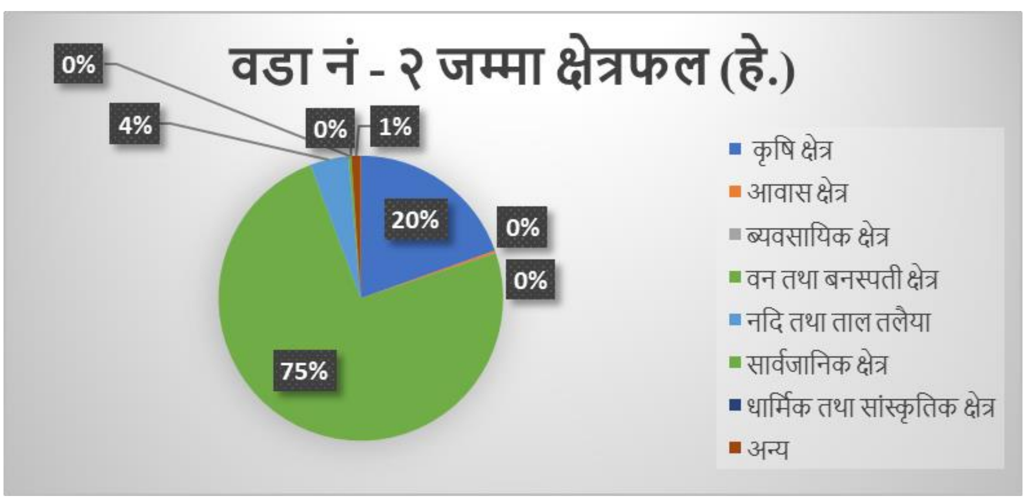

वृत्तचित्र नं.३ : वडा नं.२ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

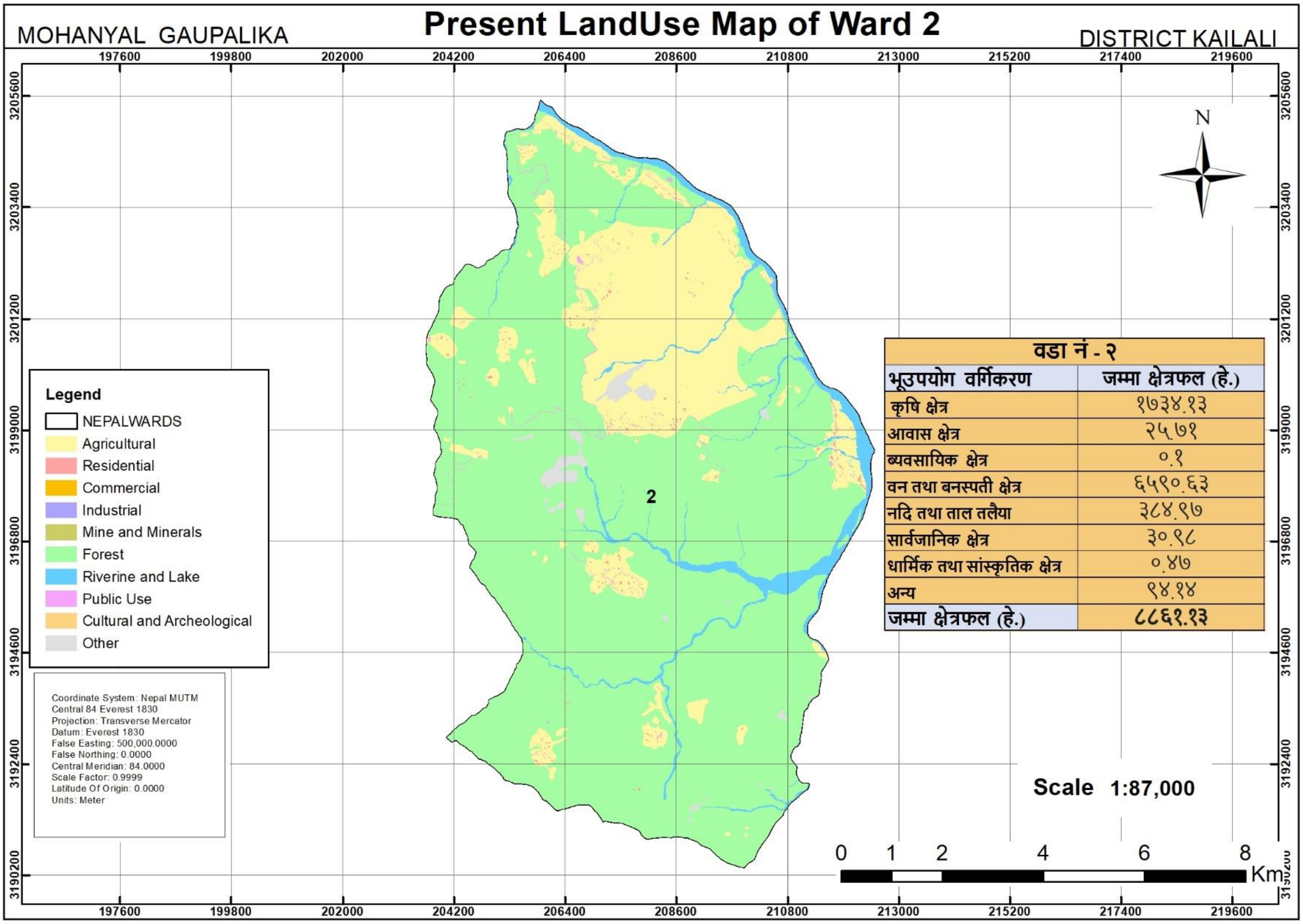

वडा नं - २	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	१७३४.१३
आवास क्षेत्र	२५.७१
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	६५९०.६३
नदि तथा ताल तलैया	३८४.९७
सार्वजानिक क्षेत्र	३०.९८
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.४७
अन्य	९४.१४
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८८६१.१३

नक्शा नं.६ : वडा नं. २ को भूउपयोग

वडा नं. ३

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.३ को जम्मा क्षेत्रफल १९०४२.०९हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ४.६७%, आवास क्षेत्र ०.१९%, व्यावसायिक क्षेत्र ०.०१%, खानी र खनिजहरुमा ०.०१%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८८.३२%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ६.०९%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.०१%,धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र ०.००% रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.६१% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।

तालिका ५: वडा नं ३ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं - ३		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	८८९.८९	४.६७
आवास क्षेत्र	३५.३५	०.१९
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.९६	०.०१
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.०१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	१६८१७.३०	८८.३२
नदि तथा ताल तलैया	११६०.३९	६.०९
सार्वजानिक क्षेत्र	१९.२८	०.१०
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.३१	०.००
अन्य	११६.००	०.६१
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१९०४२.०९	१००.००

यस गाउँपालिकामा रहेका नदीनाला तथा ताल तलैया , वन तथा बनस्पति क्षेत्र, खेतीपाती, धार्मिक सार्वजनिक क्षेत्र, सांस्कृतिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुको बारेमा तलको वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

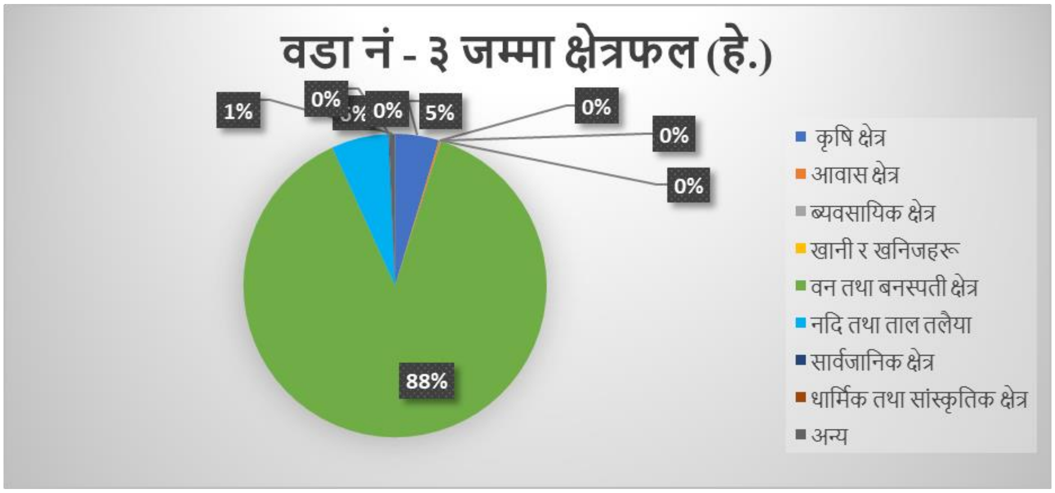

वृत्तचित्र नं.४ : वडा नं. ३ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

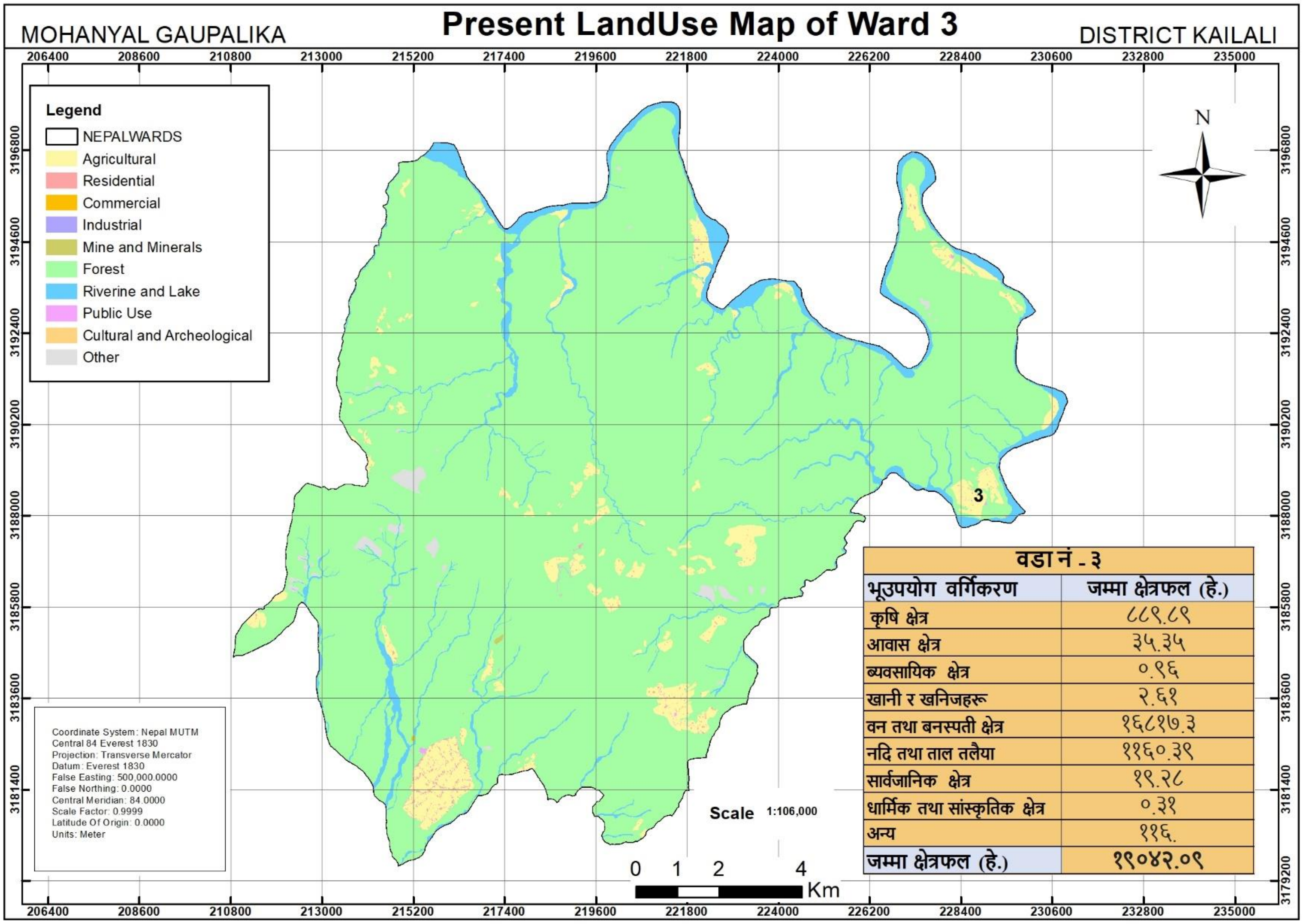

वडा नं - ३	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	८८९.८९
आवास क्षेत्र	३५.३५
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.९६
खानी र खनिजहरू	२.६१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	१६८१७.३
नदि तथा ताल तलैया	११६०.३९
सार्वजानिक क्षेत्र	१९.२८
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.३१
अन्य	११६.
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१९०४२.०९

नक्शा नं.७ : वडा नं. ३ को भूउपयोग

वडा नं. ४

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.४ को जम्मा क्षेत्रफल ८६९५.४९हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ७.३९%, आवास क्षेत्र ०.१७%, व्यावसायिक क्षेत्र ०.००%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८७.१३%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ४.२४%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.१४%, धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र ०.००% रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.९३% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।

तालिका ६ : वडा नं ४ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं- ४		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	६४२.२८	७.३९
आवास क्षेत्र	१४.८५	०.१७
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.०२	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	७५७६.७०	८७.१३
नदि तथा ताल तलैया	३६८.६२	४.२४
सार्वजानिक क्षेत्र	१२.३९	०.१४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.१६	०.००
अन्य	८०.४६	०.९३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८६९५.४९	१००.००

यस गाउँपालिकामा रहेका नदीनाला तथा ताल तलैया , वन तथा बनस्पति क्षेत्र, खेतीपाती, धार्मिक सार्वजनिक क्षेत्र, सांस्कृतिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुको बारेमा तलको वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

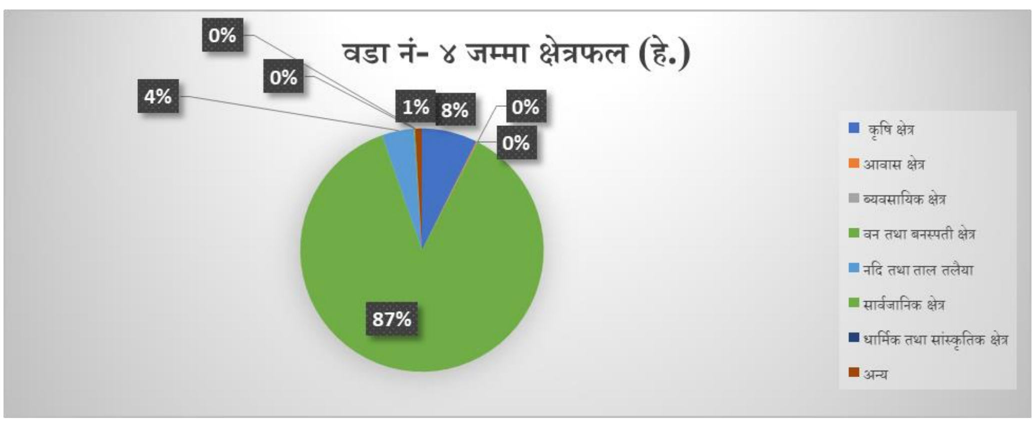

वृत्तचित्र नं.४ : वडा नं. ४ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

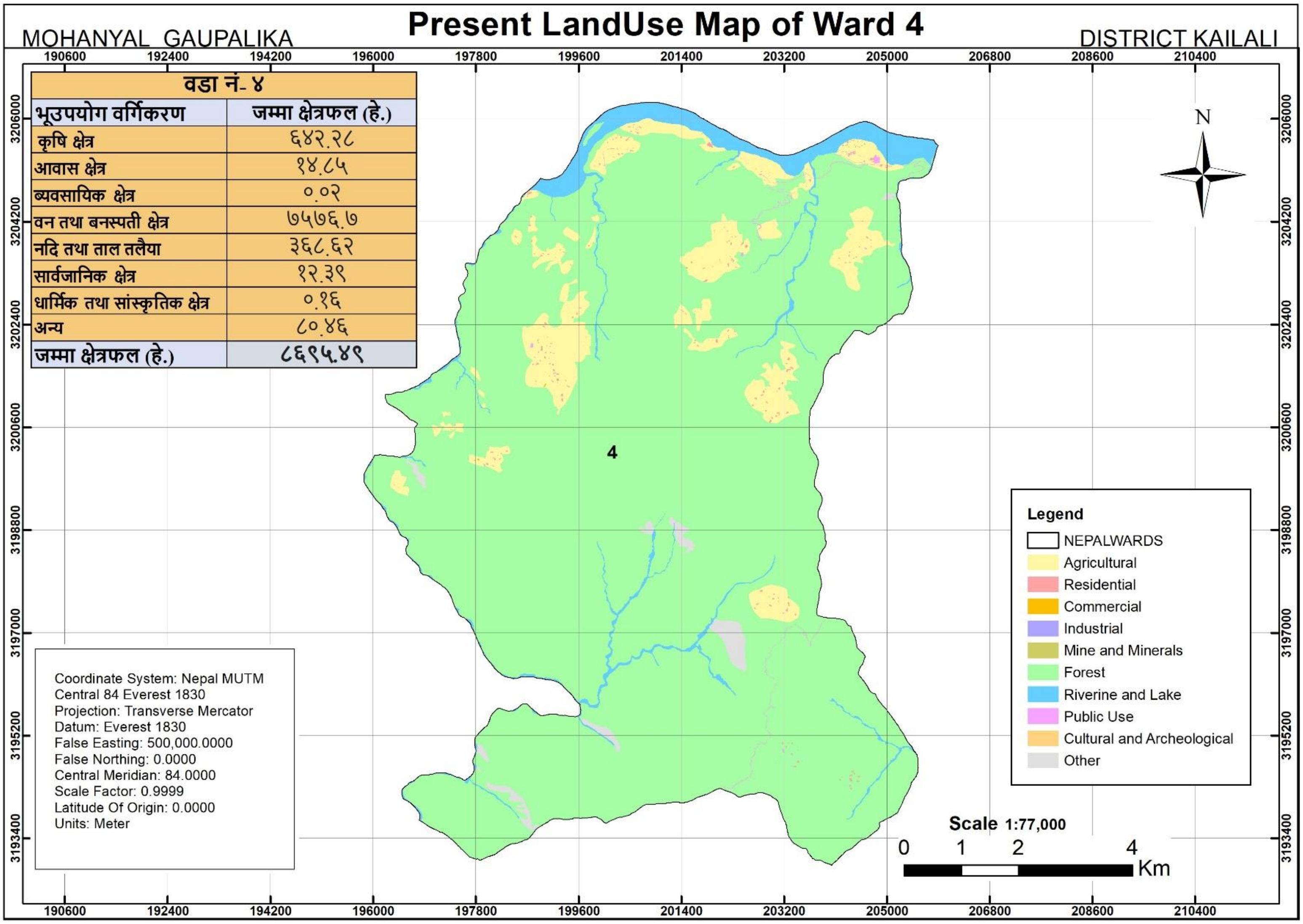

वडा नं- ४	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	६४२.२८
आवास क्षेत्र	१४.८५
व्यवसायिक क्षेत्र	०.०२
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	७५७६.७
नदि तथा ताल तलैया	३६८.६२
सार्वजानिक क्षेत्र	१२.३९
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.१६
अन्य	८०.४६
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८६९५.४९

नक्शा नं.८ :१४ : वडा नं. ४ को भूउपयोग

वडा नं. ५

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.५ को जम्मा क्षेत्रफल १०७७०.२३हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ७.७७%, आवास क्षेत्र ०.१९%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८७.२३%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ३.९३%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.१६%, रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.७२% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।

तालिका ७ : वडा नं ५ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं - ५		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	८३६.८७	७.७७
आवास क्षेत्र	२०.८५	०.१९
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	९३९५.३३	८७.२३
नदि तथा ताल तलैया	४२२.९५	३.९३
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.०५	०.१६
अन्य	७७.१९	०.७२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१०७७०.२३	१००.००

यस गाउँपालिकामा रहेका नदीनाला तथा ताल तलैया , वन तथा बनस्पति क्षेत्र, खेतीपाती, धार्मिक सार्वजनिक क्षेत्र, सांस्कृतिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुको बारेमा माथिको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

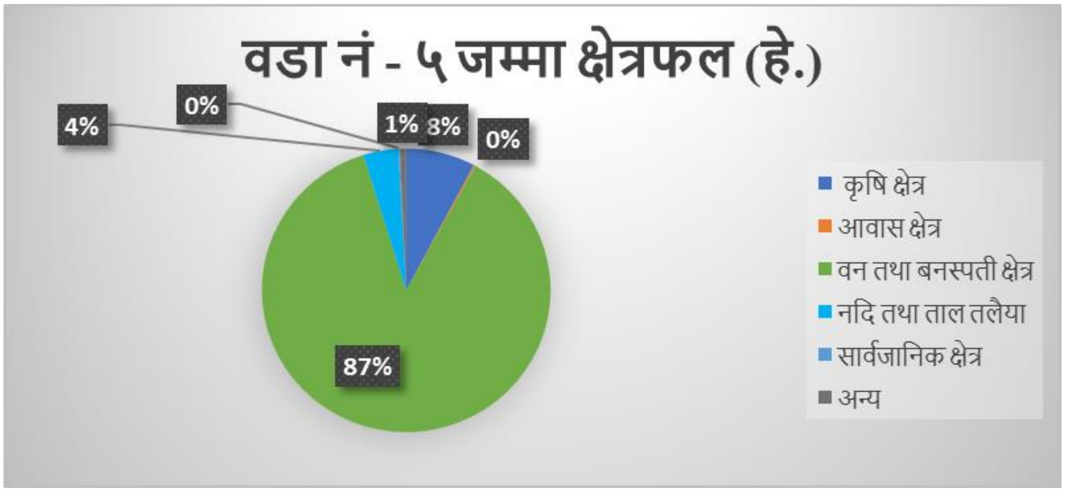

वृत्तचित्र नं.६ : वडा नं. ५ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

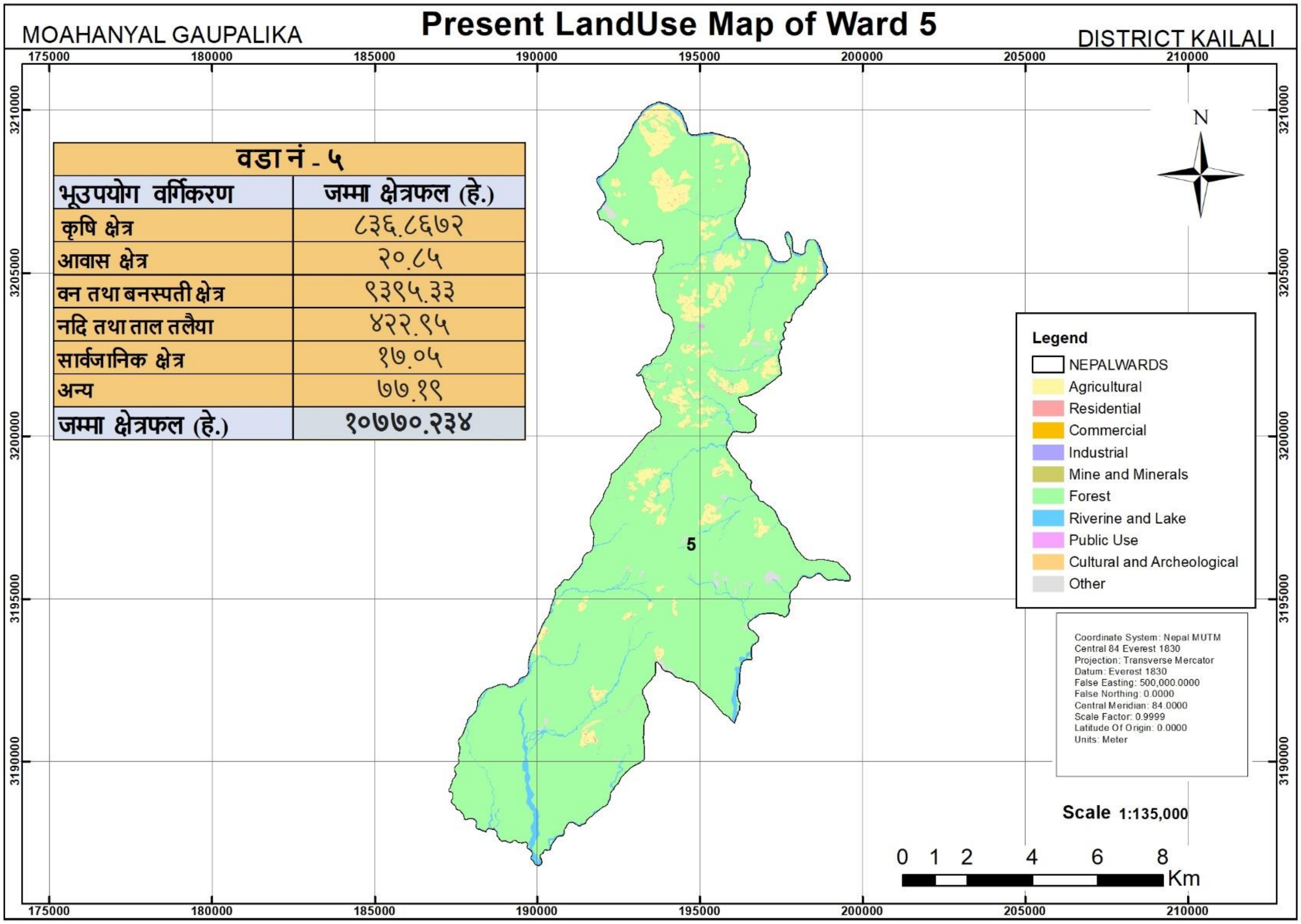

नक्शा नं. ९ : वडा नं. ५ को भूउपयोग

वडा नं. ६

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.६ को जम्मा क्षेत्रफल ४४८३.४२हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग १४.६७%, आवास क्षेत्र ०.६०%, औद्योगिक क्षेत्र ०.००%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ७६.७६%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ६.७०%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.३४%, धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र ०.००% रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.९२% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।

तालिका ८ : वडा नं. ६ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं - ६		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	६५७.८०	१४.६७
आवास क्षेत्र	२६.९४	०.६०
औद्योगिक क्षेत्र	०.१०	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३४४१.६०	७६.७६
नदि तथा ताल तलैया	३००.५८	६.७०
सार्वजानिक क्षेत्र	१५.२१	०.३४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०५	०.००
अन्य	४१.१५	०.९२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४४८३.४२	१००.००

यस गाउँपालिकामा रहेका नदीनाला तथा ताल तलैया , वन तथा बनस्पति क्षेत्र, खेतीपाती, धार्मिक सार्वजनिक क्षेत्र, सांस्कृतिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुको बारेमा तलको वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

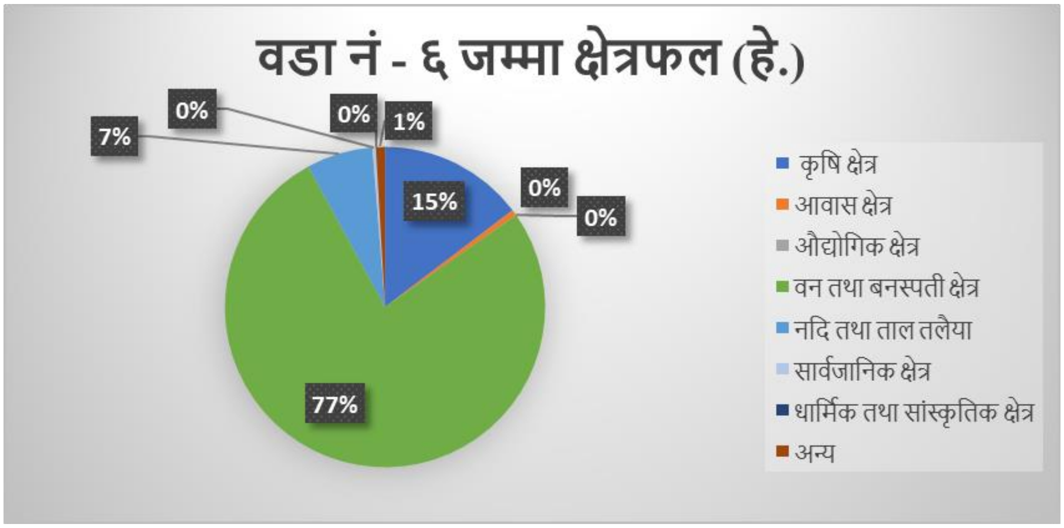

वृत्तचित्र नं.७ : वडा नं. ६ को भू-उपयो गको वर्तमान अवस्था

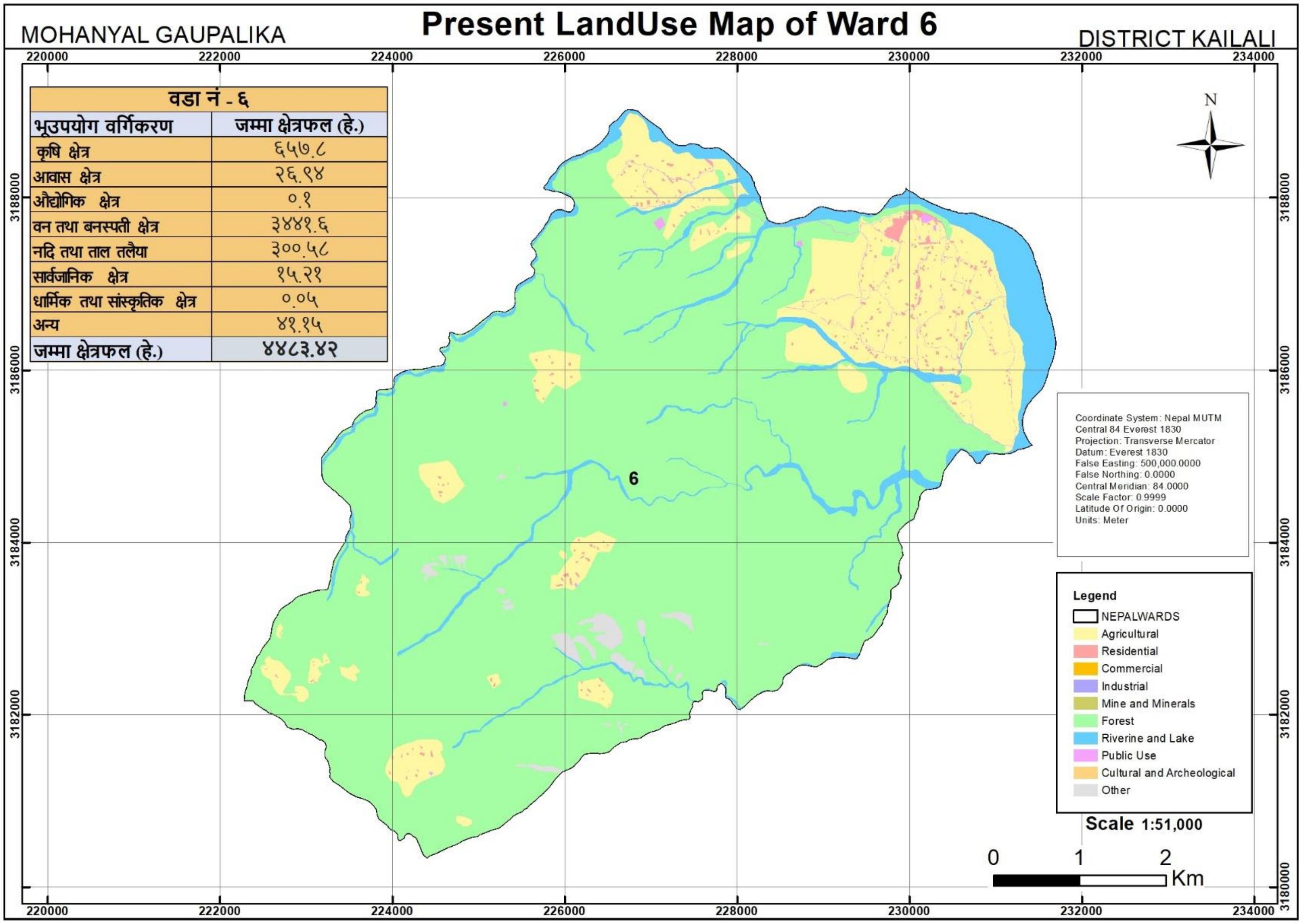

वडा नं - ६	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	६५७.८
आवास क्षेत्र	२६.९४
औद्योगिक क्षेत्र	०.१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३४४१.६
नदि तथा ताल तलैया	३००.५८
सार्वजानिक क्षेत्र	१५.२१
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०५
अन्य	४१.१५
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४४८३.४२

नक्शा नं.१० : वडा नं. ६ को भूउपयोग

वडा नं. ७

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.७ को जम्मा क्षेत्रफल ६५१६.५१हे. रहेको छ। जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ८.६९%, आवास क्षेत्र ०.३१%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८३.५३%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ६.९७%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.२७%, धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र ०.००% रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.२३% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ।

तालिका ९ : वडा नं ७ को भू-उपयोगको वर्तमान अवस्था

वडा नं - ७		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	५६६.०२	८.६९
आवास क्षेत्र	२०.०४	०.३१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५४४३.००	८३.५३
नदि तथा ताल तलैया	४५४.५०	६.९७
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.६३	०.२७
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०९	०.००
अन्य	१५.२२	०.२३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६५१६.५१	१००.००

यस गाउँपालिकामा रहेका नदीनाला तथा ताल तलैया , वन तथा बनस्पति क्षेत्र, खेतीपाती, धार्मिक सार्वजनिक क्षेत्र, सांस्कृतिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र र अन्य क्षेत्रहरुको बारेमा तलको वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

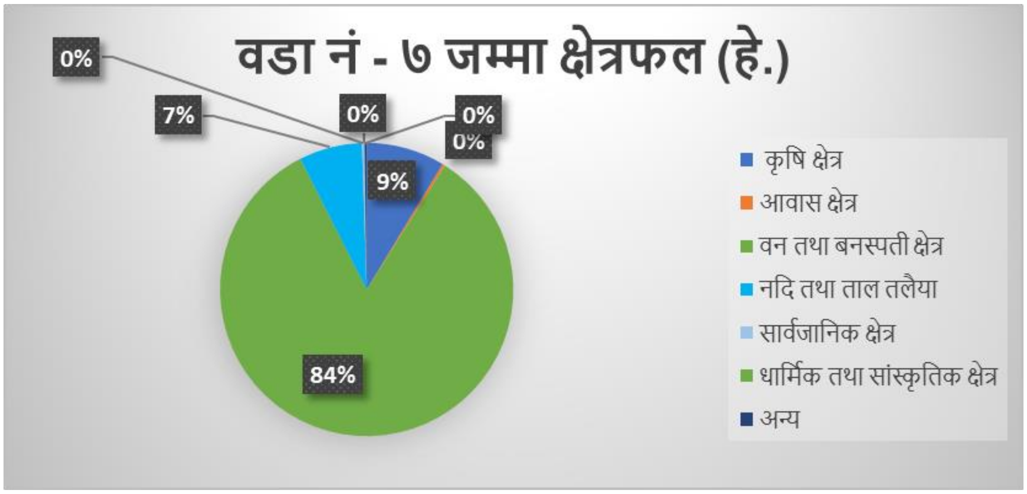

वृत्तचित्र नं.८ : वडा नं. ७ को भू-उपयो गको वर्तमान अवस्था

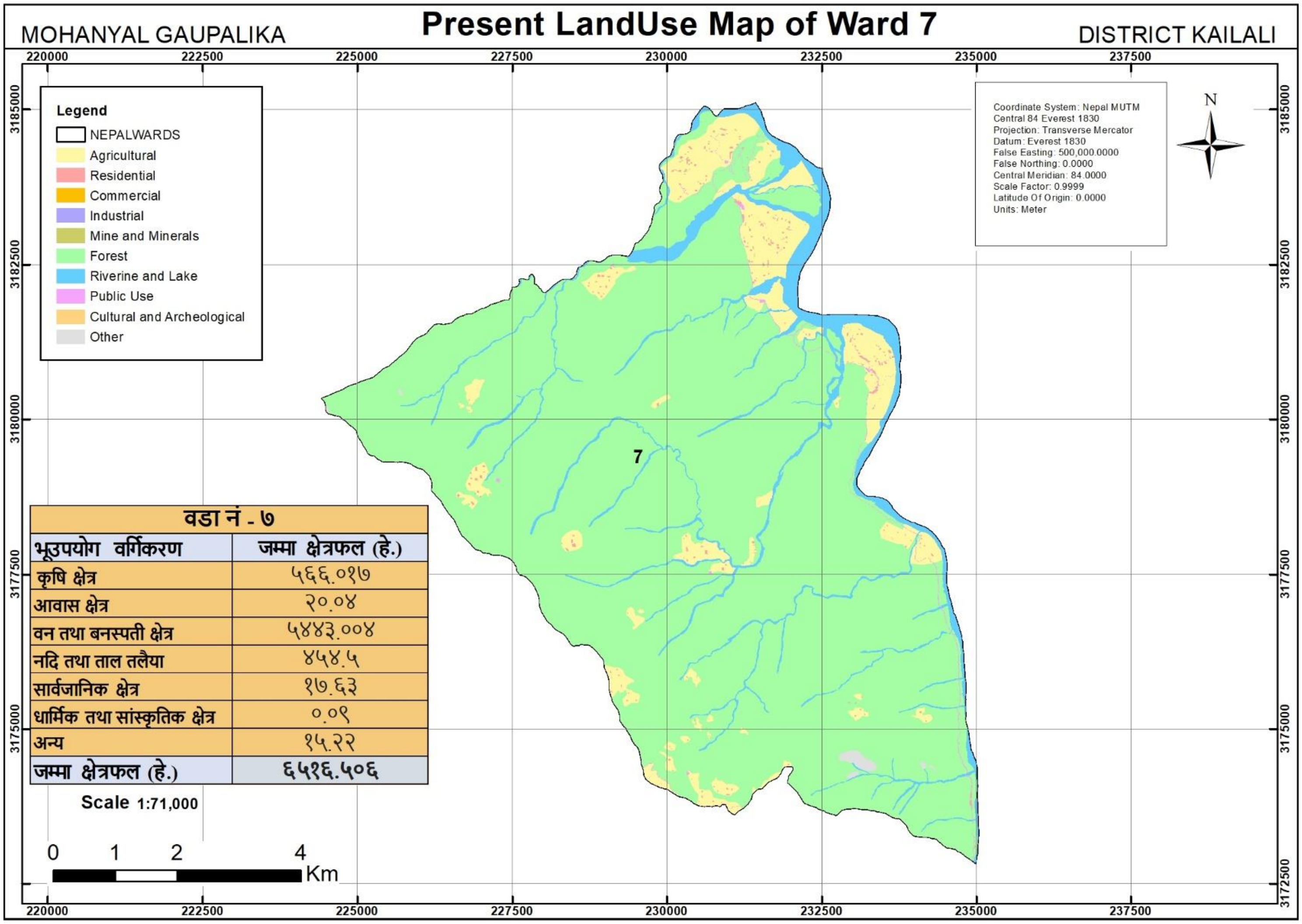

वडा नं - ७	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	५६६.०१७
आवास क्षेत्र	२०.०४
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५४४३.००४
नदि तथा ताल तलैया	४५४.५
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.६३
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०९
अन्य	१५.२२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६५१६.५०६

नक्शा नं.११ : वडा नं. ७ को भूउपयोगको नक्शा

४.३ मोहन्याल गाउँपालिको आगामी १० - १५ वर्षको भूउपयोगको वडागत प्रक्षेपण

बढदो जनसंख्या र शहरीकरणका कारणले गर्दा जमिनको चाक्लाबदी गरी घडेरीका रुपमा विकास गर्ने क्रम जारी छ। जसले आगामी दिनमा कृषि योग्य जमिन मासिदै जाने र आवासीय औद्योगिक क्षेत्रहरुको क्षेत्रफल बढ्दै जाने देखिन्छ। आगामी १०-१५ वर्षको अवस्थालाई प्रक्षेपण गरेर मोहन्याल गाउँपालिका खेतीयोग्य जमिन ४३५२.९४हे. मा सिमित हुने देखिन्छ । अर्का तर्फ बढ्दो जनसंख्याको चाप र बसाईँसराईको कारण शहरी क्षेत्रको विस्तार हुने र आवासीय क्षेत्र ११६१.९५हे. पुग्नेछ । व्यावसायिक क्षेत्रमा भने व्यापक विस्तार हुने देखिन्छ र आगामी १५ वर्षमा व्यावसायिक क्षेत्र १३५.७५हे. भूभाग ओगट्ने प्रक्षेपण गर्न सकिन्छ। भू-उपयोगको सन्दर्भमा देखिने परिवर्तन तथा उतारचढावहरुलाई विभिन्न प्रकारका मानवीय र प्राकृतिक तत्वहरुको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। मोहन्याल गाउँपालिका आगामी १०-१५ वर्षमा हुने भूउपयोगको प्रक्षेपणलाई तालिका १० मा प्रस्तुत गरिएको छ भने प्रत्येक वडाको वडागत भूउपयोग परिवर्तनको प्रक्षेपीत विवरणलाई तालिका ११ देखि १८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १० : मोहन्याल गाउँपालिकाको आगामी १०-१५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४३५२.९४	६.९६
आवास क्षेत्र	११६१.९५	१.८६
ब्यवसायिक क्षेत्र	१३५.७५	०.२२
औद्योगिक क्षेत्र	०.०७	०.००
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५२९२०.२१	८४.५८
नदि तथा ताल तलैया	३३५२.२७	५.३६
सार्वजानिक क्षेत्र	१२०.१०	०.१९
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	१.०५	०.००
अन्य	५२०.२६	०.८३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६२५६७.२१	१००.००

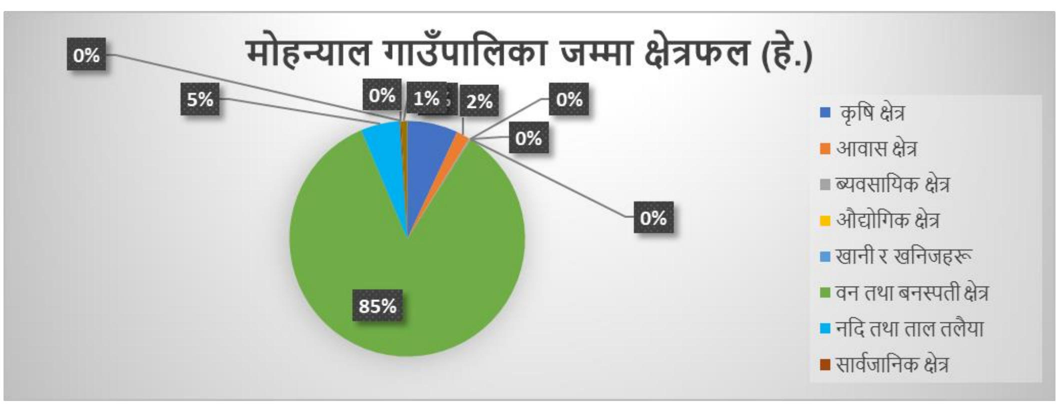

वृत्तचित्र नं.९ : वडाको भू-उपयोग प्रक्षेपण

तालिका ११ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडागतको आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

भूउपयोग वर्गिकरण	वडा नं - १	वडा नं - २	वडा नं - ३	वडा नं - ४	वडा नं - ५	वडा नं - ६	वडा नं - ७
कृषि क्षेत्र	११५.१७	१३५५.१५	६८६.९१	५९८.७६	७२२.५३	४४०.६४	४३३.७९
आवास क्षेत्र	६४.५२	२८९.२९	२३८.३३	३८.२४	२४४.१०	२४४.१०	१५२.२७
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	११५.५०	०.००	२०.१६	०.१०	०.१०	०.००
औद्योगिक क्षेत्र	०.०४	०.००	०.०४	०.००	०.००	०.००	०.००
खानी र खनिजहरू	०.००	०.००	२.६१	०.००	०.००	०.००	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३६५५.६३	६५९०.६३	१६८१७.३०	७५७६.७०	९३९५.३३	३४४१.६०	५४४३.००
नदि तथा ताल तलैया	२६०.२५	३८४.९७	११६०.३९	३६८.६२	४२२.९५	३००.५८	४५४.५०
सार्वजानिक क्षेत्र	६.६२	३०.९८	२०.२०	१२.३९	१७.०५	१५.२३	१७.६३
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.००	०.४७	०.३१	०.१६	०.००	०.०३	०.०९
अन्य	६.६२	९४.१४	११६.००	८०.४६	७७.१९	४१.१५	१५.२२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४१९८.३३	८८६१.१३	१९०४२.०९	८६९५.४९	१०७७०.२३	४४८३.४२	६५१६.५१

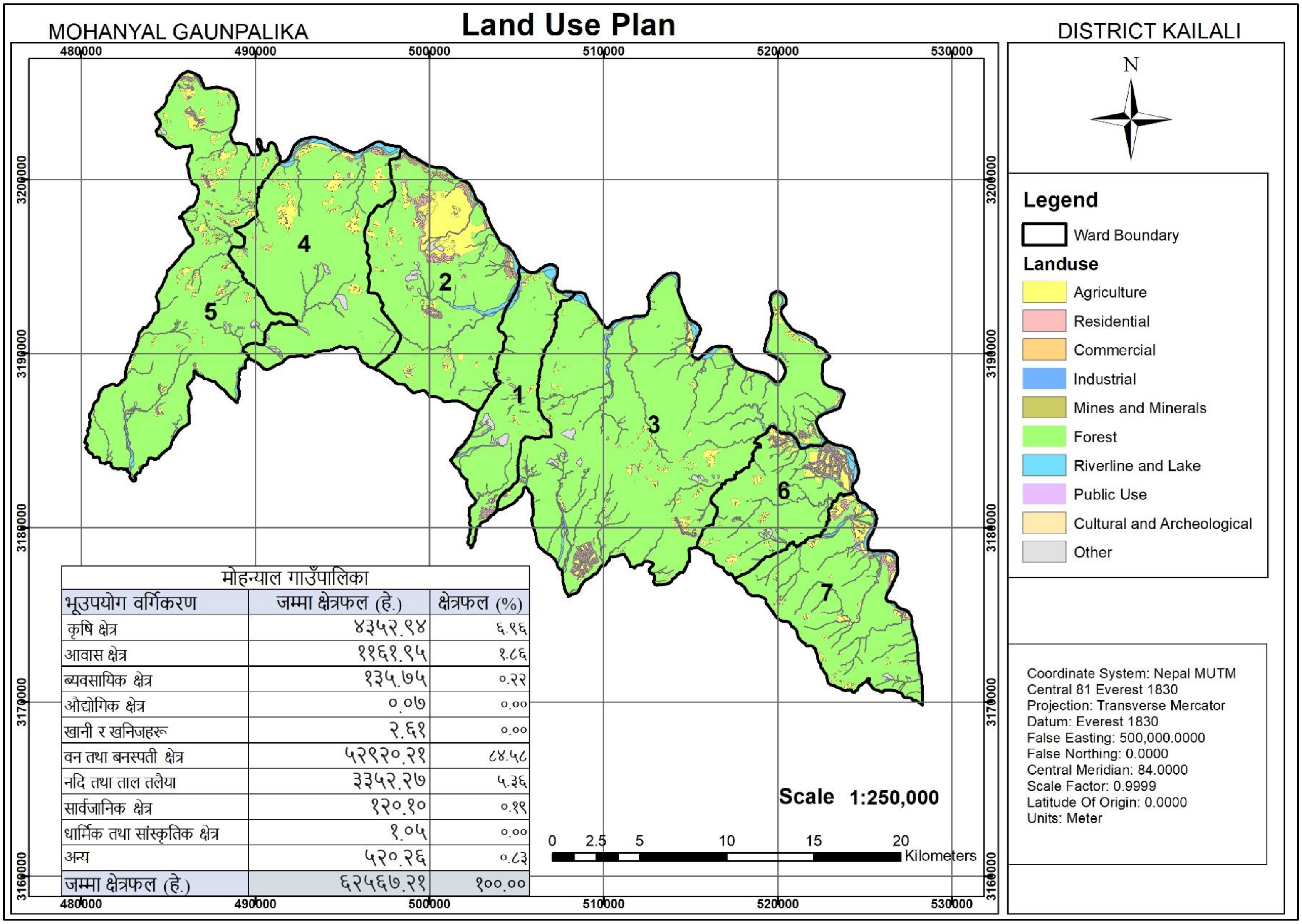

मोहन्याल गाउँपालिका		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४३५२.९४	६.९६
आवास क्षेत्र	११६१.९५	१.८६
ब्यवसायिक क्षेत्र	१३५.७५	०.२२
औद्योगिक क्षेत्र	०.०७	०.००
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५२९२०.२१	८४.५८
नदि तथा ताल तलैया	३३५२.२७	५.३६
सार्वजानिक क्षेत्र	१२०.१०	०.१९
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	१.०५	०.००
अन्य	५२०.२६	०.८३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६२५६७.२१	१००.००

नक्शा नं.१२ : मोहन्याल गाउँपालिकाको आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

नेपाल को करिव करीब मध्य तराईमा पर्ने गाउपालिका भोलिको दिनमा कृषि, पर्यटनको, व्यवसायिक, औधोगिक हवको रुपमा उदाउन सक्ने सम्भावना निकै देखिन्छ । वडागत रुपमा यस गाउपालिकाको आगामी १०-१५ बर्षको भू उपयोग प्रक्षेपण तल बर्णन गरिएको छ ।

वडा नं.१ को भू-उपयोग प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.१ को जम्मा क्षेत्रफल ४१९८.३३हे. रहेको छ। जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग २.७४%, आवास क्षेत्र १.५४%, व्यावसायिक क्षेत्र ०.००%, औद्योगिक क्षेत्र ०.०४%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८७.०७%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ६.२०%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.१६% रहेको छ भने अन्य क्षेत्र २.२९% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ।

मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग प्रक्षेपण निर्णय अनुसार चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ् होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो। स्थानीय तहभित्र सरकारी कार्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दुरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो। मुख्य राजमार्ग, लोक राजमार्ग र सहायक लोक राजमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दायाँ बायाँको, जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाई भएका सडकको १०० मिटर दायाँ बायाँको, ८ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ८० मिटरर दायाँ बायाँको, ६ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ६० मिटर दायाँ बायाँको क्षेत्रलाइ आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरियो।

तालिका १२ : वडा नं. १ को आगामी १०-१५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

वडा नं - १		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	११५.१७	२.७४
आवास क्षेत्र	६४.५२	१.५४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
औद्योगिक क्षेत्र	०.०४	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३६५५.६३	८७.०७
नदि तथा ताल तलैया	२६०.२५	६.२०
सार्वजानिक क्षेत्र	६.६२	०.१६
अन्य	९६.१०	२.२९
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४१९८.३३	१००.००

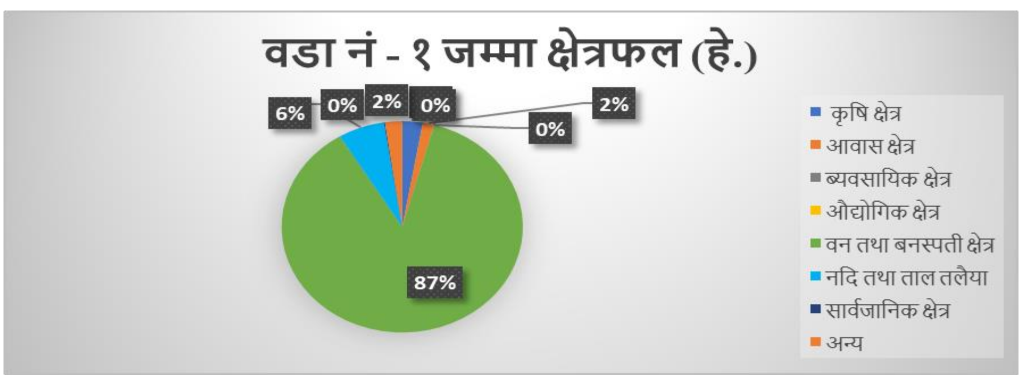

वृत्तचित्र नं.१० : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा न. १ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

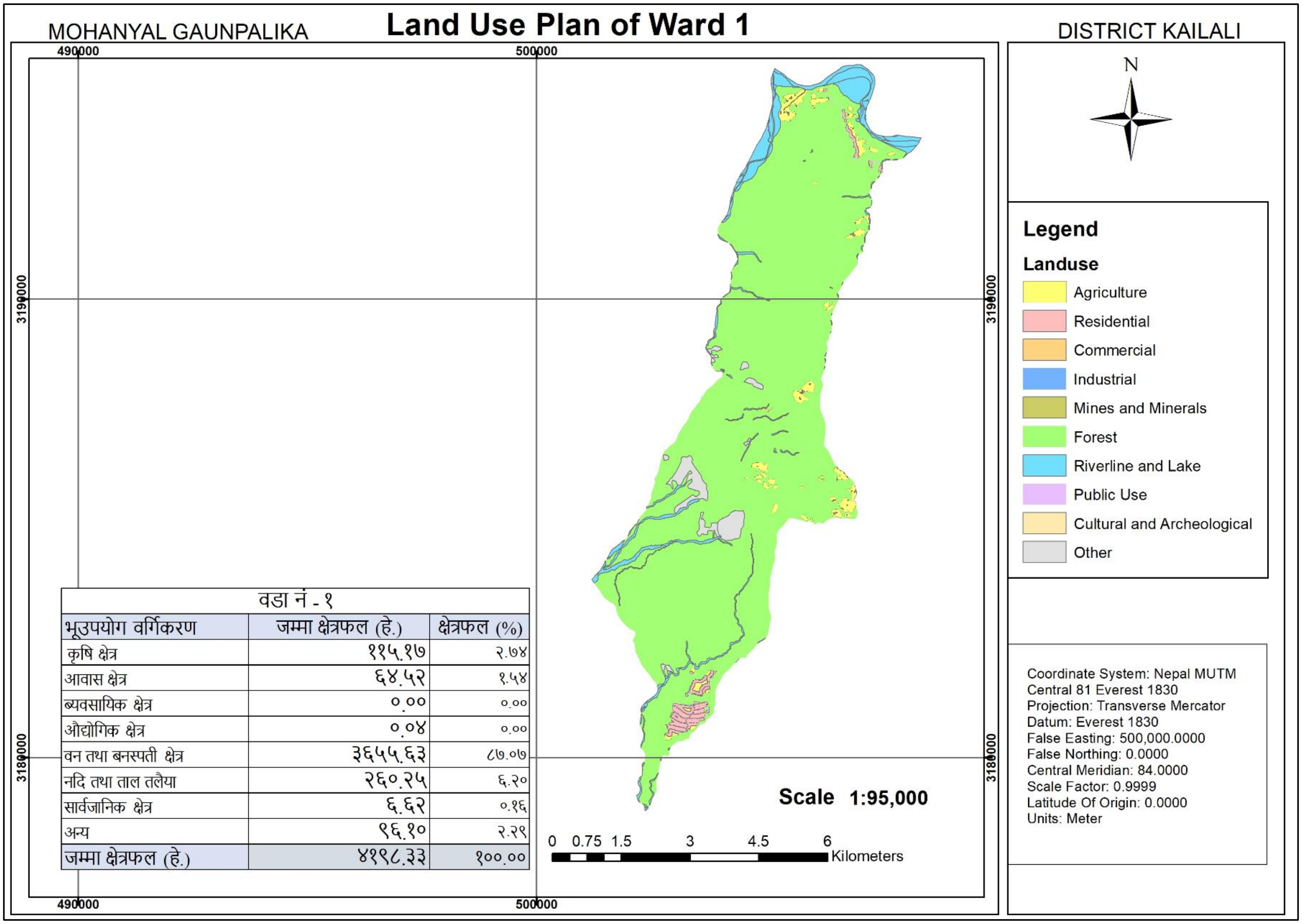

वडा नं - १		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	११५.१७	२.७४
आवास क्षेत्र	६४.५२	१.५४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
औद्योगिक क्षेत्र	०.०४	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३६५५.६३	८७.०७
नदि तथा ताल तलैया	२६०.२५	६.२०
सार्वजानिक क्षेत्र	६.६२	०.१६
अन्य	९६.१०	२.२९
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४१९८.३३	१००.००

नक्शा नं.१३ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं. १ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

वडा नं.२ को भू-उपयोग प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.२ को जम्मा क्षेत्रफल ८८६१.१३हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग १५.२९%, आवास क्षेत्र ३.२६%, व्यावसायिक क्षेत्र १.३०%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ७४.३८%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ४.३४%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.३५%, धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र ०.०१% रहेको छ भने अन्य क्षेत्र १.०६% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।

मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग प्रक्षेपण निर्णय अनुसार चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ् होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । स्थानीय तहभित्र सरकारी कार्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दुरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । मुख्य राजमार्ग, लोक राजमार्ग र सहायक लोक राजमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दायाँ बायाँको, जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाई भएका सडकको १०० मिटर दायाँ बायाँको, ८ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ८० मिटरर दायाँ बायाँको, ६ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ६० मिटर दायाँ बायाँको क्षेत्रलाइ आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तालिका १३ : वडा नं.२ को आगामी १०-१५वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

वडा नं - २		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	१३५५.१५	१५.२९
आवास क्षेत्र	२८९.२९	३.२६
ब्यवसायिक क्षेत्र	११५.५०	१.३०
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	६५९०.६३	७४.३८
नदि तथा ताल तलैया	३८४.९७	४.३४
सार्वजानिक क्षेत्र	३०.९८	०.३५
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.४७	०.०१
अन्य	९४.१४	१.०६
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८८६१.१३	१००.००

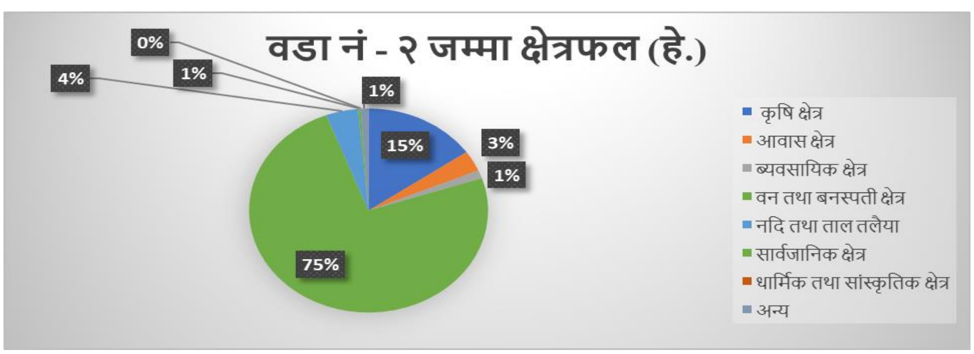

वृत्तचित्र नं.११ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.२ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

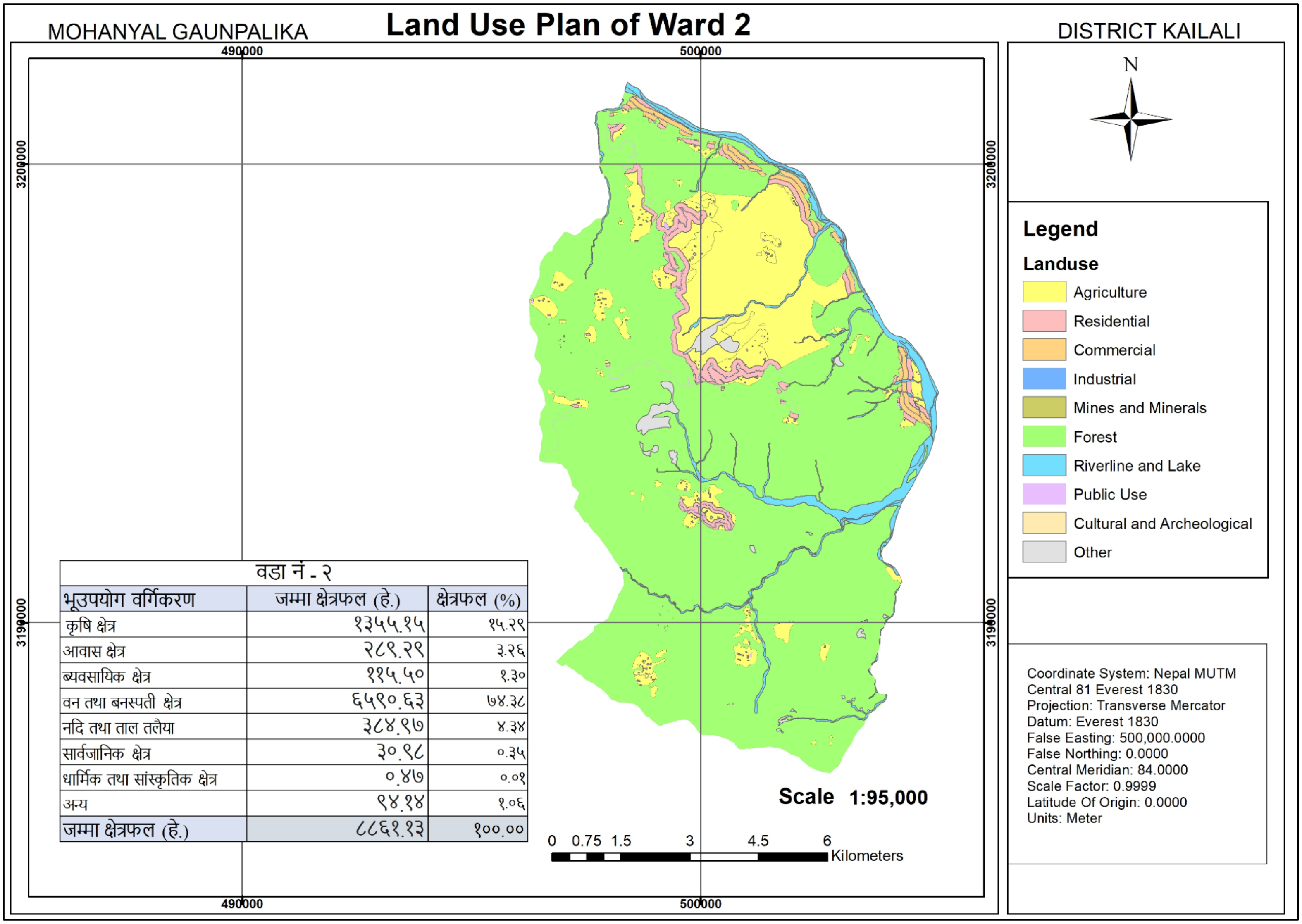

वडा नं - २		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	१३५५.१५	१५.२९
आवास क्षेत्र	२८९.२९	३.२६
ब्यवसायिक क्षेत्र	११५.५०	१.३०
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	६५९०.६३	७४.३८
नदि तथा ताल तलैया	३८४.९७	४.३४
सार्वजानिक क्षेत्र	३०.९८	०.३५
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.४७	०.०१
अन्य	९४.१४	१.०६
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८८६१.१३	१००.००

नक्शा नं.१४ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.२ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

वडा नं.३ को भू-उपयोग प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.३ को जम्मा क्षेत्रफल १९०४२.०९हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ३.६१%, आवास क्षेत्र १.२५%, औद्योगिक क्षेत्र ०.०४%, खानी तथा खनिज २.६१%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८८.३२%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ६.०९% रहेको छ भने सार्वजनिक क्षेत्र ०.११%, क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग प्रक्षेपण निर्णय अनुसार चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ् होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । स्थानीय तहभित्र सरकारी कार्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दुरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । मुख्य राजमार्ग, लोक राजमार्ग र सहायक लोक राजमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दायाँ बायाँको, जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाई भएका सडकको १०० मिटर दायाँ बायाँको, ८ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ८० मिटरर दायाँ बायाँको, ६ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ६० मिटर दायाँ बायाँको क्षेत्रलाइ आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तालिका १४ : वडा नं. ३ को आगामी १०-१५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

वडा नं - ३		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	६८६.९१	३.६१
आवास क्षेत्र	२३८.३३	१.२५
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
औद्योगिक क्षेत्र	०.०४	०.००
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.०१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	१६८१७.३०	८८.३२
नदि तथा ताल तलैया	११६०.३९	६.०९
सार्वजानिक क्षेत्र	२०.२०	०.११
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.३१	०.००
अन्य	११६.००	०.६१
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१९०४२.०९	१००.००

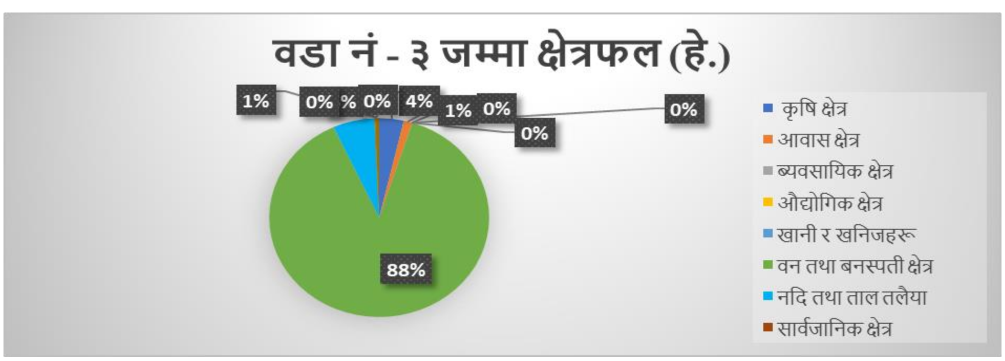

वृत्तचित्र नं.१२ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं.३ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

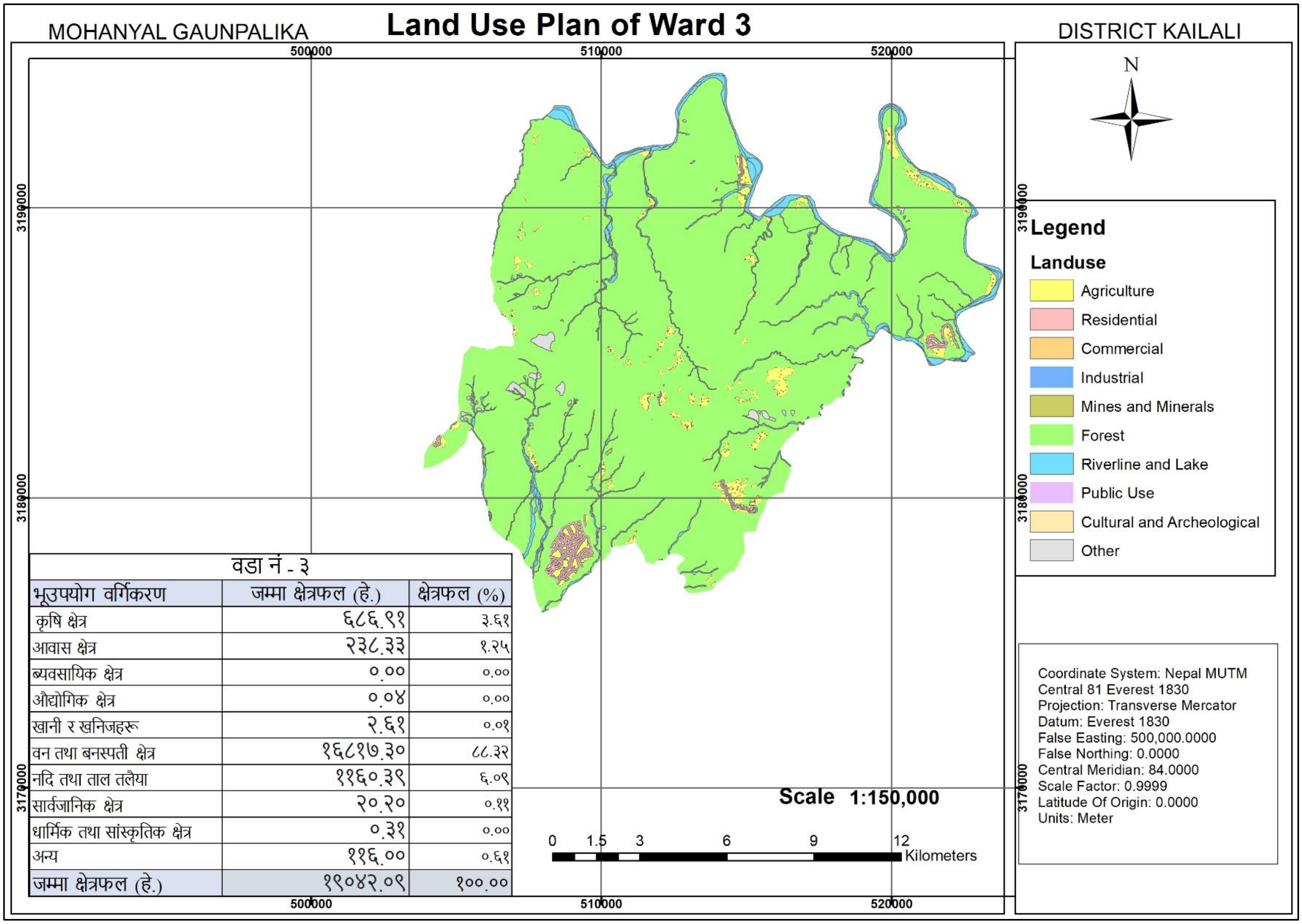

वडा नं - ३

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	६८६.९१	३.६१
आवास क्षेत्र	२३८.३३	१.२५
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
औद्योगिक क्षेत्र	०.०४	०.००
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.०१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	१६८१७.३०	८८.३२
नदि तथा ताल तलैया	११६०.३९	६.०९
सार्वजानिक क्षेत्र	२०.२०	०.११
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.३१	०.००
अन्य	११६.००	०.६१
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१९०४२.०९	१००.००

नक्शा नं.१५ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं.३ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

वडा नं.४ को भू-उपयोग प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.४ को जम्मा क्षेत्रफल ८६९५.४९हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ६.८९%, आवास क्षेत्र ०.४४%, व्यावसायिक क्षेत्र ०.२३%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८७.१३%, नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र ४.२४%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.१४%, रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.९३% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग प्रक्षेपण निर्णय अनुसार चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ् होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । स्थानीय तहभित्र सरकारी कार्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दुरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । मुख्य राजमार्ग, लोक राजमार्ग र सहायक लोक राजमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दायाँ बायाँको, जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाई भएका सडकको १०० मिटर दायाँ बायाँको, ८ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ८० मिटरर दायाँ बायाँको, ६ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ६० मिटर दायाँ बायाँको क्षेत्रलाइ आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तालिका १५ : वडा नं. ४ को आगामी १०-१५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

वडा नं- ४		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	५९८.७६	६.८९
आवास क्षेत्र	३८.२४	०.४४
ब्यवसायिक क्षेत्र	२०.१६	०.२३
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	७५७६.७०	८७.१३
नदि तथा ताल तलैया	३६८.६२	४.२४
सार्वजानिक क्षेत्र	१२.३९	०.१४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.१६	०.००
अन्य	८०.४६	०.९३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८६९५.४९	१००.००

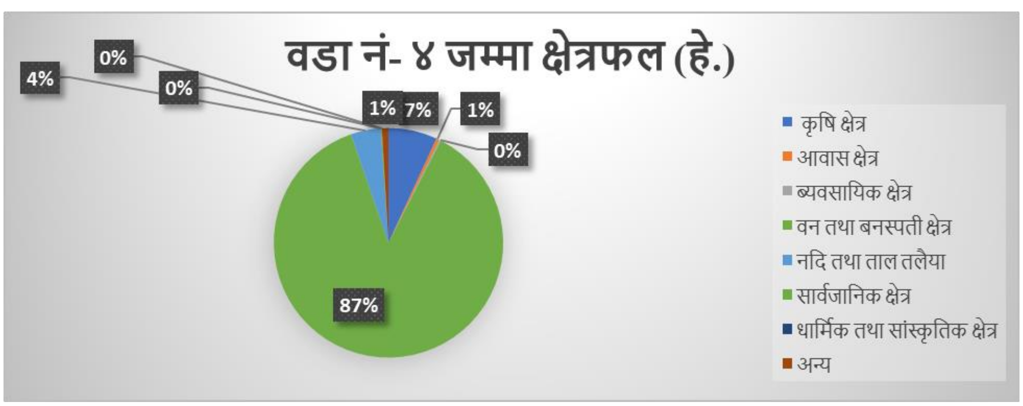

वृत्तचित्र नं.१३ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं.४ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

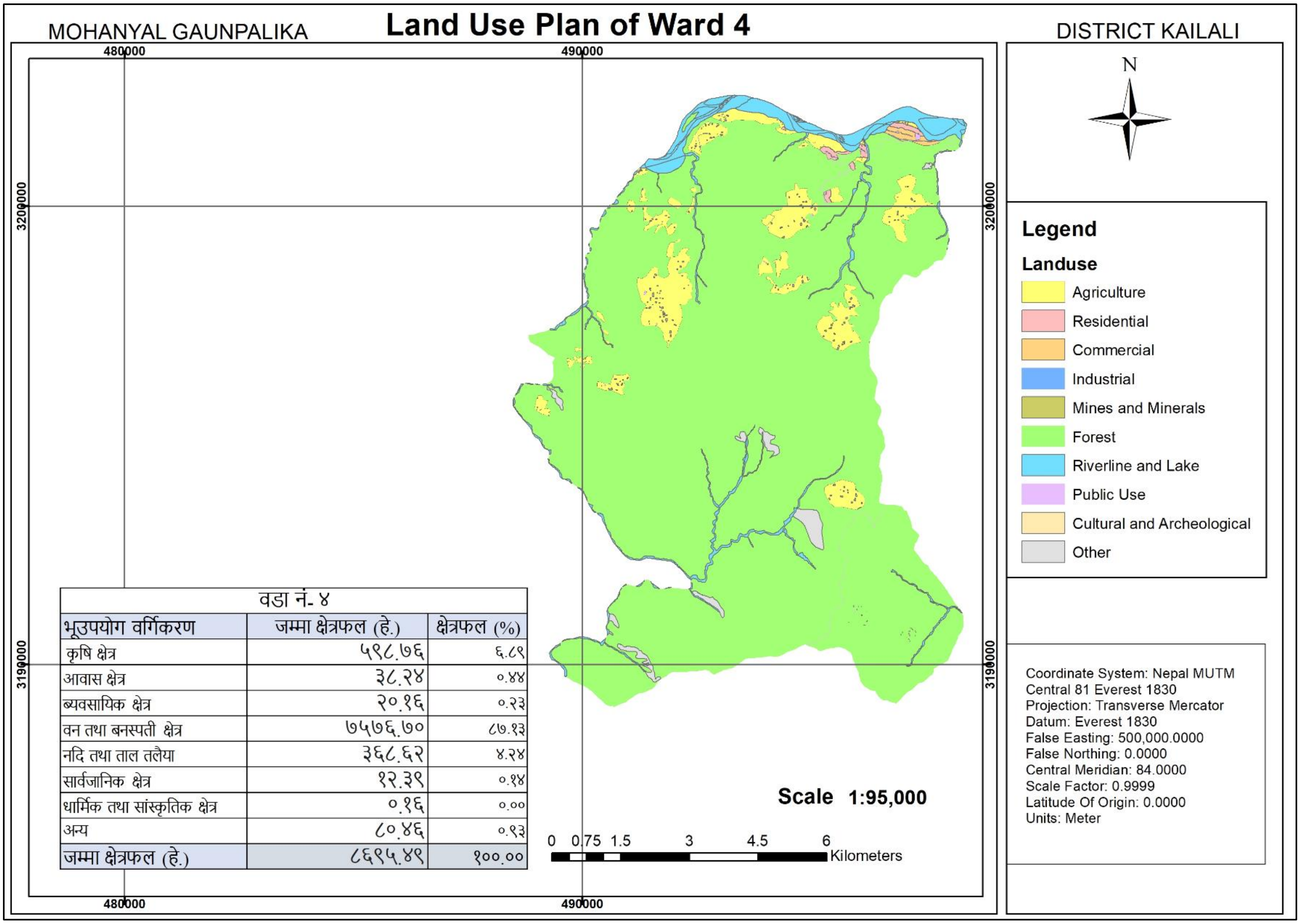

वडा नं- ४

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	५९८.७६	६.८९
आवास क्षेत्र	३८.२४	०.४४
ब्यवसायिक क्षेत्र	२०.१६	०.२३
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	७५७६.७०	८७.१३
नदि तथा ताल तलैया	३६८.६२	४.२४
सार्वजानिक क्षेत्र	१२.३९	०.१४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.१६	०.००
अन्य	८०.४६	०.९३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८६९५.४९	१००.००

नक्शा नं.१६ : मोहन्याल गाउँपालिकाको वडा नं.४ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

वडा नं.५ को भू-उपयोग प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.५ को जम्मा क्षेत्रफल १०७७०.२३हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ६.७१%, आवास क्षेत्र १.२६%, व्यवसायिक क्षेत्र ०.००%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८७.२३%, ताल तथा तलैया क्षेत्र ३.९३% सार्वजनिक क्षेत्र ०.१६%, रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.७२%, क्षेत्रफल फैलिएको छ । मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग प्रक्षेपण निर्णय अनुसार चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । स्थानीय तहभित्र सरकारी कार्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दुरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । मुख्य राजमार्ग, लोक राजमार्ग र सहायक लोक राजमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दायाँ बायाँको, जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाई भएका सडकको १०० मिटर दायाँ बायाँको, ८ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ८० मिटरर दायाँ बायाँको, ६ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ६० मिटर दायाँ बायाँको क्षेत्रलाइ आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तालिका १६ : वडा नं. ५ को आगामी १०-१५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

वडा नं - ५		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	७२२.५३	६.७१
आवास क्षेत्र	१३५.१९	१.२६
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.१०	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	९३९५.३३	८७.२३
नदि तथा ताल तलैया	४२२.९५	३.९३
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.०५	०.१६
अन्य	७७.१९	०.७२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१०७७०.२३	१००.००

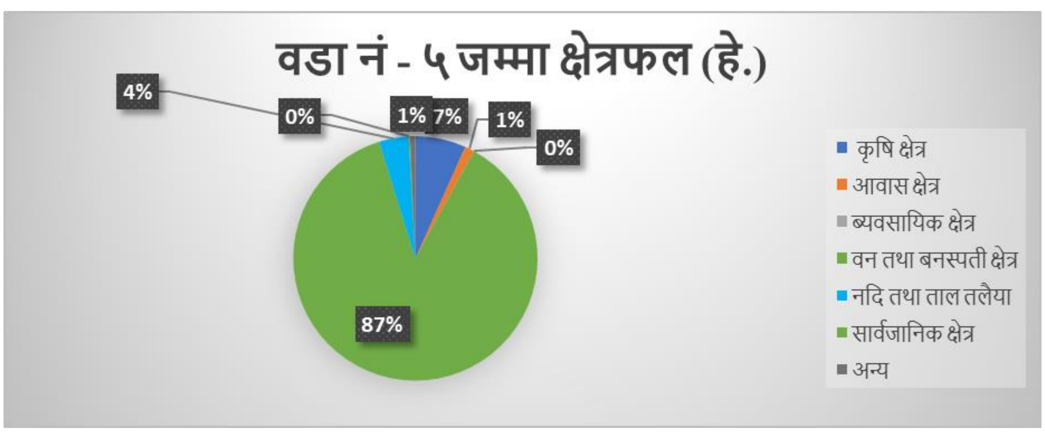

वृत्तचित्र नं.१४ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा न. ५ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

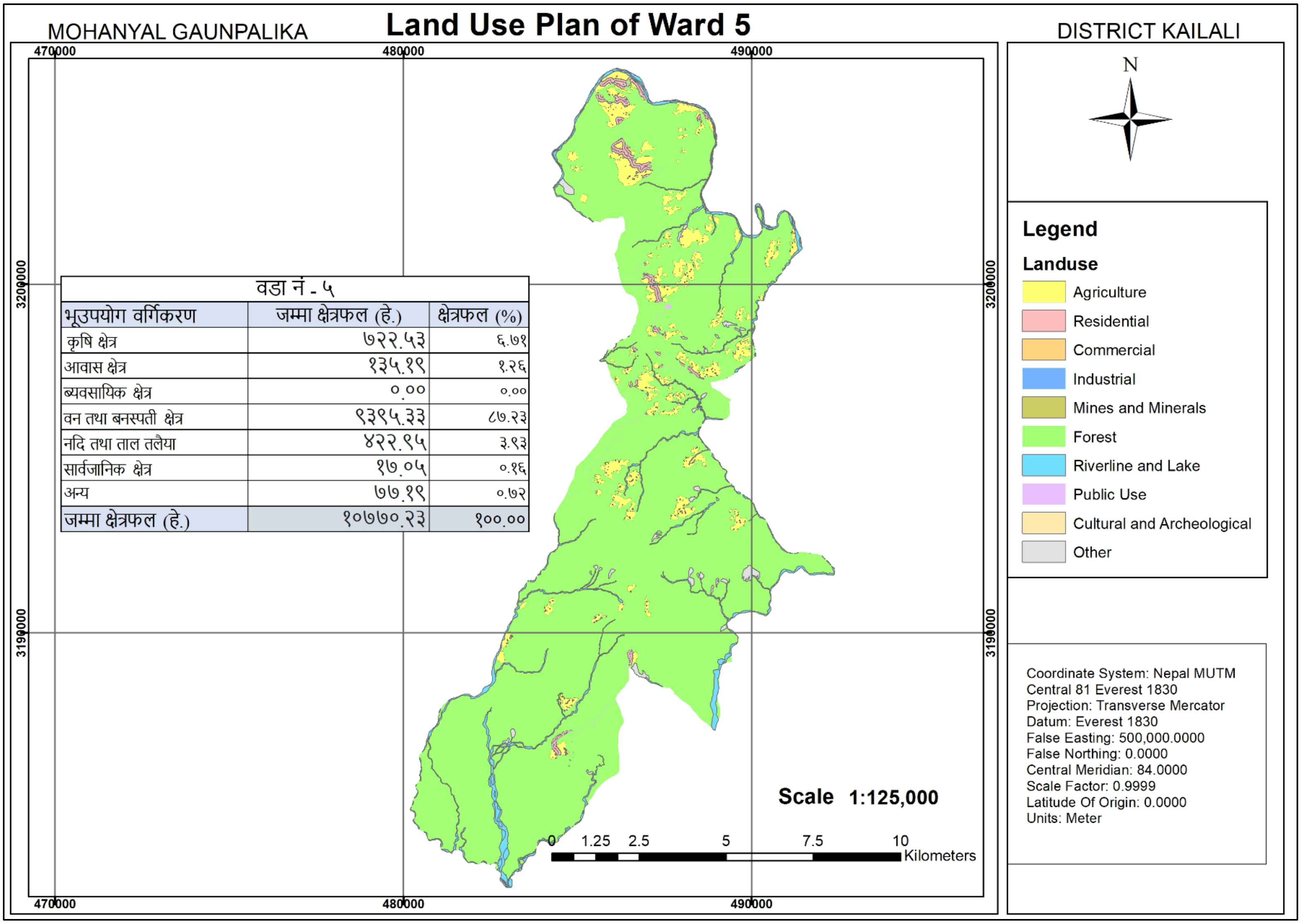

वडा नं - ५		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	७२२.५३	६.७१
आवास क्षेत्र	१३५.१९	१.२६
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	९३९५.३३	८७.२३
नदि तथा ताल तलैया	४२२.९५	३.९३
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.०५	०.१६
अन्य	७७.१९	०.७२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१०७७०.२३	१००.००

नक्शा नं.१७ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा न. ५ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

वडा नं.६ को भू-उपयोग प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.६ को जम्मा क्षेत्रफल ४४८३.४२हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ९.८३%, आवास क्षेत्र ५.४४%, व्यावसायिक क्षेत्र ०.००%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ७६.७६%, ताल तथा तलैया क्षेत्र ६.७०%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.३४%, रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.९२% क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग प्रक्षेपण निर्णय अनुसार चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ् होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । स्थानीय तहभित्र सरकारी कार्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दुरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । मुख्य राजमार्ग, लोक राजमार्ग र सहायक लोक राजमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दायाँ बायाँको, जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाई भएका सडकको १०० मिटर दायाँ बायाँको, ८ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ८० मिटरर दायाँ बायाँको, ६ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ६० मिटर दायाँ बायाँको क्षेत्रलाइ आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तालिका १७ : वडा नं.६ को आगामी १०-१५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

वडा नं - ६		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४४०.६४	९.८३
आवास क्षेत्र	२४४.१०	५.४४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.१०	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३४४१.६०	७६.७६
नदि तथा ताल तलैया	३००.५८	६.७०
सार्वजानिक क्षेत्र	१५.२३	०.३४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०३	०.००
अन्य	४१.१५	०.९२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४४८३.४२	१००.००

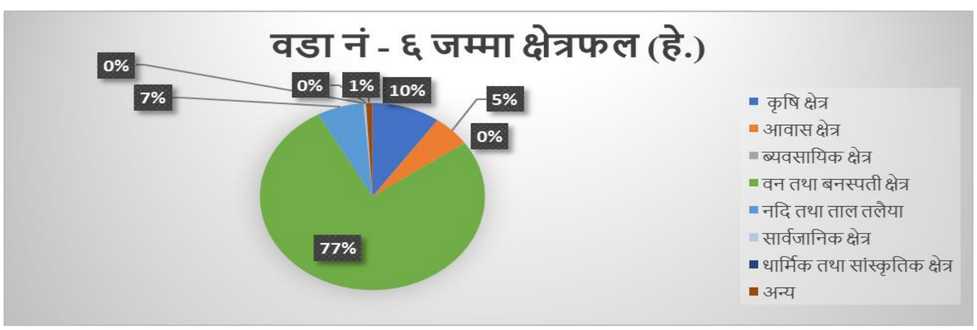

वृत्तचित्र नं.१५ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा न.६ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

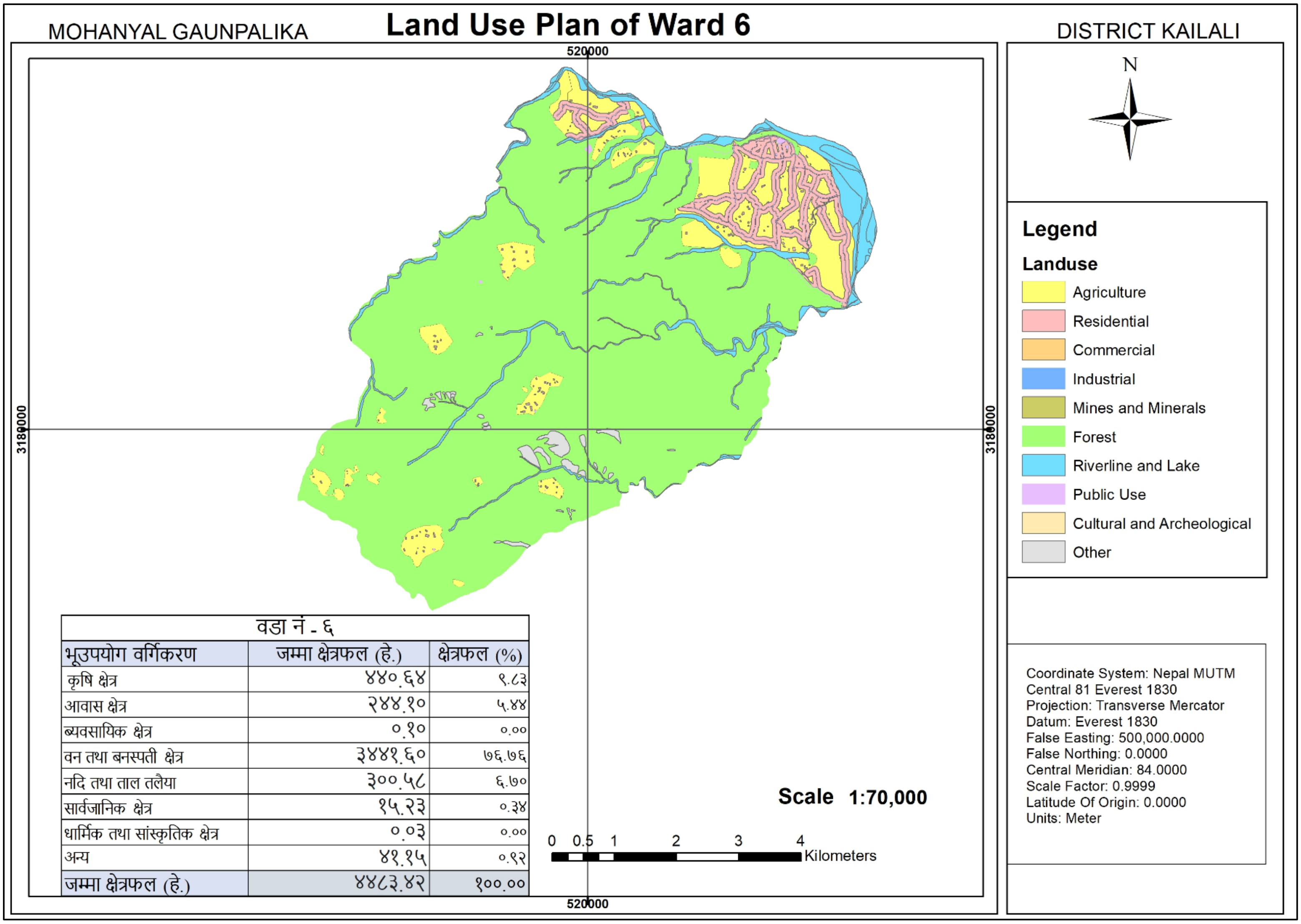

वडा नं - ६		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४४०.६४	९.८३
आवास क्षेत्र	२४४.१०	५.४४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.१०	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३४४१.६०	७६.७६
नदि तथा ताल तलैया	३००.५८	६.७०
सार्वजानिक क्षेत्र	१५.२३	०.३४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०३	०.००
अन्य	४१.१५	०.९२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४४८३.४२	१००.००

नक्शा नं.१८ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा न.६ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

वडा नं.७ को भू-उपयोग प्रक्षेपण

मोहन्याल गाउँपालिका वडा नं.७ को जम्मा क्षेत्रफल ६५१६.५१हे. रहेको छ । जसमध्ये कृषियोग्य भू-भाग ६.६६%, आवास क्षेत्र २.३४%, व्यावसायिक क्षेत्र ०.००%, वन तथा वनस्पतिको क्षेत्र ८३.५३%, ताल तथा तलैया क्षेत्र ६.९७%, सार्वजनिक क्षेत्र ०.२७%, रहेको छ भने अन्य क्षेत्र ०.२३%, क्षेत्रफल फैलिएको छ । मोहन्याल गाउँपालिकाको भू-उपयोग प्रक्षेपण निर्णय अनुसार चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ् होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । स्थानीय तहभित्र सरकारी कार्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दुरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकरण गर्ने निर्णय गरियो । मुख्य राजमार्ग, लोक राजमार्ग र सहायक लोक राजमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दायाँ बायाँको, जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाई भएका सडकको १०० मिटर दायाँ बायाँको, ८ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ८० मिटरर दायाँ बायाँको, ६ मिटर चौडाई भएका सडकको किराना देखि ६० मिटर दायाँ बायाँको क्षेत्रलाइ आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तालिका १८ : वडा नं.७ को आगामी १०-१५ वर्षको भूउपयोगको प्रक्षेपण

वडा नं - ७		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४३३.७९	६.६६
आवास क्षेत्र	१५२.२७	२.३४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५४४३.००	८३.५३
नदि तथा ताल तलैया	४५४.५०	६.९७
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.६३	०.२७
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०९	०.००
अन्य	१५.२२	०.२३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६५१६.५१	१००.००

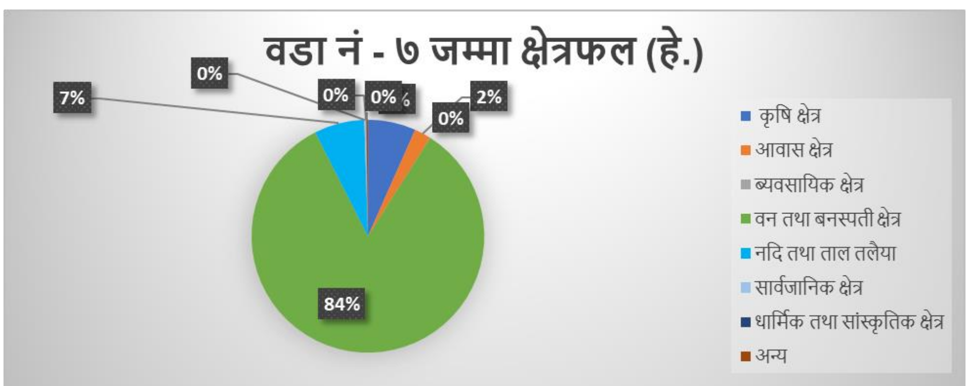

वृत्तचित्र नं.१६ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा न.७ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

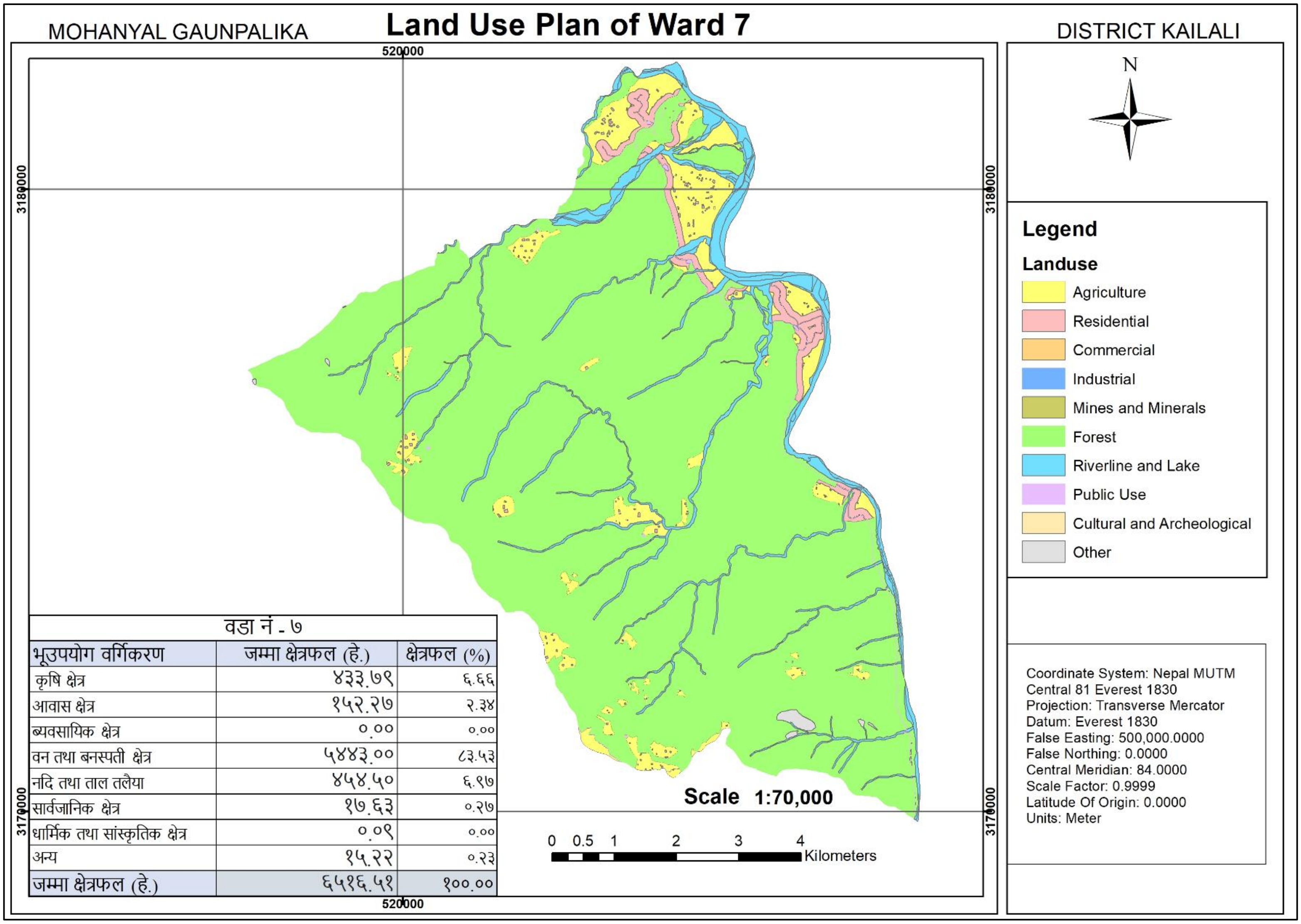

वडा नं - ७		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४३३.७९	६.६६
आवास क्षेत्र	१५२.२७	२.३४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५४४३.००	८३.५३
नदि तथा ताल तलैया	४५४.५०	६.९७
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.६३	०.२७
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०९	०.००
अन्य	१५.२२	०.२३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६५१६.५१	१००.००

नक्शा नं.१९ : मोहन्याल गाउँपालिका वडा न.७ को आगामी १५ वर्षको भूउपयोग प्रक्षेपण

जोखिम युक्त क्षेत्रको अध्ययन

मोहन्याल गाउँपालिका तराई क्षेत्रमा पर्दछ र यस क्षेत्रमा पहिरोको खतरा नभए पनि बाडीको जोखिम भने उच्च छ । गाउँपालिका पुरा जोखिम युक्त नभएपनि केही वडाका केही तटीय क्षेत्र जोखिममा रहेका छन् । जोखिममा रहेका वडाहरु मध्ये बडा नं. ५ का सिन्घासन, सालघारी, राजीगद, जस्ता क्षेत्रहरु उच्च जोखिममा रहेको देखिन्छ ।

त्यस्तै गरी वडा नं.२,६,५,७ का केही भू-भागीय क्षेत्रहरु पनि जोखिमा रहेको देखिन्छ । वडा नं.३,२,६,५, उच्च जोखिममा रहेका छन् भने अरु वडामा खतर छैन । यस गाउँपाकिको वडा नं.१,२ मा बाढीको जोखिम कम रहेको छ ।

वडा नं.३,४,५ मा रहेका धेरै जसो गाउँहरुमा बाढीको खतरा भएको हुनाले सो बस्तीहरुलाई अरुनै क्षेत्रमा स्थानान्तरण गर्दा उच्च जोखिमको विनाश रोकन सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेका बढिर्खक, र्सिबास सुवाख, नरजे, ठुलो गडा, जीरपानी, नौलाकोट, पत्यरी, खप्तु, आमपानी, धपरेनी, गाउँ मध्ययम जोखिममा पर्दछन् ।

वडा नं.३ को केही क्षेत्र जोखिम युक्त छ भने केही क्षेत्रका गाउँ सुरक्षा अपनाई बस्नुपर्ने देखिन्छ । यस वडामा रहेका तल्लापानी, गोदन, सुगरखाल, गाउँहरु जेखिम क्षेत्र देखि नजीक भएकाले सुरक्षा अपनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

वडा नं.५का केही क्षेत्रहरु जोखिम युक्त छ भने केही क्षेत्रका गाउँहरु उच्च जोखिममा भएका हुदाँ सुरक्षा अपनाई बस्नुपर्ने देखिन्छ । अन्य बस्तीहरुमा बाढीको जोखिम कम रहेको देखिन्छ । वडा नं.७ का पनि केही गाउँहरुमा जोखिमको प्रभाव रहेको छ र बाकी गाउँमा जोखिमको प्रभाव न्युन रहेको देखिन्छ । वडा नं.१,२ प्राय धेरै जसो गाउँहरु सुरक्षित रहेको देखिन्छ ।

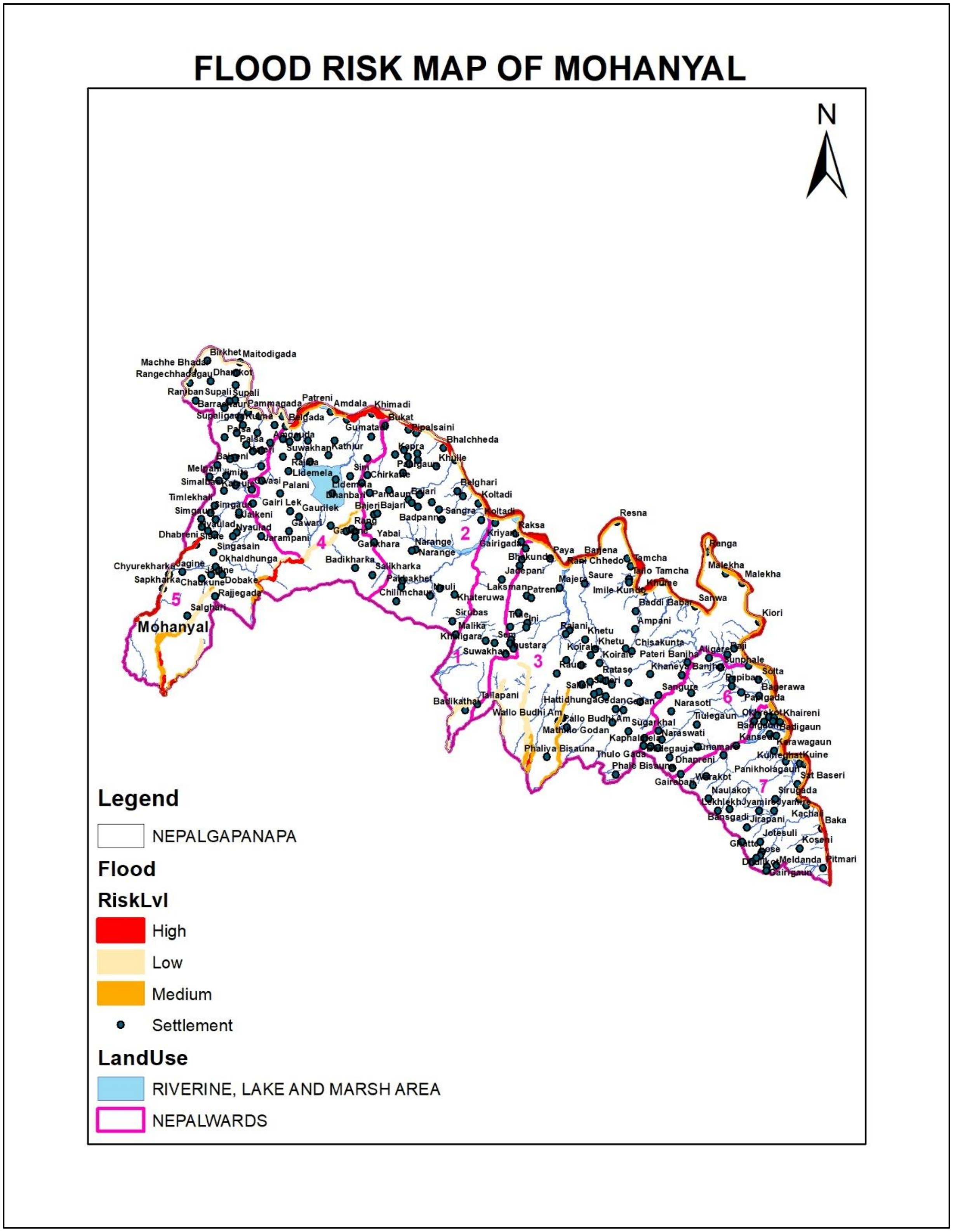

नक्शा नं.२० : मोहन्याल गाउँपालिका जाखिम नक्शा

परिच्छेद ५ : निश्कर्ष

मोहन्याल गाउँपालिका तीव्र रुपमा शहरीकरण भइरहेको क्षेत्र हो । यस भेगमा नजिकका मध्य पहाडी भेगका मानिसहरु व्यापक रुपमा बसाई सरेर आउने गरेका छन् । विभिन्न भौतिक, सेवा, सुविधा, जस्तै शिक्षा, स्वास्थ्य, आर्थिक सम्भावना एवं उब्जाउ भूभाग साथै भौतिक पूर्वाधारहरुको विकासका कारण यो क्षेत्रमा धेरै मानिसहरु केन्द्रित हुने क्रम केही दशक यता बढिरहेको छ । बढ्दो जनसंख्या एवं विकास निर्माणका क्रियाकलापहरुले भूउपयोगमा परिवर्तन आउनु स्वभाविक रहेका र सोही अनुसार जनसंख्या वृद्धि र शहरीकरण एवं वस्ती विकास हुने क्रम जारी रहने सजिलै पूर्वानुमान गर्न सकिन्छ। बसाँई सराई र तीव्र जनसंख्या वृद्धिसँगै कृषि योग्य भूभागहरु आवासीय क्षेत्रमा रुपान्तरण हुँदै गएका छन् भने नयाँ बस्तीहरु कृषि योग्य जमिनहरुमा विस्तार भइरहेका छन् । मानिसहरु शहर आसपासका क्षेत्रहरु तथा सडक सन्जाल आसपासमा बढी केन्द्रित भएको पाइएको छ ।

मोहन्याल गाउँपालिकाको हालको अवस्थासँग आगामी १५ वर्षको अवस्था तुलना गर्दा कृषियोग्य जमिन ठूलो परिमाणमा घट्ने देखिन्छ भने आवासीय क्षेत्र तथा व्यावसायिक क्षेत्र व्यापक बढने देखिन्छ । यसको प्रमुख कारक तत्व भनेको बढ्दो जनसख्या तथा वसाइँसराइले निम्त्याएको चक्लाबन्दी र खण्डीकरण नै हो । जनसंख्या तीव्र वृद्धि हुनु र कृषियोग्य जमिनमा बस्ती बस्दै जानाले जमिनको चक्लाबन्दी हुन गई क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्व घट्ने निश्चित छ ।

यसरी तयार गरिएको यो भू उपयोग जनालाई भू उपयोग परिषद गठन गरी कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ। यस अघि सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी भू उपयोग परिषदको निर्णय अनुसार कार्यान्वयन गर्न वा वर्गीकृत भू उपयोलाई परिवर्तन गर्न सकिनेछ ।

References

Government of Nepal Local Government Operation Act 2074 B.S.

Consituation of Nepal-2072

NLUP (National Land use Project), (2012): National Land Use Policy 2012

NLUP (National Land use Project), (2012): Land use plan implementation Guidelines

NLUP (National Land use Project), (2015): National Land Use policy 2015,

UN-Habitat Nepal, Land project Team (2015): Participatory Land Use Planning and Implementation Project.

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४:

राष्ट्रिय भू नीति २०७५:

भू-उपयोग ऐन २०७६

भू-उपयोग ऐन २०७९

अनुसूची -१

गाउँपालिकाले निर्धारण गरेका आगामी भू-उपयोगका आधार

वडा नं. १ , वडा नं.२, वडा नं.३, वडा नं.४, वडा नं.५, वडा नं.६, वडा नं.७

(१)

आज मिति २०७४/११/८ गते हाम्रो यस मोहन्याल गाउपालिकाको भूमी इकाइको DGPS point स्थापनाको लागी control point हरु राख्नलाई तपशिलका व्यक्तिहरुको उपस्थितिमा सामुहिक छलफल चिसापानीमा सम्पन्न भयो ।

उपस्थिति:

१. श्री दिवि दत्त उपाध्याय (गा पा अध्यक्ष)
२. श्री कमल बहादुर साउद (गा पा उपाध्यक्ष)
३. श्री पिरम बुढा (वडा नं १ अध्यक्ष)
४. श्री नाविन गिरी (वडा नं ३ अध्यक्ष)
५. श्री प्रविन घर्तिमगर (वडा नं ०५ अध्यक्ष)
६. श्री कृष्ण बहादुर शाही (वडा नं ०६ अध्यक्ष)
७. श्री नवराज कठायत (वडा नं ०७ अध्यक्ष)
८. श्री नरेन्द्र रावल इकाई प्रमुख
९. श्री तेज बहादुर अधिकारी अमिन
१०. श्री अशोक वि क
११. श्री साजन कु. शाहि
१२. श्री खल बहादुर वि क
१३. श्री प्रकाश बम
१४. श्री नरेश शाही सब- इन्जिनियर
१५. श्री महेश कठायत सब- इन्जिनियर
१६. श्री मनोज सलामी
१७. श्री मनिष चौधरी

आज मिति २०७९।०७।१५ गते मङ्गलवार बिहान ८:०० बजे यस मोहन्याल गाउँपालिकाका कार्यवाहक अध्यक्ष श्री कमल बहादुर साउँदज्यूको अध्यक्षतामा स्थानीय भू-उपयोग परिषद्को बैठक बसी तपसिल बमोजिमको उपस्थितिमा देहायका प्रस्तावहरुमाथि छलफल गरी निर्णय गरियो।

तपसिलः

१. श्री कमल बहादुर साउँद	(का.वा. अध्यक्ष)
२. श्री पिरम बहादुर बुढा	(१ नं. वडा अध्यक्ष)
३. श्री जयप्रकाश मल्ल	(२ नं. वडा अध्यक्ष)
४. श्री मान बहादुर बिष्ट	(३ नं. का.वा. वडा अध्यक्ष)
५. श्री बम बहादुर बुढा मगर	(४ नं. वडा अध्यक्ष)
६. श्री प्रवीण घर्ती मगर	(५ नं. वडा अध्यक्ष)
७. श्री कृष्ण बहादुर शाही	(६ नं. वडा अध्यक्ष)
८. श्री नवराज कठायत	(७ नं. वडा अध्यक्ष)
९. श्री जगत भुल	(का.पा. सदस्य)
१०. श्री दिनेश कुमार सार्की	(का.पा. सदस्य)
११. श्री ईश्वरी देवी बिष्ट	(का.पा. सदस्य)
१२. श्री कोपिला भुल	(का.पा. सदस्य)
१३. श्री कौशिला बुचा मगर	(का.पा. सदस्य)
१४. श्री नानी दमाई	(का.पा. सदस्य)
१५. श्री राज बहादुर सार्की	(सदस्य सचिव)

CamScanner

प्रस्तावः

१. भूउपयोग क्षेत्र वर्गीकरण गर्ने सम्बन्धमा (कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्र वर्गीकरण)

निर्णय नं. १: प्रस्ताव नं. १ माथि आवश्यक छलफल गर्दा, भू-उपयोग ऐन, २०७६ को दफा १८ बमोजिमको स्थानीय भूउपयोग परिषद्ले दफा २० बमोजिम गठन गरिएको स्थानीय भू-उपयोग कार्यान्वयन समितिको सहयोगमा मोहन्याल गाउँपालिका अन्तर्गतको भूउपयोग क्षेत्रलाई देहायअनुसार कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने निर्णय पारित गरियोः

१. <u>गैर कृषि क्षेत्रः</u>

क) <u>सार्वजनिक उपयोग क्षेत्रः</u>

सरकारी सार्वजनिक तथा सामुदायिक प्रयोजनाका लागि प्रयोग हुने जग्गा (सेवा प्रदान गर्ने सरकारी कार्यालय) लाई सार्वजनिक क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने। सडकको हकमा सडक विभागको मापदण्ड, २०७२ बमोजिम सडकको क्षेत्राधिकार र सडकको किनारी भाग वा चोकबाट आवास तथा व्यवसायिक क्षेत्रको दूरी कायम गर्ने।

ख) <u>खोला, ताल सीमसार क्षेत्रः</u>

हाल उपयोगमा रहेका नदीनाला ताल तलैया पोखरी (व्यक्तिको निजी पोखरी बाहेक) लगायत पानीजन्य क्षेत्रलाई नदी, नाला, ताल सीमसार क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ग) <u>खानी तथा खनिज क्षेत्रः</u>

खानी तथा खनिज जन्य पदार्थ उत्खनन् गर्ने क्षेत्रलाई (खोला र खोलाले ओगटेको क्षेत्र बाहेक) खानी तथा खनिज क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

घ) <u>धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्त्वको क्षेत्रः</u>

हाल उपयोगमा रहेका मठ, मन्दिर, मस्जिद, गुम्बा, चर्च लगायत धार्मिक क्षेत्रले चर्चेको खाली जग्गा, ऐतिहासिक कालदेखिका धरोहर, सांस्कृतिक तथा पुरातात्त्विक महत्त्वका क्षेत्रहरुलाई धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पुरातात्त्विक क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ङ) <u>औद्योगिक क्षेत्रः</u>

स्थानीय तहभित्र औद्यागिक ग्राम सञ्चालन कार्यविधि, २०७५ बमोजिम कम्तीमा एक वटा औद्योगिक ग्राम निर्धारण गर्ने। हाल विद्यमान उद्योग र उद्योगले चर्चेको क्षेत्रलाई औद्योगिक क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

च) <u>व्यावसायिक क्षेत्रः</u>

चलन चल्तीमा उपयोग भइरहेको पसल, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, होटेल, रेष्टुराँ, हाटबजार लाग्ने स्थल, चमेना गृह, खाजा फास्टफुड घर, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने स्टोरेज क्षेत्रको निजी जग्गा, निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित

CS CamScanner

अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, नर्सिङ् होम, पोलिक्लीनिक, रेडियो तथा टेलिभिजन ब्रोडकास्टिङ संस्था, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

छ) **वन क्षेत्रः**

हाल कायम सबै किसिमका वन पैदावार क्षेत्र (निजी जग्गामा भएको नर्सरी बाहेक) लाई वन क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ज) **आवासीय क्षेत्रः**

अ) स्थानीय तहभित्र सरकारी कासर्यालय रहेको स्थानबाट १०० मिटर दूरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्ताको क्षेत्रलाई व्यावसायिक क्षेत्रमा विभाजन गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

आ) सम्भावित बजार क्षेत्रमा मुख्य चोकबाट १०० मिटरको दूरी सम्म सडक सँग जोडिएका कित्तालाई व्यावसायिक क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने र सो को लम्बवत १०० मिटरको दूरीलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

इ) मुख्य राजमार्ग, लोकमार्ग र सहायक लोकमार्गको सडक अधिकार क्षेत्र बाहेकको १०० मिटरको दाँया बाँयाको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ई) जिल्ला सडक, सहरी सडक लगायत १० मिटर भन्दा बढी चौडाइ भएका सडकको १०० मिटर दाँया बाँयाको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

उ) ८ मिटर चौडाइ भएका सडकको किनारा देखि ८० मिटर दाँया बाँयाको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ऊ) ६ मिटर चौडाइ भएका सडकको किनारा देखि ६० मिटर दाँया बाँयाको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ऋ) नहर भएको अवस्थामा मूल नहर भएको किनाराको बाटोलाई ८ मिटर, सेकेन्डरी नहरको किनाराको बाटोलाई ६ मिटर र बाटो भएको टर्सरी नहरको बाटोलाई ४ मिटर चौडा बाटो मानी नहरको अधिकार क्षेत्र बाहेक क्रमशः ६० मिटर र ४० मिटर सम्मको क्षेत्रलाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ए) हाल आवासमा प्रयोग भइरहेको घरजग्गालाई आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

ऐ) आवासीय क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको जग्गालाई न्यूनतम १३० वर्ग मिटर भन्दा कम हुने गरी कित्ताकाट नगर्ने।

ओ) ५०० वर्ग मिटर भन्दा सानो कित्ता भएको जग्गामा चौडाइभन्दा लम्बाइ चार गुणा बढी हुने गरी कित्ताकाट नगर्ने।

झ) **नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहको आवश्यकता अनुसार तोकिएका अन्य क्षेत्रः**

(क) देखि (ज) सम्ममा उल्लिखित क्षेत्रभित्र नपर्ने विशिष्ट किसिमको भूउपयोगको क्षेत्र र स्थानीय आवश्यकता अनुसार छुट्याउनु पर्ने अन्य कुनै भूउपयोग क्षेत्रलाई अन्य क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

CamScanner

२) **कृषि क्षेत्रः**

अ) क्रमशः (क) देखि (झ) बाहेकका क्षेत्र तथा भूउपयोग नियमावली, २०७९ को नियम ८ सँग सम्बन्धित देहायका क्षेत्रलाई कृषि क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्नेः

१. अन्नबाली दलहन, तेलहन वा अन्य नगदे बाली लगायतको खेतीपातीको लागि उपयोग भइरहेको जग्गा,

२. फलफूलको बगैँचा वा नर्सरी, तरकारी, सागपात, व्यावसायिक फूलको खेती, सोको नर्सरी लगायतको जग्गा,

३. पशुपन्छी पालन वा पशुपन्छीको आहाराको लागि प्रयोग हुने दाना, घाँस वा वनस्पति उत्पादनको लागि उपयोग भएको जग्गा,

४. सरकारी र सार्वजनिक वनक्षेत्रबाहेकका आवादी क्षेत्रभित्र भएका खरबारी घाँसे मैदान, चरन क्षेत्र तथा रूख वा झाडी भएको जग्गा,

५. निजी जग्गामा वन पैदावार वा जडीबुटी उत्पादन गर्ने उद्देश्यले हुर्काइएका वनस्पति वा जडिबुटी भएको जग्गा,

६. निजी वा सरकारी सार्वजनिक जग्गामा पोखरी बनाई माछापालन गरिएको जग्गा,

७. कृषि उत्पादनको रेखदेख गर्न, भण्डार गर्न सुकाउन तथा प्रशोधन गर्न वा पशुपालनको लागि प्रयोग भएको कुनै पनि भौतिक संरचना वा घर, टहरा आदि भएको जग्गा,

८. खनजोत गरी खेती लगाउन तयार गरिएको जग्गा वा खेती लगाउन उपयुक्त हुन सक्ने आवाद लायक पर्ती वा बाँझो जग्गा,

९. बसोबास, व्यावसायिक क्षेत्र वा अन्य उपयोग भएको क्षेत्रसँग जोडिएको भए तापनि कित्ताको क्षेत्रफल पाँच हजार वर्ग मिटरभन्दा बढी भई खेती गरिएको वा खनजोत गरिएको वा पर्ती बाँझो जग्गा,

१०. एकै स्थानमा विभिन्न कित्ताहरु जोडिएर एक हेक्टर वा सोभन्दा बढी क्षेत्रफलमा खेती गरिएका वा खनजोत गरिएका वा पर्ती बाँझो खेतीयोग्य जग्गा।

आ) कुनै कित्ता दुई वा दुई भन्दा बढी क्षेत्रमा परेको खण्डमा कृषि वा गैर कृषि क्षेत्रमध्ये जुनमा ५० प्रतिशत भन्दा बढी पर्न जान्छ सोही क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्ने।

इ) यस स्थनीय तहको सीमाभित्र रहेका तराई क्षेत्रमा ६७५. वर्ग मिटर र अन्य पहाडी भूभागमा १००० वर्ग मिटर भन्दा कम हुने गरी कित्ता काट नगर्ने।

CamScanner

अनुसूची-२

बर्तमान भू-उपयोग नक्सा

भू-उपयोगको प्रक्षेपण

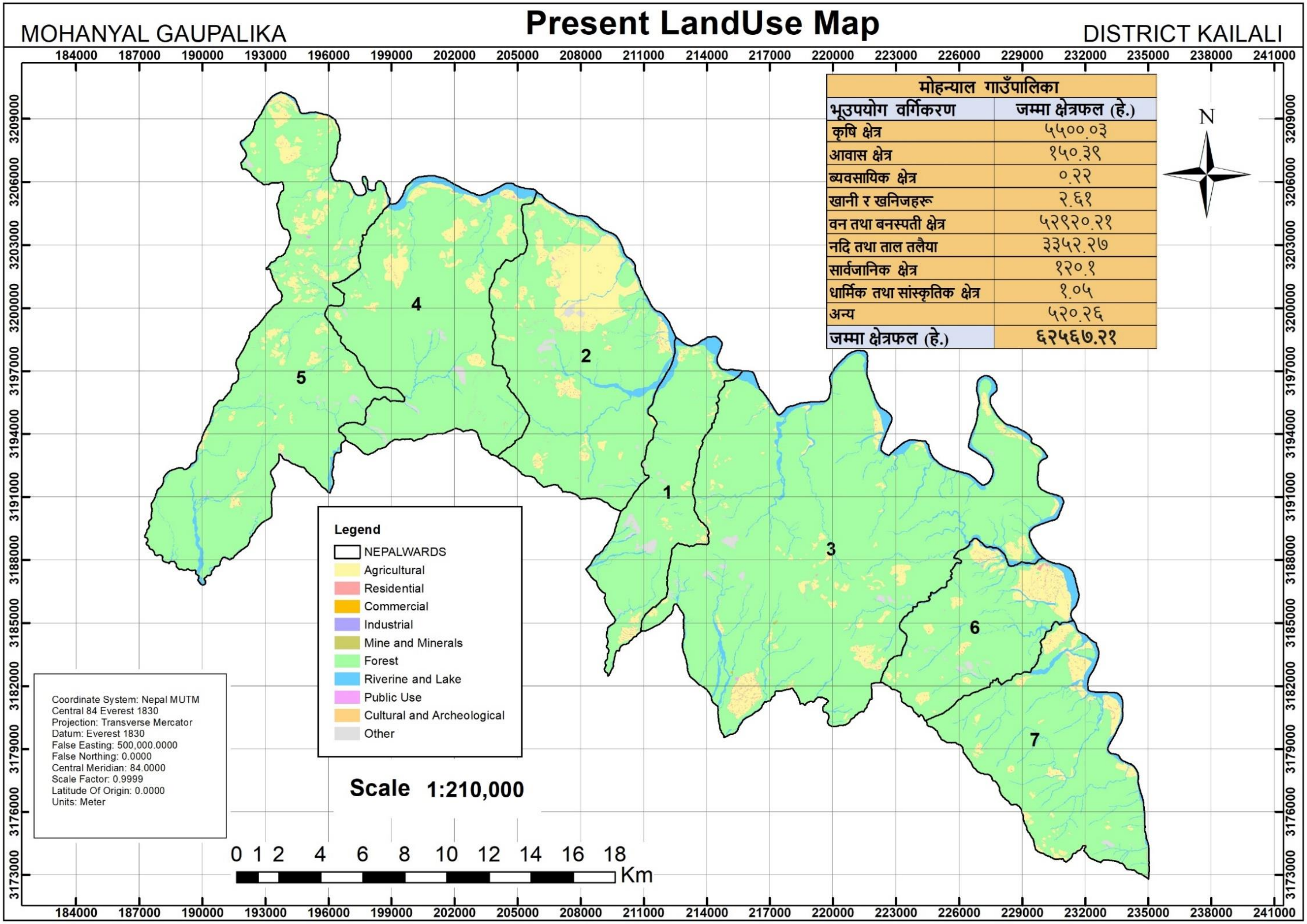

मोहन्याल गाउँपालिका	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	५५००.०३
आवास क्षेत्र	१५०.३९
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.२२
खानी र खनिजहरू	२.६१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५२९२०.२१
नदि तथा ताल तलैया	३३५२.२७
सार्वजानिक क्षेत्र	१२०.१
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	१.०५
अन्य	५२०.२६
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६२५६७.२१

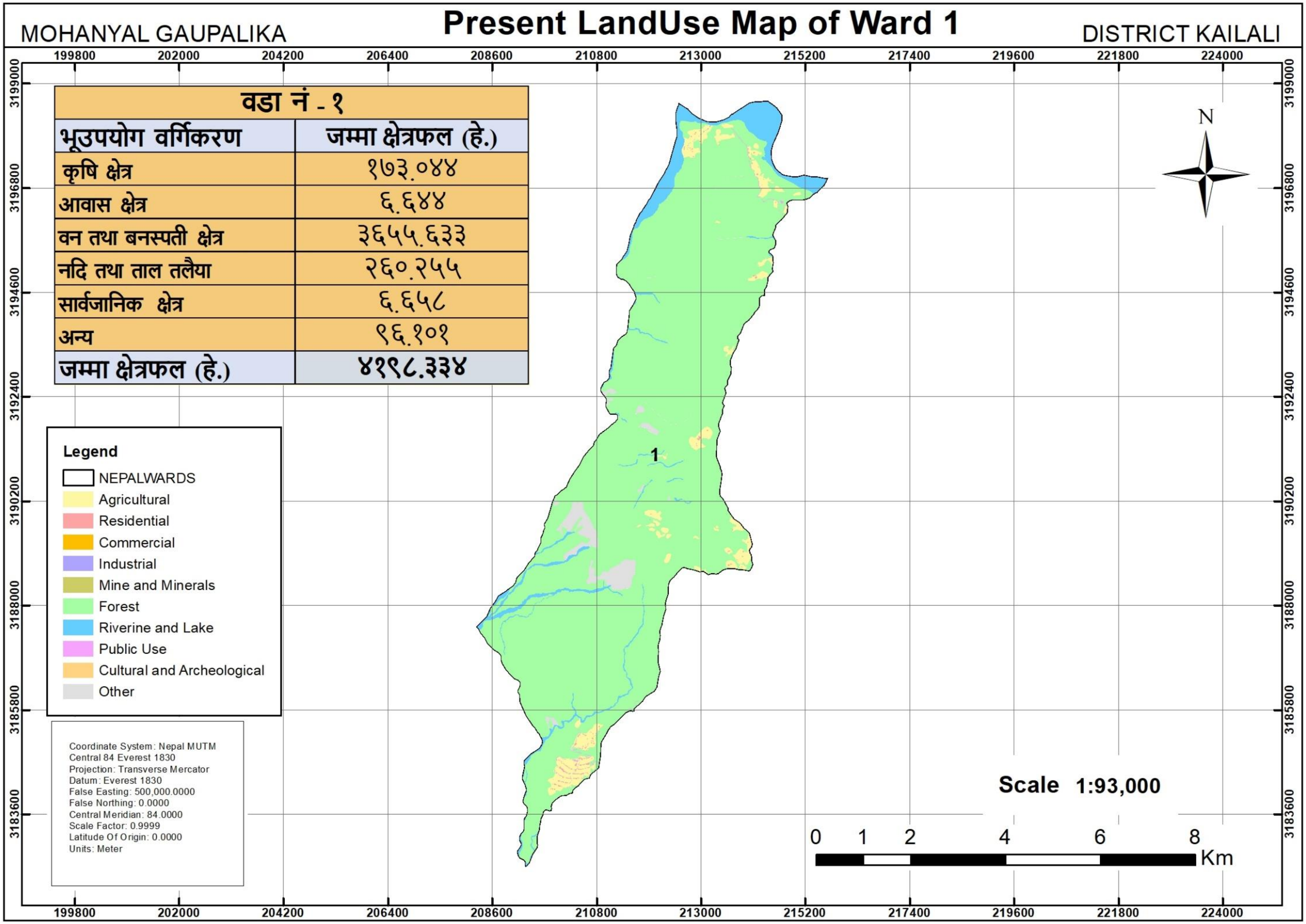

वडा नं - १	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	१७३.०४४
आवास क्षेत्र	६.६४४
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३६५५.६३३
नदि तथा ताल तलैया	२६०.२५५
सार्वजानिक क्षेत्र	६.६५८
अन्य	९६.१०१
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४१९८.३३४

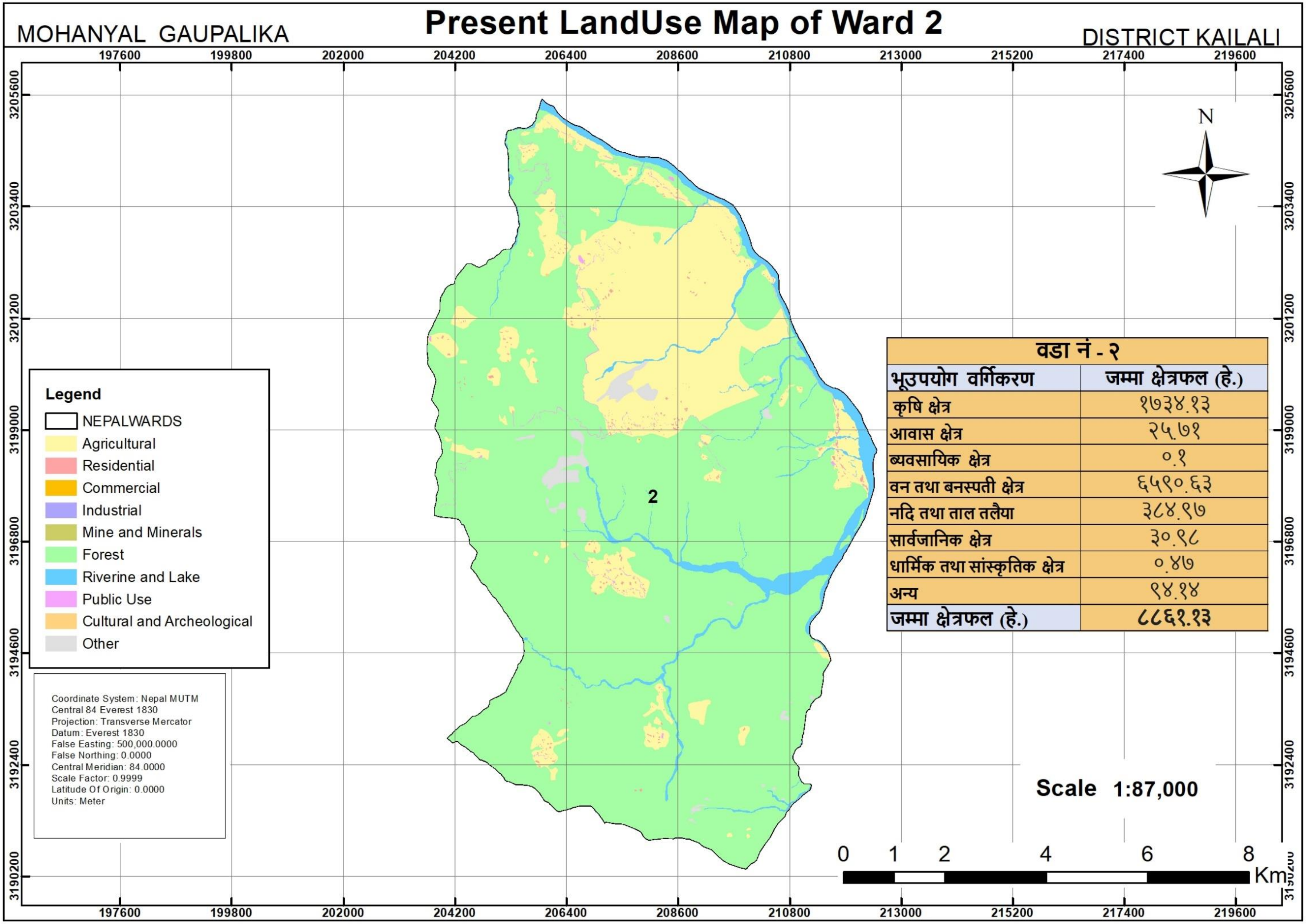

वडा नं - २	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	१७३४.१३
आवास क्षेत्र	२५.७१
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	६५९०.६३
नदि तथा ताल तलैया	३८४.९७
सार्वजानिक क्षेत्र	३०.९८
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.४७
अन्य	९४.१४
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८८६१.१३

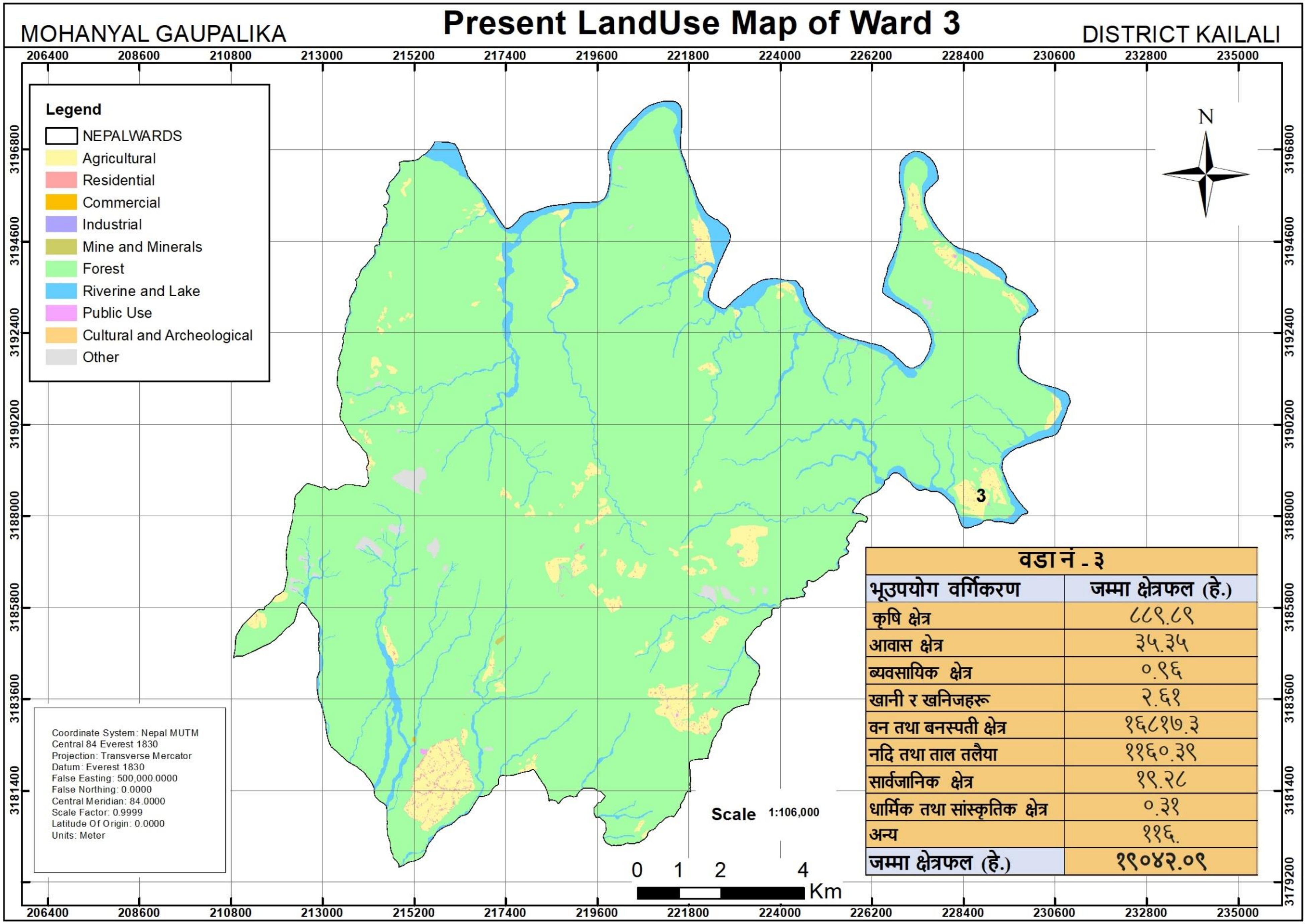

वडा नं - ३	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	८८९.८९
आवास क्षेत्र	३५.३५
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.९६
खानी र खनिजहरू	२.६१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	१६८१७.३
नदि तथा ताल तलैया	११६०.३९
सार्वजानिक क्षेत्र	१९.२८
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.३१
अन्य	११६.
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	**१९०४२.०९**

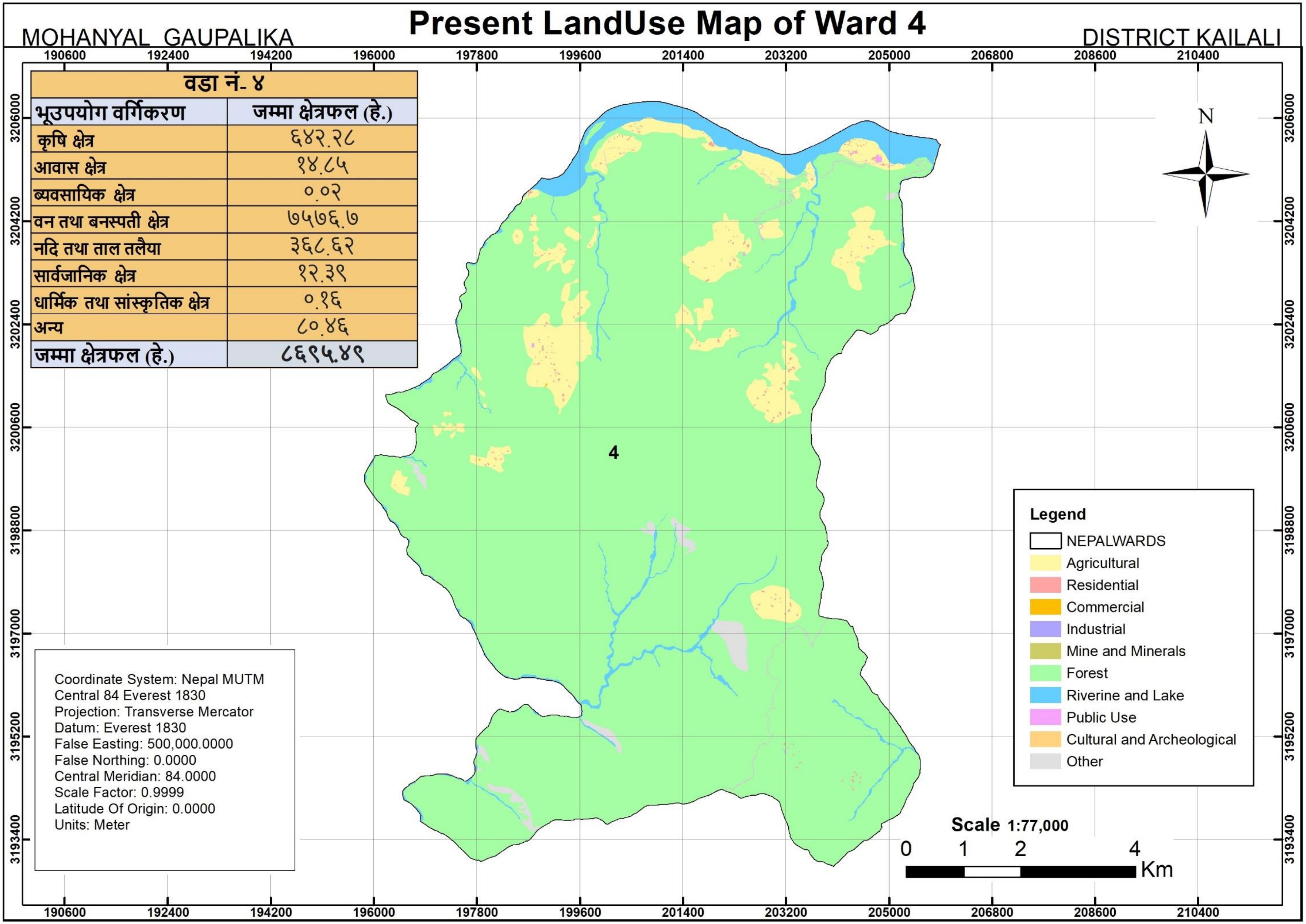

वडा नं- ४	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	६४२.२८
आवास क्षेत्र	१४.८५
व्यवसायिक क्षेत्र	०.०२
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	७५७६.७
नदि तथा ताल तलैया	३६८.६२
सार्वजानिक क्षेत्र	१२.३९
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.१६
अन्य	८०.४६
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८६९५.४९

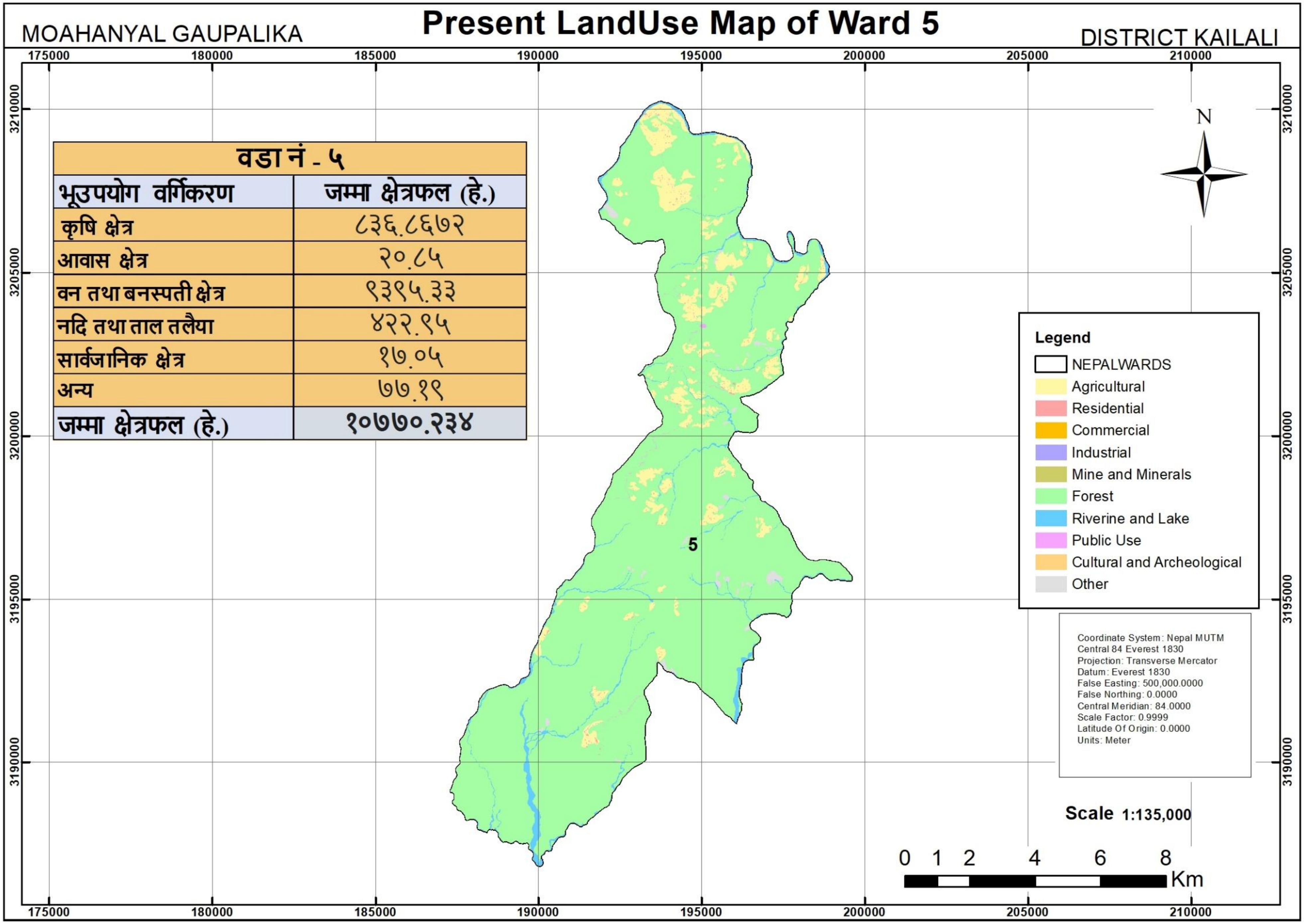

वडा नं - ५	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	८३६.८६७२
आवास क्षेत्र	२०.८५
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	९३९५.३३
नदि तथा ताल तलैया	४२२.९५
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.०५
अन्य	७७.१९
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१०७७०.२३४

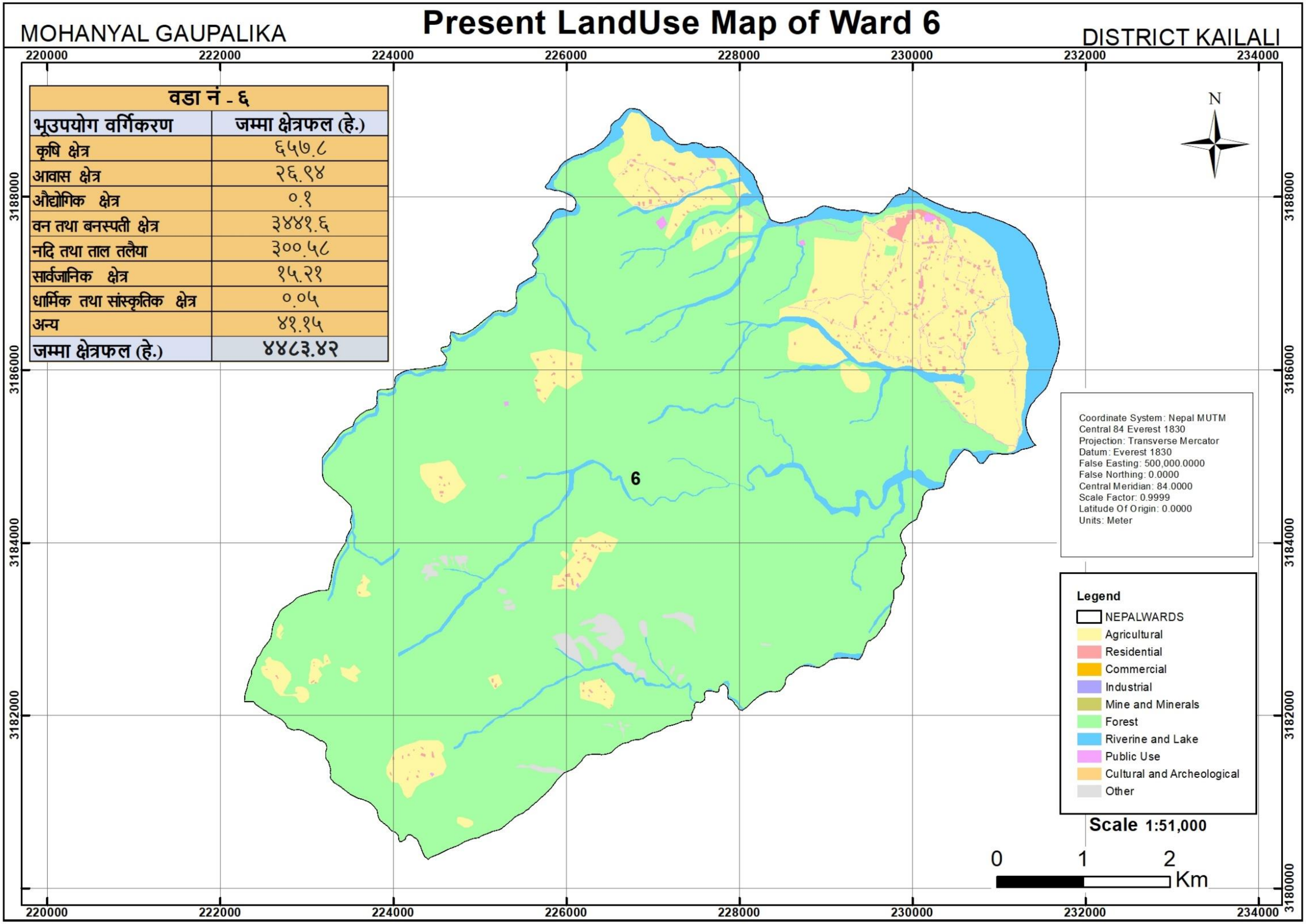

वडा नं - ६	
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	६५७.८
आवास क्षेत्र	२६.९४
औद्योगिक क्षेत्र	०.१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३४४१.६
नदि तथा ताल तलैया	३००.५८
सार्वजानिक क्षेत्र	१५.२१
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०५
अन्य	४१.१५
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४४८३.४२

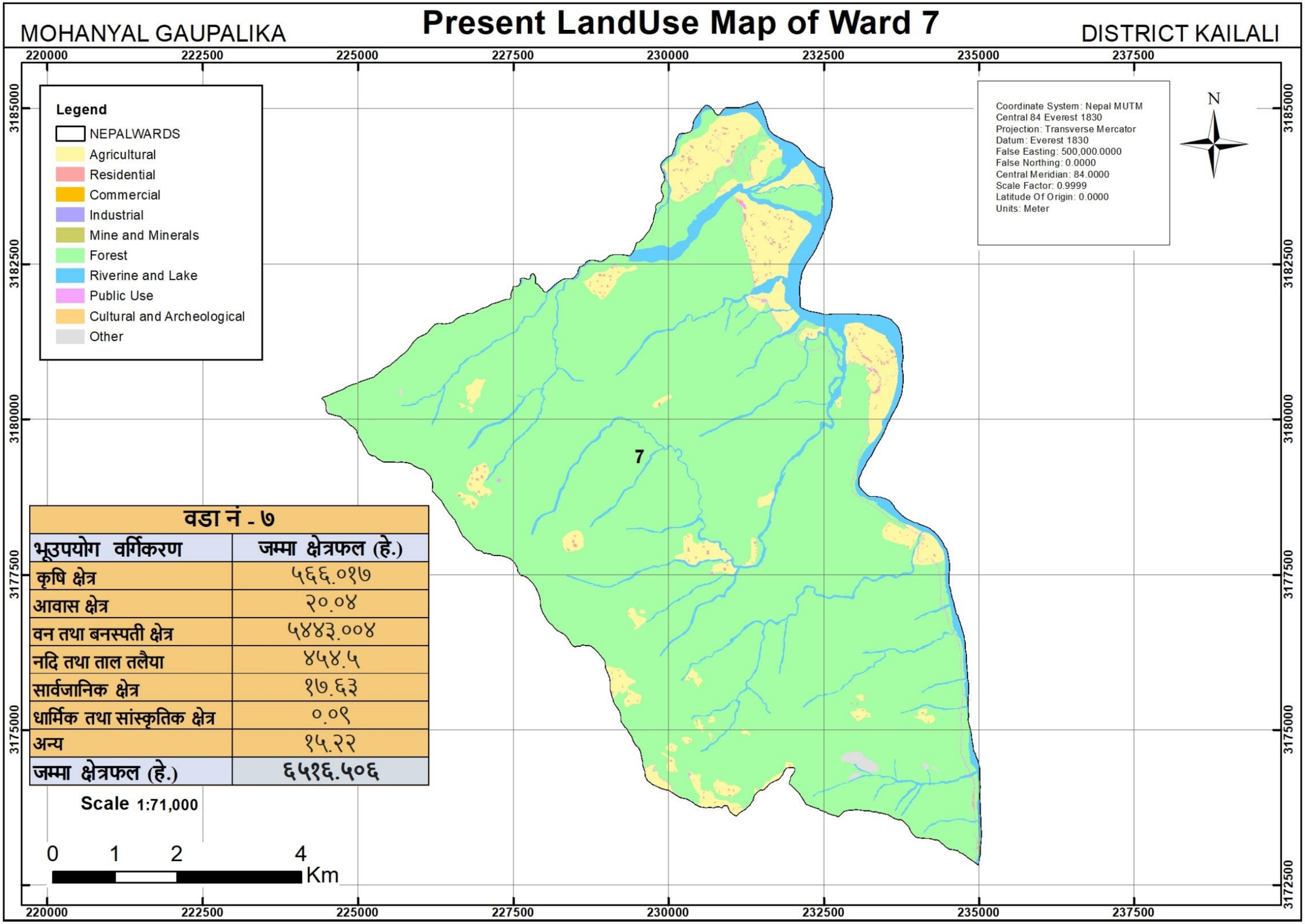

वडा नं - ७	
भूउपयोग वर्गीकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)
कृषि क्षेत्र	५६६.०१७
आवास क्षेत्र	२०.०४
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५४४३.००४
नदि तथा ताल तलैया	४५४.५
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.६३
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०९
अन्य	१५.२२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६५१६.५०६

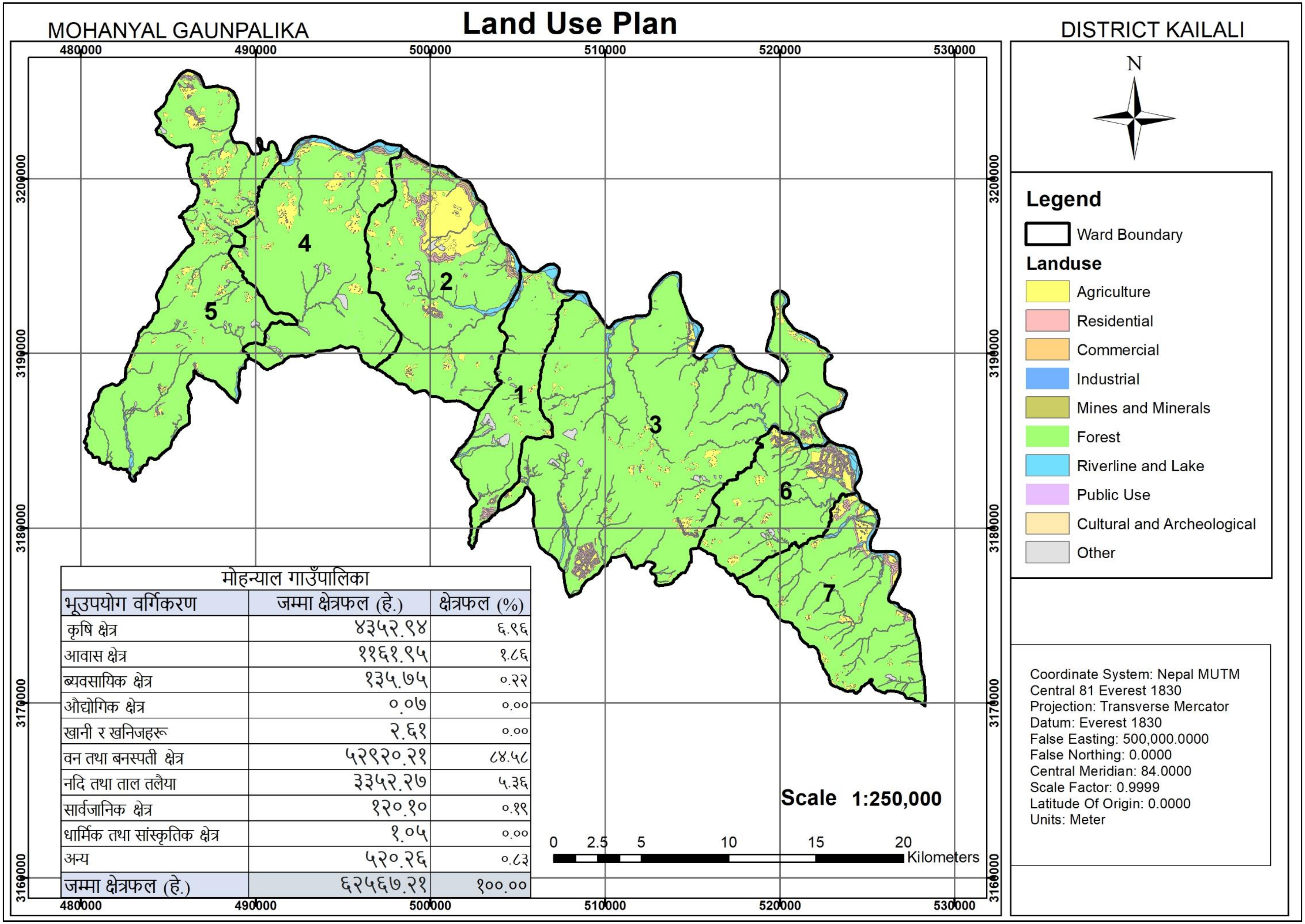

मोहन्याल गाउँपालिका		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४३५२.९४	६.९६
आवास क्षेत्र	११६१.९५	१.८६
ब्यवसायिक क्षेत्र	१३५.७५	०.२२
औद्योगिक क्षेत्र	०.०७	०.००
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५२९२०.२१	८४.५८
नदि तथा ताल तलैया	३३५२.२७	५.३६
सार्वजानिक क्षेत्र	१२०.१०	०.१९
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	१.०५	०.००
अन्य	५२०.२६	०.८३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६२५६७.२१	१००.००

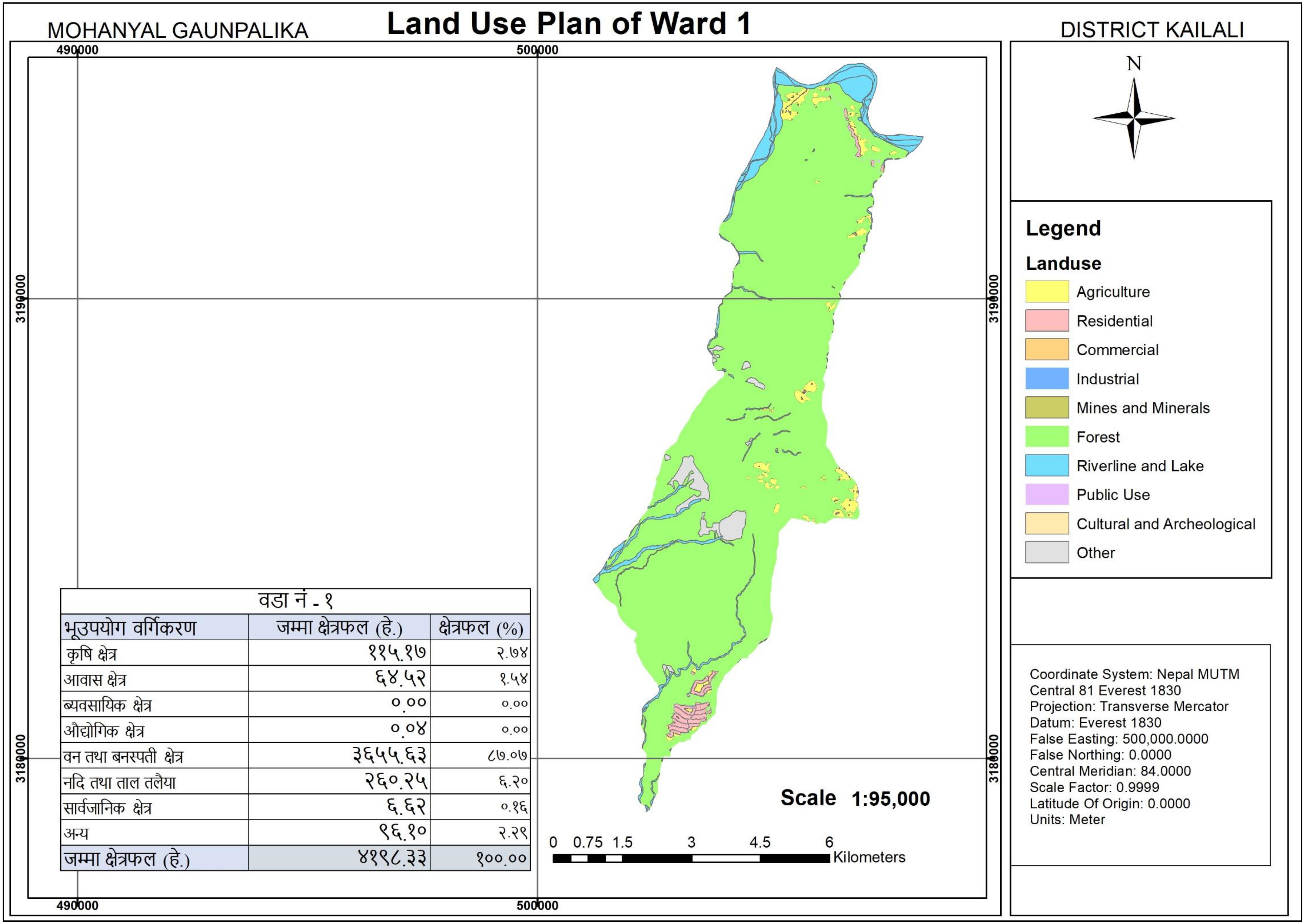

वडा नं - १

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	११५.१७	२.७४
आवास क्षेत्र	६४.५२	१.५४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
औद्योगिक क्षेत्र	०.०४	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३६५५.६३	८७.०७
नदि तथा ताल तलैया	२६०.२५	६.२०
सार्वजानिक क्षेत्र	६.६२	०.१६
अन्य	९६.१०	२.२९
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४१९८.३३	१००.००

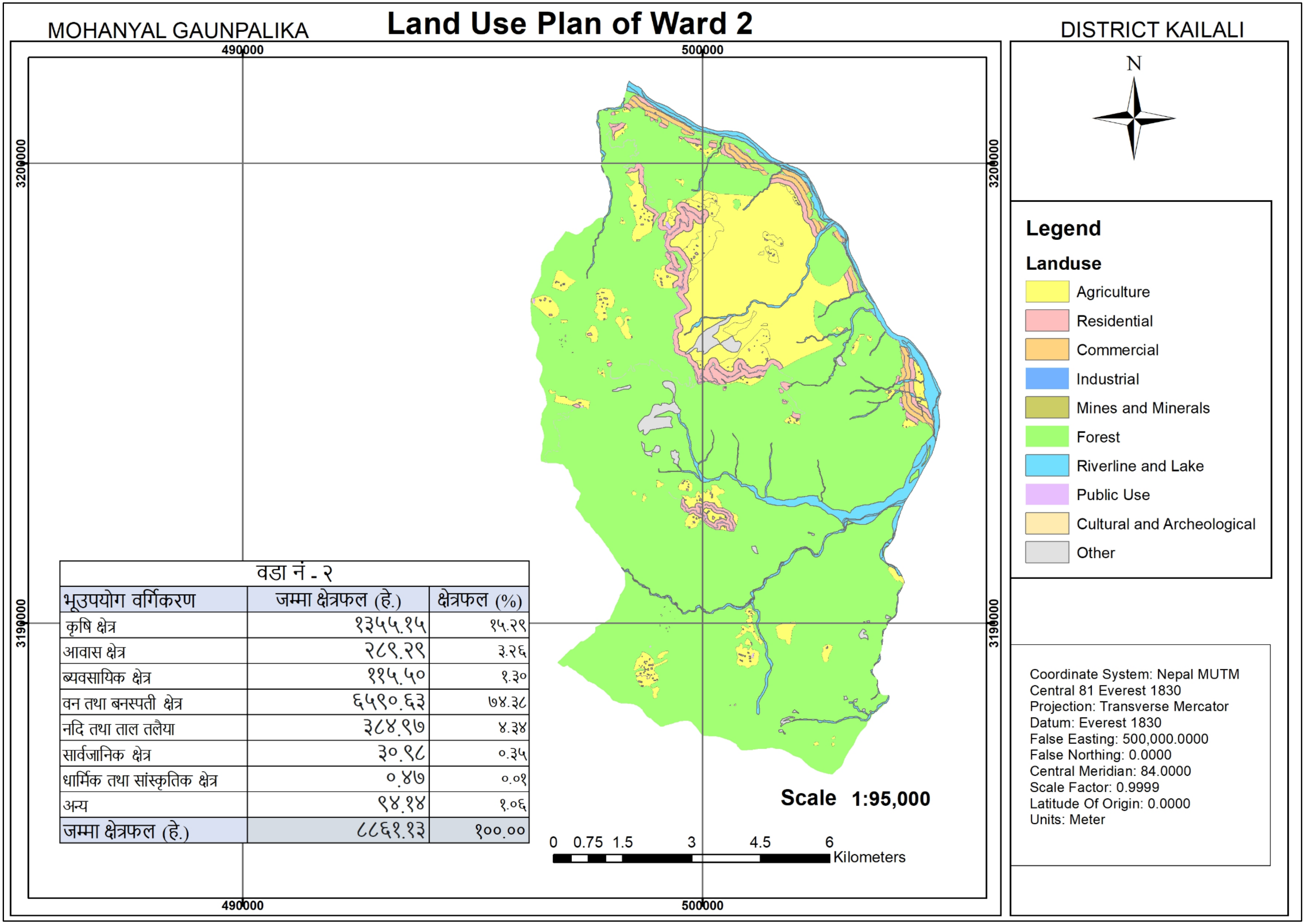

वडा नं - २

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	१३५५.१५	१५.२९
आवास क्षेत्र	२८९.२९	३.२६
ब्यवसायिक क्षेत्र	११५.५०	१.३०
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	६५९०.६३	७४.३८
नदि तथा ताल तलैया	३८४.९७	४.३४
सार्वजानिक क्षेत्र	३०.९८	०.३५
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.४७	०.०१
अन्य	९४.१४	१.०६
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८८६१.१३	१००.००

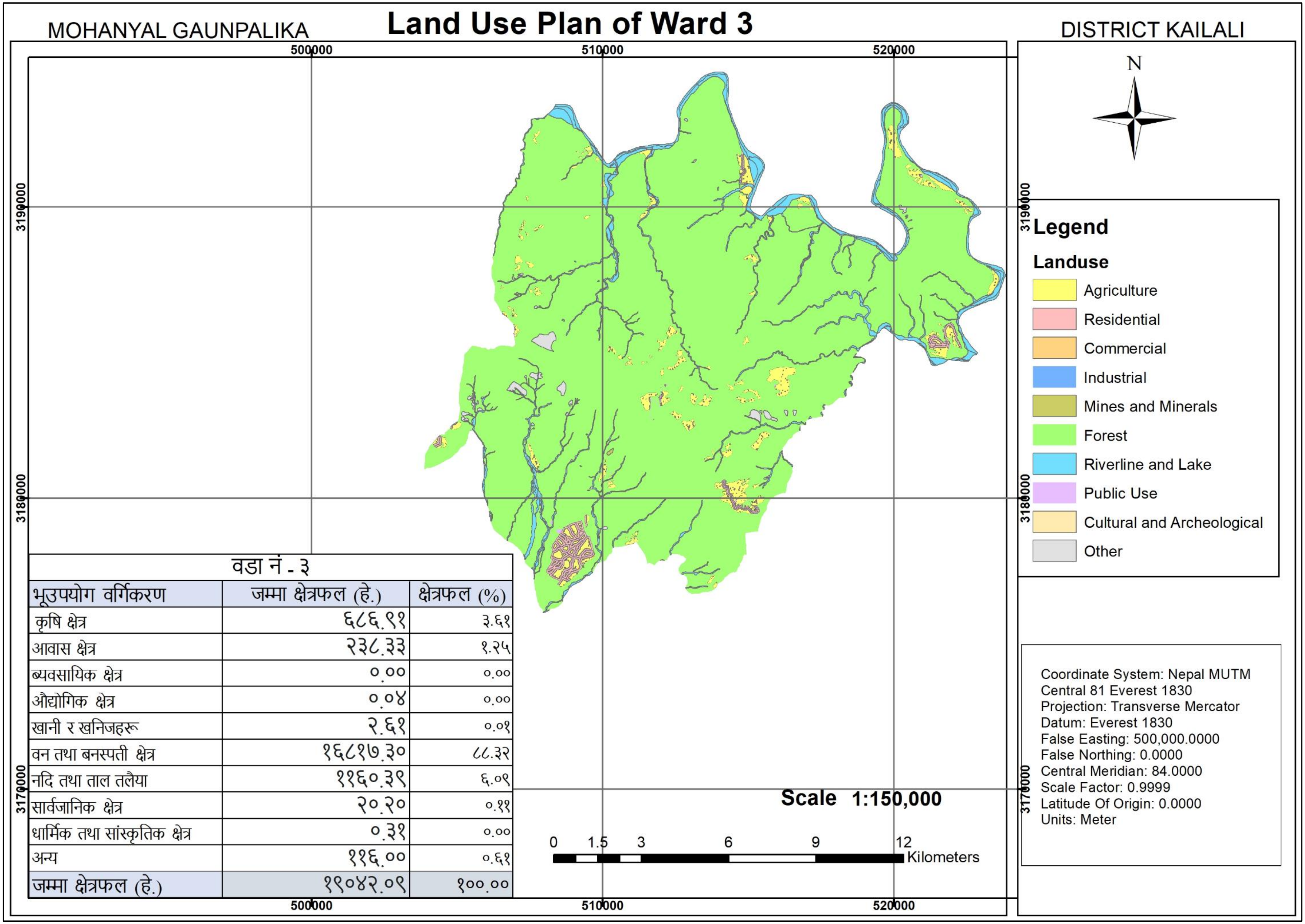

वडा नं - ३

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	६८६.९१	३.६१
आवास क्षेत्र	२३८.३३	१.२५
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
औद्योगिक क्षेत्र	०.०४	०.००
खानी र खनिजहरू	२.६१	०.०१
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	१६८१७.३०	८८.३२
नदि तथा ताल तलैया	११६०.३९	६.०९
सार्वजानिक क्षेत्र	२०.२०	०.११
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.३१	०.००
अन्य	११६.००	०.६१
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१९०४२.०९	१००.००

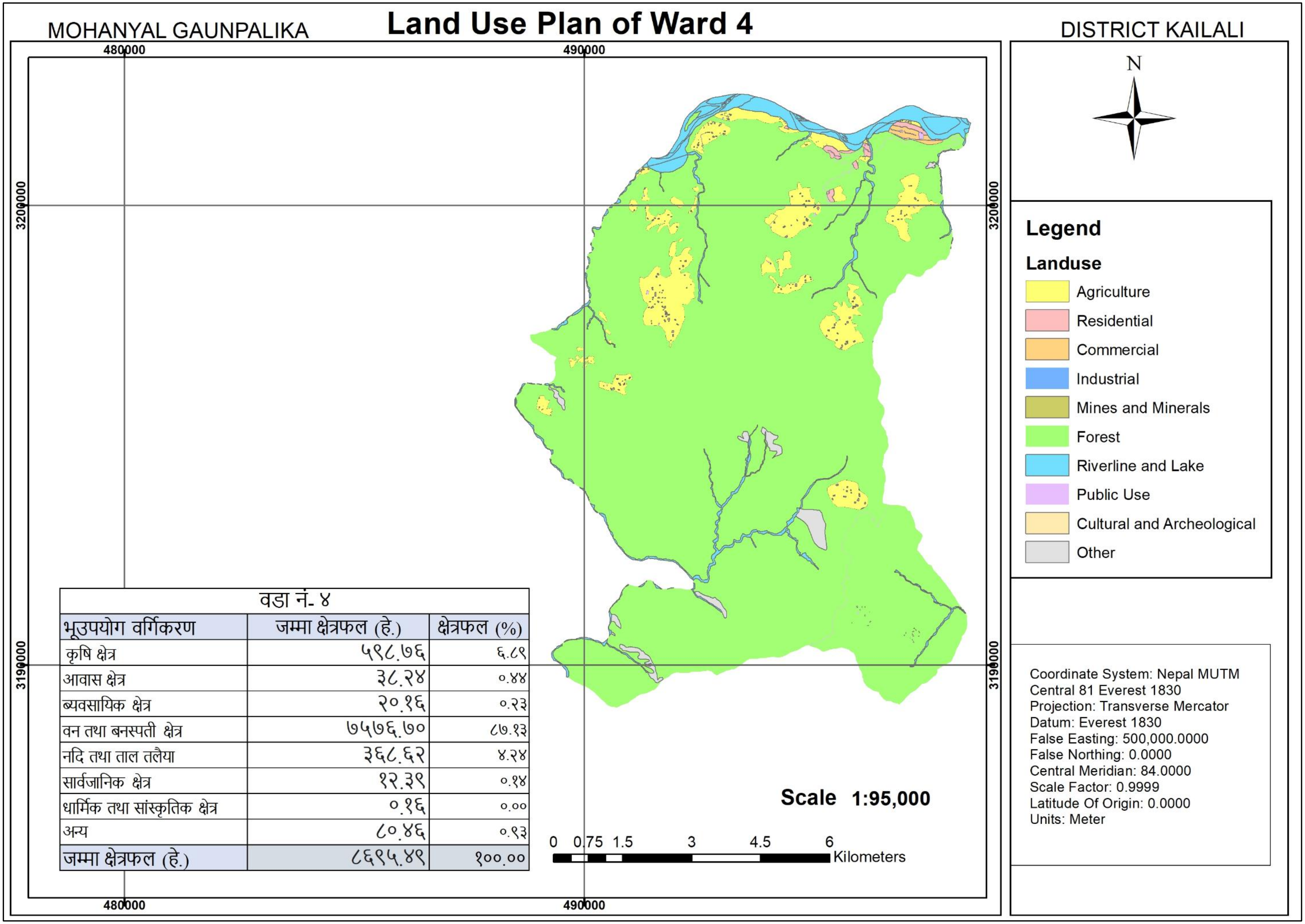

वडा नं- ४		
भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	५९८.७६	६.८९
आवास क्षेत्र	३८.२४	०.४४
ब्यवसायिक क्षेत्र	२०.१६	०.२३
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	७५७६.७०	८७.१३
नदि तथा ताल तलैया	३६८.६२	४.२४
सार्वजानिक क्षेत्र	१२.३९	०.१४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.१६	०.००
अन्य	८०.४६	०.९३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	८६९५.४९	१००.००

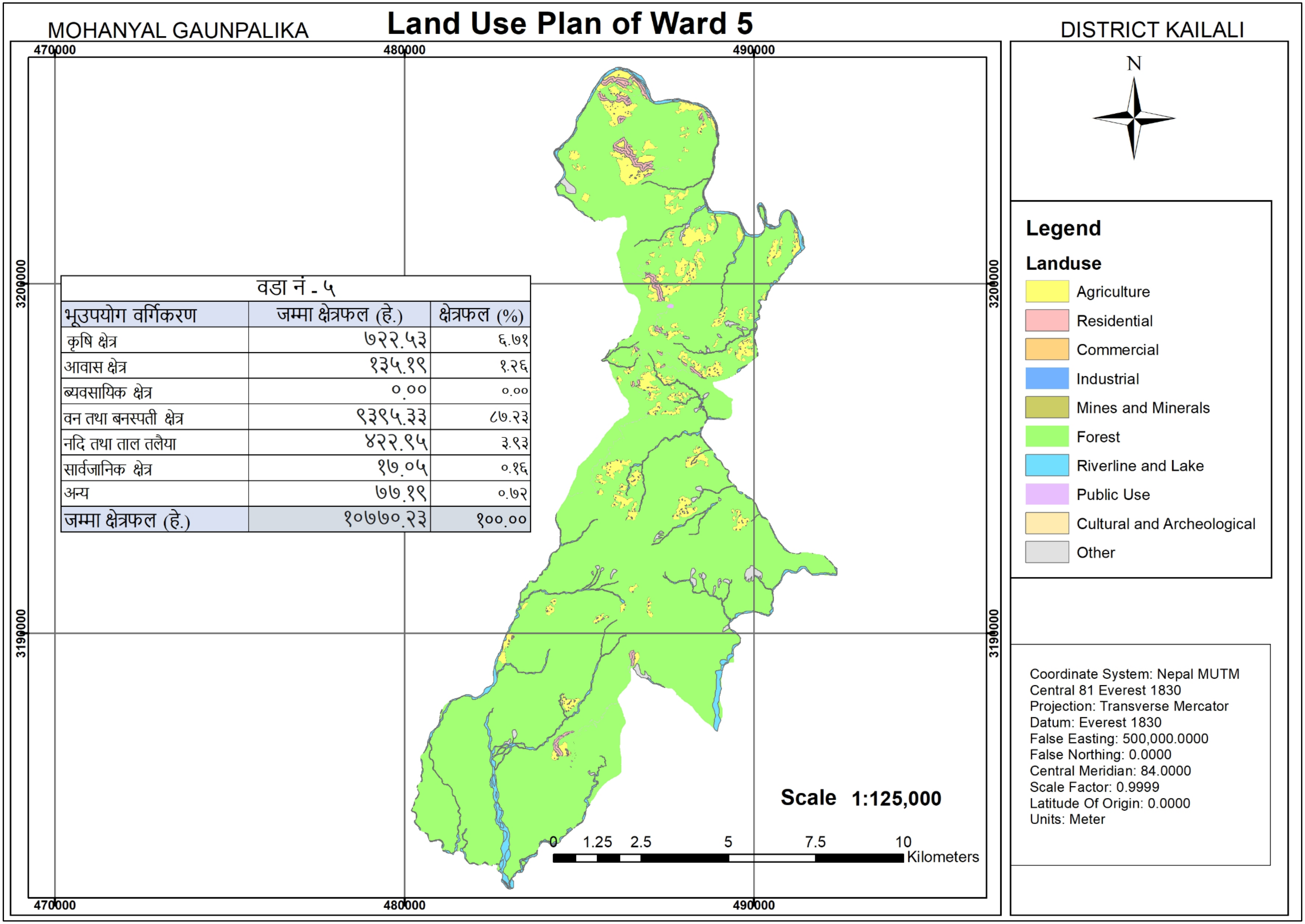

वडा नं - ५

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	७२२.५३	६.७१
आवास क्षेत्र	१३५.१९	१.२६
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	९३९५.३३	८७.२३
नदि तथा ताल तलैया	४२२.९५	३.९३
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.०५	०.१६
अन्य	७७.१९	०.७२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१०७७०.२३	१००.००

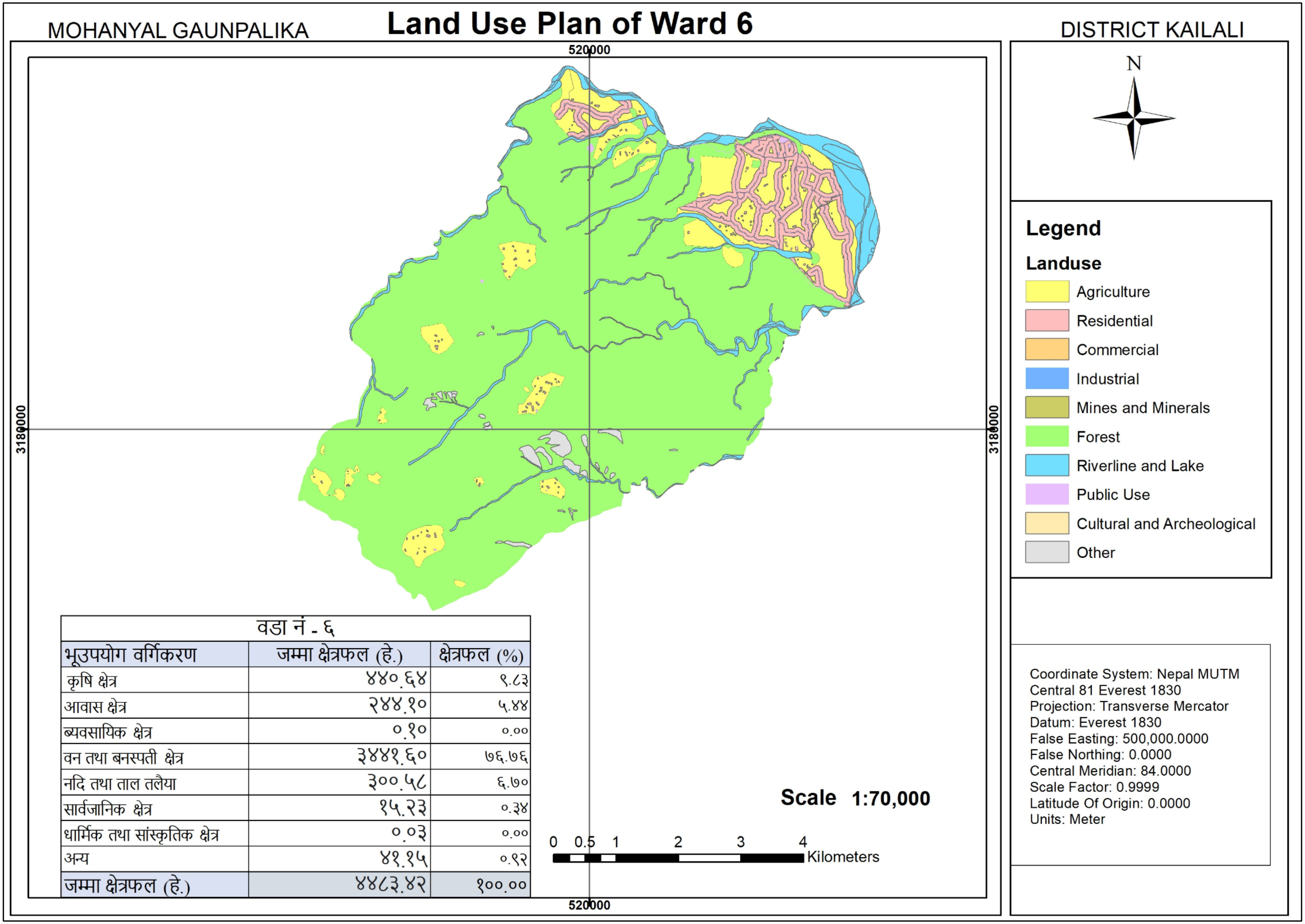

वडा नं - ६

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४४०.६४	९.८३
आवास क्षेत्र	२४४.१०	५.४४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.१०	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	३४४१.६०	७६.७६
नदि तथा ताल तलैया	३००.५८	६.७०
सार्वजानिक क्षेत्र	१५.२३	०.३४
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०३	०.००
अन्य	४१.१५	०.९२
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	४४८३.४२	१००.००

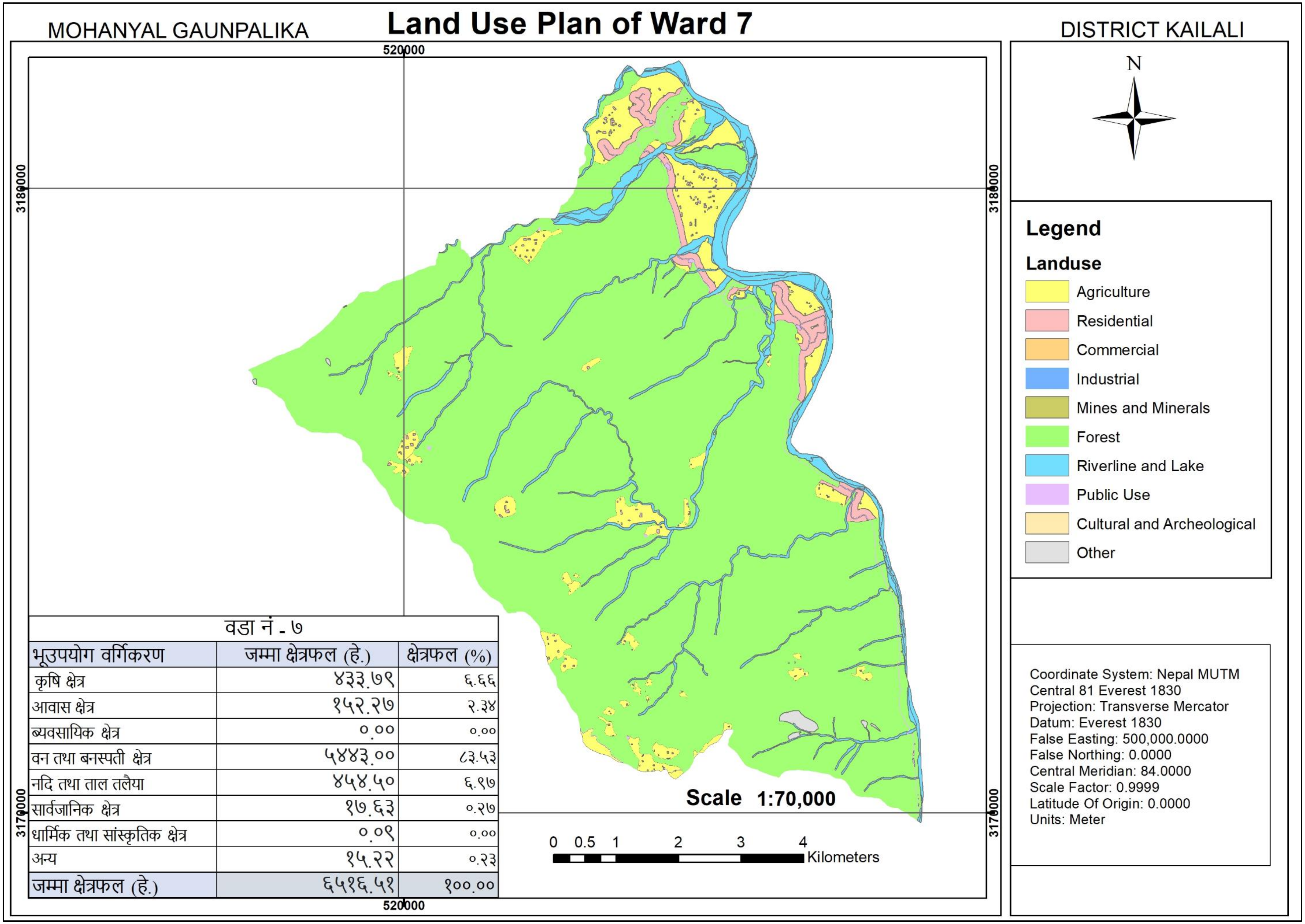

वडा नं - ७

भूउपयोग वर्गिकरण	जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (%)
कृषि क्षेत्र	४३३.७९	६.६६
आवास क्षेत्र	१५२.२७	२.३४
ब्यवसायिक क्षेत्र	०.००	०.००
वन तथा बनस्पती क्षेत्र	५४४३.००	८३.५३
नदि तथा ताल तलैया	४५४.५०	६.९७
सार्वजानिक क्षेत्र	१७.६३	०.२७
धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	०.०९	०.००
अन्य	१५.२२	०.२३
जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	६५१६.५१	१००.००

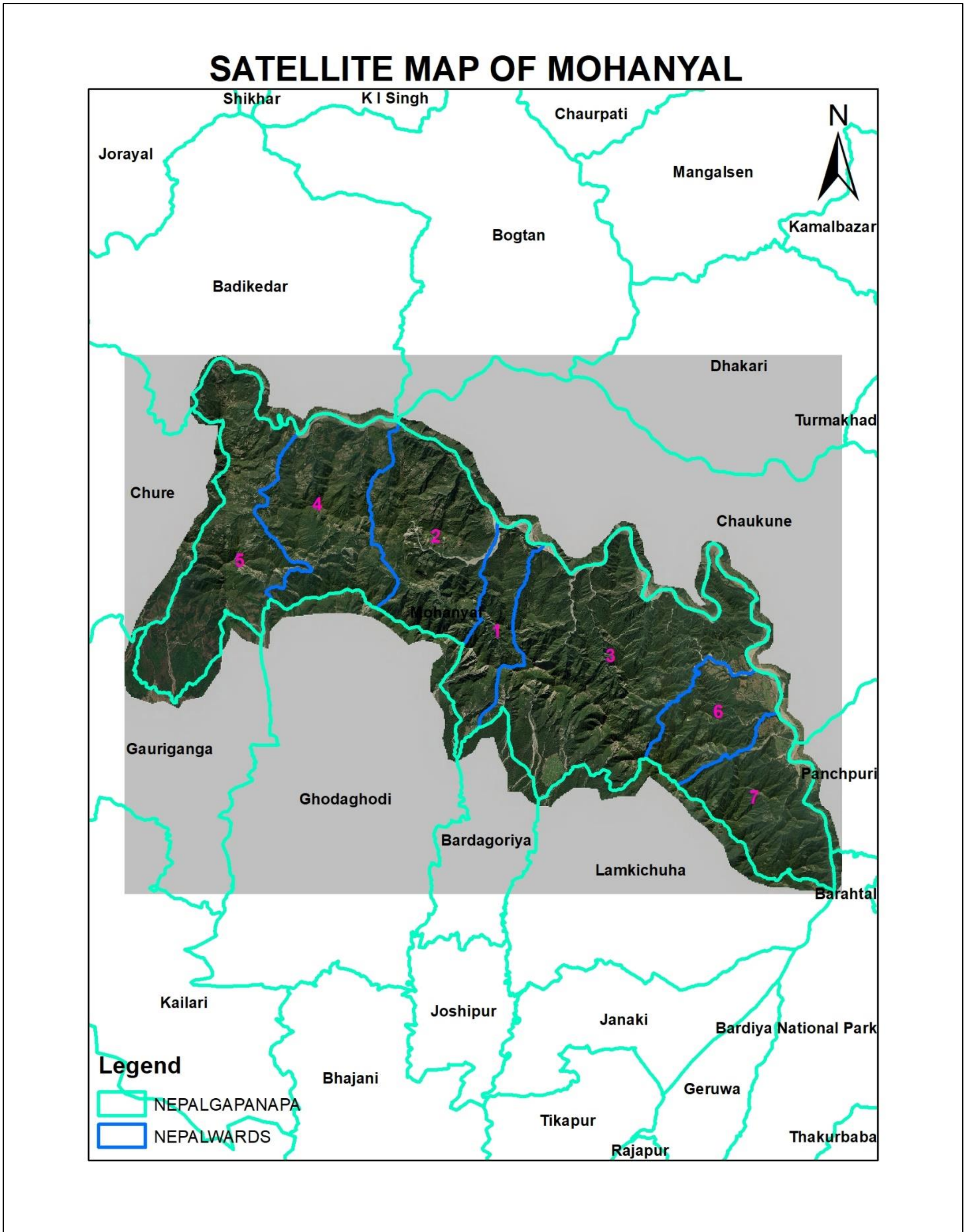
SATELLITE MAP OF MOHANYAL
Shikhar
K I Singh
Chaurpati
N
Jorayal
Mangalsen
Kamalbazar
Bogtan
Badikedar
Dhakari
Turmakhad
Chure
4
2
Chaukune
5
Mohanyal
1
3
6
Gauriganga
Panchpuri
7
Ghodaghodi
Bardagoriya
Lamkichuha
Barahtal
Kailari
Joshipur
Janaki
Bardiya National Park
Legend
Bhajani
Geruwa
NEPALGAPANAPA
Tikapur
NEPALWARDS
Thakurbaba
Rajapur